

Samspill, styring og straffesaksarbeid

En kvalitativ studie av politijuristers opplevelser av påtale- og etterforskningsarbeid i politiet

Anniken Margaretha Gedde Kjällgren

Masteroppgave i kriminologi

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Juridisk fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

VÅR 2022

Samspill, styring og straffesaksarbeid

En kvalitativ studie av politijuristers opplevelser av påtale- og etterforskningsarbeid i politiet

© Anniken Margaretha Gedde Kjällgren 2022

Samspill, styring og straffesaksarbeid

Anniken Margaretha Gedde Kjällgren

<https://www.duo.uio.no/>

Trykk: Grafisk senter, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Tittel: Samspill, styring og straffesaksarbeid: En kvalitativ studie av politijuristers erfaringer av påtale- og etterforskningsarbeid i politiet

Forfatter: Anniken Margaretha Gedde Kjällgren

Veileder: Helene Oppen Ingebrigtsen Gundhus

Levert ved: Institutt for kriminologi og rettssosiologi (UiO) vår 2022

Den norske modellen for organisering av politi og påtalemyndighet har hyppig blitt debattert i den tilbakevendende «skilledebatten». Organiseringen av det laveste nivået av påtalemyndigheten i politiet skiller seg ut internasjonalt, hvor Danmark er det eneste vestlige landet som praktiserer en tilnærmet lik ordning som Norge. Til tross for dette, finnes det bortimot ingen empirisk kunnskap om hvordan denne organiseringen oppleves, eller hvilke praktiske effekter den genererer. I dette forskningsprosjektet utforskes den integrerte påtalemyndigheten med utgangspunkt i den aktør som kan tenkes å utgjøre bindeleddet i selve organiseringen: politijuristen. Med fokus på kontroll og samhandling har oppgaven et formål om å belyse hvordan politijuristene opplever å ivareta politiets påtale- og etterforskningsfunksjon under den rådende organisasjonsstrukturen. Med formål om å belyse dette, utforsker oppgaven to sentrale yrkesrelasjoner i politijuristenes arbeidshverdag: samspillet med politifaglige etterforskere og samspillet med overordnede myndigheter.

Forskningsprosjektet utgår fra et kvalitativt datamateriale som har blitt samlet inn gjennom intervjuer med seks politijurister som jobber i samme politidistrikt. For å komplettere og sette datamaterialet i en sammenheng, har sentrale styringsdokumenter fungert som tilleggsdata. Analysetilnærmingen er inspirert av utforskningsmetodologien institusjonell etnografi, og har vært sentrert rundt å undersøke hva politijuristenes erfaringer kan lære oss om organisasjonsstrukturen og -kulturen i den integrerte påtalemyndigheten. Politijuristenes fortellinger og erfaringer blir analysert i lys av kunnskapen som foreligger om den strukturelle organiseringen. For å fordype analysen benyttes organisasjonsteoretiske og profesjonsteoretiske perspektiver, samt kulturelle og relasjonelle perspektiver.

Funnene tyder på at politijuristenes samspill med de politifaglige etterforskerne fungerer godt, og preges av gjensidighet og kompetanseflyt. Deres samspill kan sammenlignes med et «community of practice» hvor det foregår kollektive prosesser av læring, identitetsdanning og rolleforhandling. Funnene indikerer at den formelle strukturen for rolleforståelse og beslutningsmyndighet er betinget av de kollektive prosessene som skjer i etterforskningsteamet. Dette innebærer blant annet at tillit i høy grad er erfaringsbasert og bygges over tid. Dermed kan politijuristene oppleve utfordringer knyttet til deres lederposisjon når de er nyansatte, og oppleve dilemmaer knyttet til autoritet og ydmykhet.

Et annet dilemma som fremkommer i samspillet med de politifaglige etterforskerne, gjelder nærhet og avstand. Nærhet og tett samarbeid betraktes som sentrale faktorer for kompetanseflyt, tillit og fremdrift. Samtidig betraktes distanse som viktig for å opprettholde kontrollfunksjon. I henhold til dette dilemma, så fremstår imidlertid den nye arbeidsmetodikken som å fungere som en ny form for profesjonskontroll som minimerer de negative konsekvensene ved en sammensveiset etterforskningskultur.

Funnene tyder på at konfliktlinjene i politijuristens arbeidshverdag er tettere knyttet opp mot kontrollen og styringslinjene fra overordnede myndigheter, enn samhandlingen med de politifaglige etterforskerne. Den todelte styringen og forekomsten av flere styringslogikker synes å skape paradokser og dilemmaer i politijuristens arbeidshverdag knyttet til kryssende forventninger og en diskrepans mellom mål og midler. Politijuristene opplever at ressursmangelen til høy grad preger deres arbeidshverdag og vektlegger betydningen av å skille påtale og politi budsjettmessig.

Samlet sett, tyder funnene på at politijuristene opplever styringen som «fjernstyring» hvor mye ansvar overlates til den enkelte og politijuristen må utøve en selvregulerende form for kontroll for å ikke havne i personlig straffeansvar. Samtidig, beskriver politijuristene en arbeidssituasjon hvor de har dårlige forutsetninger for å ha kontroll. Kombinasjonen av høye krav og liten kontroll skaper belastninger i arbeidshverdagen for politijuristene.

Forord

Det er mange personer jeg ønsker å takke i forbindelse med dette masterprosjektet.

Jeg vil rette en stor takk,

Til mine informanter,

... som tok seg tid til å dele sine tanker og erfaringer med meg. Jeg er svært takknemlig for deres innsikter og engasjement i prosjektet. Tusen takk til ledelsen i politidistriktet som har satt meg i kontakt med informantene og muliggjorde dette forskningsprosjektet.

Til min veileder, Helene Oppen Ingebrigtsen Gundhus

... for din støtte, tilgjengelighet og dine faglige råd og innspill. Gjennom prosjektets gang har det vært betryggende å ha en så kompetent, dyktig og erfaren veileder. Dine oppmuntrende ord og konstruktive tilbakemeldinger har gjort dette til en inspirerende og lærerik prosess.

Til min familie og mine venner,

... som har korrekturlest, heiet på meg og bydd på hygge og glede i pausene mellom skrivingen. En spesiell takk til studievennene mine som har satt gullkant på studiehverdagen og hjulpet meg å holde motet oppe. Til tross for at masterskriving tidvis har vært tungt, kommer jeg til å savne denne tiden sammen med dere.

Oslo, Mai 2022

Anniken Margaretha Gedde Kjällgren

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	1
1.1. Forskningsinteresse og avgrensninger	2
1.2. Studiens forskningsspørsmål og formål	3
1.3. Oppgavens struktur	4
2. Bakgrunn	6
2.1. Det tosporede system og integrert påtalemyndighet	6
2.2. Politijuristens roller og arbeidsoppgaver	7
2.2.1. Etterforskningsfasen	8
2.2.2. Påtalesfasen og iretteføringsfasen	9
2.3. Styring og ledelse av politijuristene	9
2.4. Skilledebatten og medial oppmerksomhet	10
3. Tidligere forskning	13
3.1. Den integrerte påtalesfunksjonen	13
3.2. Etterforskning	15
3.2.1. Profesjonalisering	17
3.3. Politimyndighet og kontroll	18
3.4. Politikultur	20
3.4.1. Struktur, kultur og agency	21
3.5. Oppsummerende drøfting	22
4. Teori	23
4.1. Organisasjonsteori	23
4.1.1. Styring og styringslogikker	24
4.1.2. Kontroll og ansvar	26
4.1.3. Utviklingstrekk i politistyring: mål- og resultatstyring	27
4.2. Profesjonsteori	29
4.2.1. Profesjon og organisasjon	29
4.3. Kulturelle og relasjonelle perspektiver	31

4.3.1.	<i>Organisasjonskultur</i>	31
4.3.2.	<i>Ledelses- og rolleteori</i>	33
4.3.3.	<i>Community of practice</i>	34
4.4.	Oppsummerende drøfting	34
5.	Metode	36
5.1.	Kvalitativ metode og den sirkulære forskningsprosessen	36
5.2.	Forskningsdesign	36
5.2.1.	<i>Bakgrunnsdata og teoretiske utgangspunkter</i>	37
5.2.2.	<i>Metodevalg: kvalitative intervjuer</i>	38
5.2.3.	<i>Den abduktive strategien</i>	39
5.3.	Datainnsamling	39
5.3.1.	<i>Utvalg</i>	39
5.3.2.	<i>Rekruttering</i>	40
5.3.3.	<i>Forberedelse av intervju</i>	42
5.3.4.	<i>Intervjusituasjonen</i>	43
5.4.	Dataanalyse	46
5.4.1.	<i>Analysetilnærming</i>	46
5.4.2.	<i>Dataforberedelse og koding</i>	47
5.4.3.	<i>Tekstdataanalyse</i>	48
5.5.	Forskningsetiske refleksjoner	48
5.5.1.	<i>Informert samtykke</i>	49
5.5.2.	<i>Anonymisering og konfidensialitet</i>	49
5.5.3.	<i>Konsekvenser</i>	51
5.5.4.	<i>Forskerens rolle</i>	51
6.	Samhandling med politifaglige etterforskere	53
6.1.	Etterforskningsledelse	53
6.1.1.	<i>Samarbeid og kompetanseflyt</i>	54
6.1.2.	<i>Gjensidig forståelse</i>	56
6.1.3.	<i>Delt ansvar</i>	57
6.1.4.	<i>Beslutningsmyndighet under press</i>	58
6.1.5.	<i>Erfaringsbasert tillit og ydmykhet</i>	60

6.2.	Faglig kontroll	63
6.2.1.	Nærhet og avstand	63
6.3.	Oppsummerende drøfting	67
7.	Styringslinjer og styringsdialog	71
7.1.	Kvalitet og kvantitet	71
7.1.1.	<i>Kryssende forventninger .....</i>	<i>71</i>
7.1.2.	<i>Utfordringer med tall .....</i>	<i>73</i>
7.1.3.	<i>Distanse fra tall .....</i>	<i>74</i>
7.1.4.	<i>Distanse fra overordnede myndigheter .....</i>	<i>77</i>
7.2.	Personlig straffeansvar	78
7.2.1.	<i>Stort ansvar og lite kontroll .....</i>	<i>79</i>
7.2.2.	<i>Ansatt og selvstendig .....</i>	<i>82</i>
7.2.3.	<i>Individuelle strategier .....</i>	<i>83</i>
7.2.4.	<i>Personlig straffeansvar: positivt press? .....</i>	<i>85</i>
7.3.	Mål og midler	87
7.3.1.	<i>Kontroll over egne midler .....</i>	<i>89</i>
7.4.	Oppsummerende drøfting	91
8.	Avsluttende diskusjon	94
8.1.	Konfliktlinjer i politijuristens arbeidshverdag	94
8.2.	Implikasjoner for politiets etterforskningsvirksomhet	95
8.3.	Konklusjoner og forskningsspørsmål	96
8.4.	Oppgavens bidrag og videre forskning	98
	Litteraturliste	100
	Vedlegg	110
	Vedlegg A: Godkjenning fra NSD	110
	Vedlegg B: Godkjenning fra politidistrikt	111
	Vedlegg C: Intervjuguide	112
	Vedlegg D: Samtykkeskjema	114

Figuroversikt

Figur 1: Dimensjoner av kontroll	3
--	---

1. Introduksjon

«– Det siste har aldri vært så brennbart som det er nå. Mange jurister har endret syn på dette.»

(Børseth-Hansen, sitert i Letvik, 2018, avsnitt 7)

Utsagnet ble fremført av Marianne Børseth-Hansen, nestleder for fagforeningen Politijuristene, i et intervju publisert i tidsskriftet *Juristen* (Letvik, 2018, avsnitt 7). Temaet som Børseth adresserer som «brennbart» er den såkalte «skilledebatten» som omhandler organiseringen av påtale og politi. Debatten vedrørende om disse to etatene bør skilles, synes å ha blusset opp sporadisk siden ordningen ble innført gjennom straffeprosessloven av 1887 (Bauer, 2010, s. 5; NOU 2017: 5, s. 26, 27). De siste årene synes imidlertid debattens aktualitet å ha blitt trappet opp, da flere jurister har snudd i debattspørsmålet. Landsmøtet for skilleutvalget 2018 markerte et historisk brudd ved at Politijuristene for første gang anbefalte et skille mellom de to etatene (Grønning, 2018). Dette står i kontrast til den tidligere utviklingen hvor juristene tradisjonelt sett har vært tilhengere av dagens ordning, mens politifaglige representanter har vært pådrivere i ønsket om å skille etatene (Politijuristene, 2018, s. 1, 4; Politiets Fellesforbund, 2020, s. 11; Bauer, 2010, s. 22).

Den tilbakevendende skilledebatten retter søkelyset mot den norske modellen for organisering av påtale og politi, hvor politiet praktiserer et tosporet system og hvor det laveste nivået av påtalefunksjonen er organisert i politiet (NOU 2017:5, s. 28, 29). Til tross for at denne organiseringen skiller seg ut i et internasjonalt perspektiv, og at den ved gjentagende tilfeller har blitt debattert, så finnes det tilnærmet ingen forskningslitteratur som fordyper seg i konsekvensene av den norske påtalemodellen (NOU 2017:5, s. 28, 29; Bauer, 2010; Høigård, 2011, s. 271). I tillegg til dette vedvarende kunnskapshullet, fremmer det nye debattklimaet spørsmål om politijuristenes arbeidssituasjon. Hva kan tenkes å ha medført at flere jurister har snudd i spørsmålet om å skille politi og påtale? Mediebildet kan tenkes å gi en indikasjon på dette, som har hatt en økende dekning av politijuristenes arbeidssituasjon de siste årene. Rapporteringen skildrer en arbeidshverdag som preges av høy arbeidsbelastning og store straffesaksrestanser (Bazar, 2020a; Bazaz, 2020b; Moland, Roalsø & Døvik, 2018). Med utgangspunkt i politijuristenes samfunnsoppdrag og arbeidsoppgaver, har denne utviklingen blitt omtalt som en rettssikkerhetstrussel (Bazar, 2020a).

Samlet sett, fremmes det et behov for å undersøke hvordan organiseringen av politi og påtalemyndighet får konsekvenser på «bakkeplan», og hvordan organiseringen oppleves av

dem som praktisk jobber med å ivareta politiets påtale- og etterforskningsfunksjon. Gjennom dagens organisering av den fremskutte integrerte påtalefunksjonen, er det politijurister og politifaglige etterforskere som praktisk jobber med å ivareta politiets påtale- og etterforskningsvirksomhet (NOU 2017:5, s. 28, 29). Gjennom samarbeid har gruppene et delt ansvar om å sikre at straffbare forhold etterforskes, påtalebehandles og irettføres (Politielloven, 1995 §2 nr. 3). Med utgangspunkt i det metodologiske rammeverket institusjonell etnografi, så kan kunnskap om institusjonelle prosesser tenkes å utvinnes gjennom å hente kunnskap «nedenfra», fra menneskers hverdagslige erfaringer (Smith, 2005, s. 39-41). Gjennom å belyse disse gruppens erfaringer av deres praktiske straffesaksarbeid, kan vi dermed tenkes å oppnå kunnskap om effektene av den integrerte påtalemyndigheten.

Innen forskningsfeltet for etterforskning, har politiets etterforskningsfunksjon hovedsakelig blitt utforsket fra den politifaglige etterforskeren sitt ståsted (se for eksempel Ask & Granhag, 2005; Fahsing & Ask, 2013; Brookman & Innes, 2013). Det har imidlertid blitt gjort svært lite forskning om politijuristens opplevelser og erfaringer. Med utgangspunkt i politijuristens posisjon og rolle kan de imidlertid tenkes å utgjøre en særlig interessant gruppe å studere. Som påtalerepresentanter i politiet, har politijuristene én fot i hver etat. Dermed kan de tenkes å utgjøre selve bindeleddet i den integrerte påtalefunksjonen.

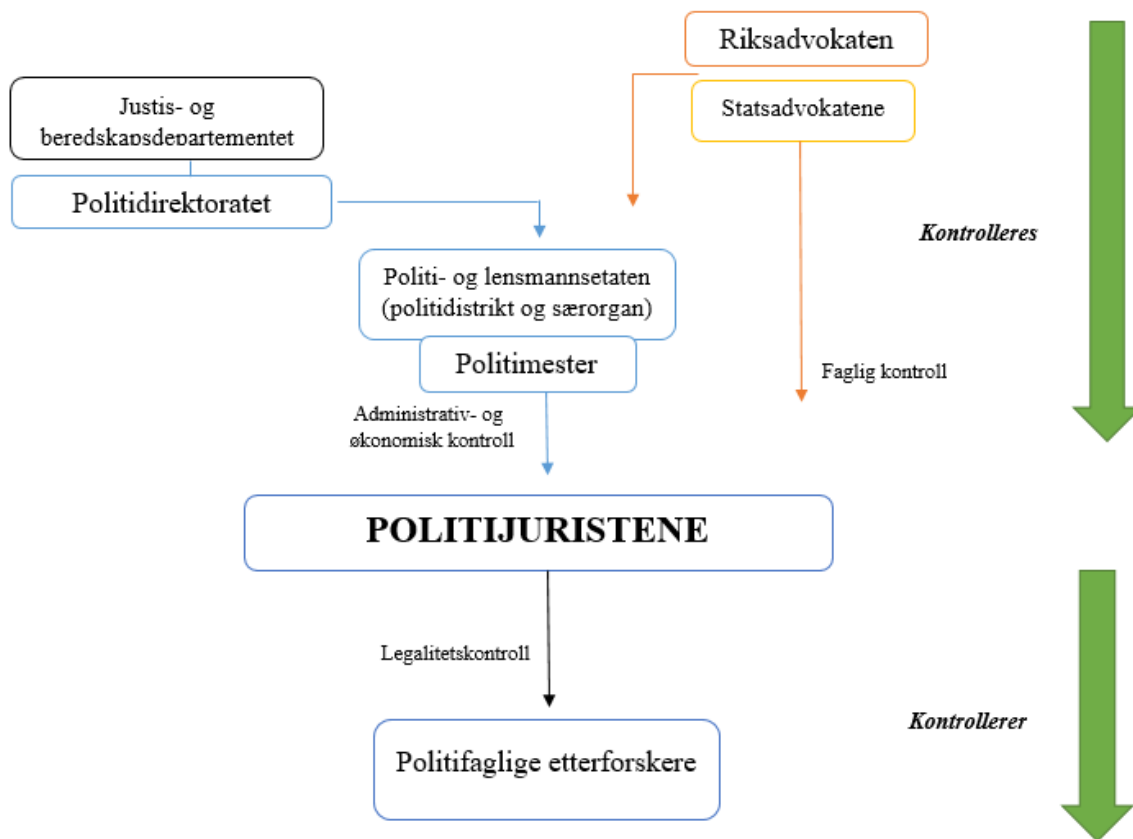
1.1. Forskningsinteresse og avgrensninger

Som det fremkommer av diskusjonen ovenfor, så finnes det mange interessante dimensjoner rundt politijuristens rolle som fremmer et behov for forskning. I denne masteroppgaven vil jeg forsøke å tette litt av dette kunnskapshullet gjennom å belyse politijuristenes erfaringer i deres arbeidshverdag. Dette er imidlertid et bredt tema, og med hensyn til oppgavens omfang har det vært nødvendig å avgrense oppgaven gjennom å identifisere noen spesifikke områder jeg ønsker å fordype meg i.

I denne oppgaven vil politijuristenes arbeidshverdag utforskes i lys av samspill og kontroll. Gjennom politijuristenes posisjon og rolle i den integrerte påtalemyndigheten, kan de tenkes å befinne seg i to ulike kontrollrelasjoner, hvor de både *kontrollerer*, men også *kontrolleres*. Den første yrkesrelasjonen utgjøres av politijuristen samspill med politifaglige etterforskere. Gjennom den integrerte påtalemyndigheten har politijuristen en rolle som både etterforskningsleder og legalitetskontrollør. Dette innebærer at politijuristen utøver en faglig kontroll ovenfor de politifaglige etterforskerne (NOU 2017:5, s. 170). Den andre yrkesrelasjonen, utgjøres av politijuristenes samspill med overordnede myndigheter. Gjennom

det tosporede system styres og kontrolleres politijuristene i to ulike instanser representert av riksadvokaten og statsadvokatene på den ene siden, og Politidirektoratet (POD) og Justis- og beredskapsdepartementet på den andre (NOU 2017:5, s. 28). Dermed, vil studien dykke ned i to ulike dimensjoner og lag av kontroll i den norske politiorganisasjonen og den integrerte påtalemyndigheten. Dette vil utforskes med utgangspunkt i politijuristenes posisjon og opplevelser i denne organisasjonen. Som *figur 1*. illustrerer, så kan politijuristene tenkes å befinne seg i sentrum av disse to kontrolldimensjonene.

Figur 1: Dimensjoner av kontroll

1.2. Studiens forskningsspørsmål og formål

Med utgangspunkt i de tematiske rammene som har blitt beskrevet ovenfor, har jeg formulert et overordnet forskningsspørsmål som skal veilede oppgaven:

Hvordan formes politijuristenes påtalesfunksjon i politidistriktene av samspill og kontroll?

For å operasjonalisere dette forskningsspørsmålet har jeg formulert to underproblemstillinger som skal utforskes:

- *Hvordan opplever politijuristene samspillet med de politifaglige etterforskerne i sitt påtale- og etterforskningsarbeid?*

- *Hvordan opplever politijuristene styringen og kontrollen som utøves av Den høyere påtalemyndighet samt av politimesteren og POD?*

Med utgangspunkt i et eksplorativt formål, vil oppgaven utforske disse spørsmålene med formål om å øke forståelsen av politijuristenes opplevelser av deres påtale- og etterforskningsarbeid i politiet (Skilbrei, 2019, s. 2016). Dette kan i sin tur tenkes å bidra til å øke forståelsen av de praktiske effektene av organiseringen av den integrerte påtalemyndigheten. Studien har til hensikt å utgjøre et kunnskapsbidrag til forskningsfeltet for nordiske politistudier, spesielt til feltet som fordyper seg i politiets etterforskningsvirksomhet. Forhåpningen er at studien vil kunne brukes som kunnskapsgrunnlag for videre studier innen emnet.

Studien bør ikke forstås som et innlegg i skilledebatten. Den har heller ikke ambisjoner om å komme frem til en konklusjon i spørsmålet om politi og påtalemyndighet bør skilles. Derimot så håper jeg at studiens rekkevidde vil krysse grensene mellom academia og det praktiske fagfeltet, slik at den også oppfattes som relevant og nyttig for de som jobber på ulike nivåer innen relevante virksomhetsfelt. Dette formålet forankres i ambisjonen om å fremme kunnskapsbasert politipraksis, og å øke kunnskapen i et felt med tynt empirisk kunnskapsgrunnlag (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 90, 91).

1.3. Oppgavens struktur

Oppgaven består av åtte kapitler og kan beskrives som todelt. De første fem kapitlene utgjør det som kan betraktes som en forberedende del til oppgavens hoveddel. I denne første delen vil leseren få nødvendig informasjon om forskningstema, bakgrunn, tidligere forskning, metode og teori. Denne informasjonen vil utgjøre bakteppet for studiens empiri og funn, som vil stå i sentrum i oppgavens andre del.

I oppgavens **andre kapittel** vil forskningstemaet sin kontekstuelle bakgrunn beskrives mer grundig. I dette kapittelet vil den formelle organisasjonsstrukturen som politijuristene inngår i beskrives. Her vil det redegjøres for det tosporede system og den integrerte påtalemodellen. Videre, vil kapittelet dykke ned i politijuristrollen og tilhørende arbeidsoppgaver og yrkesrelasjoner. Avslutningsvis, vil skilledebattens historie og dagsaktuelle relevans utdypes.

Oppgavens **tredje kapittel** vil bidra til å plassere studien i en faglig kontekst ved å redegjøre for de aktuelle forskningstradisjonene som oppgaven er forankret i. Hensikten med kapittelet vil være å kort redegjøre for kunnskapen som finnes i disse felt og å tydeliggjøre hva slags kunnskapsbidrag den aktuelle studien vil utgjøre.

Oppgavens **fjerde kapittel** presenterer studiens teoretiske rammeverk. Med utgangspunkt i organisasjonsteori, profesjonsteori, samt kulturelle og relasjonelle perspektiver, presenteres og defineres relevante konsepter og teorier som vil tas i bruk i oppgavens analyse.

Oppgavens **femte kapittel** vil redegjøre for studiens metode. I dette kapitlet vil metodiske valg knyttet til forskningsdesign, datainnsamling og analyse, begrunnes. Avslutningsvis, vil forskningsetiske refleksjoner drøftes.

Oppgavens **sjette og syvende kapittel** utgjør oppgavens analyse. I disse kapitlene blir studiens datamateriale tematisk presentert og analysert i lys av relevant teori. Det første analysekapitlet sentrerer rundt studiens første forskningsspørsmål og utforsker politijuristenes samspill med politifaglige etterforskere. Funnene knyttes opp mot politijuristenes rolle som etterforskningsleder og legalitetskontrollør og analyseres i lys av organisasjonskulturelle perspektiver. Det andre analysekapitlet behandler det andre forskningsspørsmålet, og tematiserer politijuristenes yrkesrelasjon til overordnede myndigheter. Med utgangspunkt i teori om styring og kontroll, analyseres funn om kryssende forventninger, personlig straffesvar og forholdet mellom mål og midler. Begge analysekapitler avsluttes med en oppsummerende drøfting.

I oppgavens **åttende og siste kapittel**, diskuteres og oppsummeres funnene fra analysekapitlene. I dette kapitlet besvares forskningsspørsmålene, og implikasjonene av forskningsfunnene diskuteres. Avslutningsvis diskuteres oppgavens bidrag og forslag til videre forskning fremføres.

2. Bakgrunn

Følgende kapittel vil gi leseren en dypere forståelse for det aktuelle forskningstemaet gjennom å presentere relevant bakgrunnskunnskap som kan ses i sammenheng med oppgavens analyse. Som nevnt i innledningskapittelet, så har studien en ambisjon om å øke forståelsen for hvordan organisasjonen av politi og påtale, preger politijuristenes arbeidshverdag. Bakgrunnskapittelet vil dermed hovedsakelig konsentrere seg om å kartlegge den formelle organisasjonsstrukturen som politijuristene inngår i. Dette innebærer at kapittelet hovedsakelig utgår fra sentrale styringsdokumenter, slik som rettslige kilder og andre statlige dokumenter. Videre vil kapittelet i korte trekk redegjøre for den mediale og politiske oppmerksomheten som den integrerte påtalemyndigheten har fått, samt hovedtrekkene i skilledebatten.

2.1. Det tosporede system og integrert påtalemyndighet

For å forstå politijuristenes rolle og arbeidsoppgaver er det nødvendig å forstå strukturen ved den formelle organisasjonen som politijuristene inngår i. I Norge har vi et såkalt «tosporet system» i politiet. Det innebærer at politiet har to primære ansvarsområder og funksjoner, og at disse ansvarsområdene er fordelt mellom to ulike overordnede myndigheter. Riksadvokaten er ytterst ansvarlig for politiets *straffeforfølgende funksjon*, mens den *politioperative funksjonen* er underlagt justisministeren (NOU 2017:5, s. 28). Det innebærer at det finnes to styrings- og ledelseslinjer i politiet (Glomseth, 2015a, s. 57). Kjerneprinsippet i denne organiseringen er påtalemyndighetens politiske uavhengighet. Dette utgjør et sentralt ideal i det norske rettssystemet, som innebærer at straffesaksarbeidet skal være politisk uavhengig (Straffeprosessloven, 1981, §55; NOU 2017:5, s. 28). Denne uavhengigheten står i motsetning til øvrige deler av politiets virksomhet som underlegges politisk kontroll (NOU 2017:5; s. 28).

Videre har Norge det som betegnes som en «integrert påtalemyndighet». Dette systemet fremgår av straffeprosessloven (1981) kapittel 6, og innebærer at påtalemyndigheten består av tre nivåer, representert av riksadvokaten, statsadvokatene og påtalemyndigheten i politiet. De to førstnevnte aktørene betegnes ofte som Den høyere påtalemyndighet (Riksadvokaten, u.å.). Den lokale påtalemyndigheten er organisert i politimyndigheten gjennom et samarbeid mellom påtalejurister (politijurister) og polititjenestepersoner. Politijuristene er dermed faglig underordnet Den høyere påtalemyndighet (dvs. statsadvokatene og riksadvokaten), men er organisatorisk og administrativt ansatte i politiet. Dette innebærer også at de to sporene er

samlet hos politimesteren, som er leder for både påtalemyndigheten i politiet, og øvrig politiaer virksomhet (NOU 2017:5, s. 28).

I Norge har den integrerte påtalemodellen blitt praktisert siden straffeprosessloven av 1887 ble vedtatt. I et internasjonalt perspektiv skiller den seg imidlertid ut, hvor Norge og Danmark er de eneste vestlige landene som praktiserer et slikt integrert system. Den danske modellen har imidlertid beveget seg nærmere et skille de siste årene, gjennom en omorganiseringsprosess hvor riksadvokaten ble tildelt det administrative ansvaret for politijuristene. Sverige, representerer på sin side, en helt annen løsning, hvor «Åklagarmyndigheten» er en selvstendig myndighet plassert utenfor politiet. Ingen av påtalejuristene i Sverige er ansatt i politiet, og politimesteren har ikke ansvar som påtalemyndighet i sitt distrikt. Samlet sett innebærer dette at den svenske påtalemyndigheten er administrativt, økonomisk og faglig skilt fra politiet (NOU 2017:5, s. 29).

En vanlig misforståelse er at det tosporede system er direkte tilknyttet den integrerte påtalemyndigheten som ofte refereres til som den norske påtalemodellen. Dette stemmer imidlertid ikke, da det tosporede systemet finnes i flere land som ikke praktiserer en integrert påtalesfunksjon. De fleste demokratiske land tilstreber at straffesaksbehandlingen skal være bortenfor politisk kontroll. Å gå vekk fra det integrerte systemet vil dermed ikke nødvendigvis endre det faktum at politiet styres av to instanser (NOU 2017:5, s. 28).

2.2. Politijuristens roller og arbeidsoppgaver

Politijuristene sine arbeidsoppgaver fremkommer primært av Straffeprosessloven (1981) og påtaleinstruksen (1985) som fastsetter rammene ved de fleste sidene av straffesaksbehandlingen (NOU 2017: 5, s. 79; Myhrer, 2014; s. 80). Videre, har arbeidsoppgavene blitt oppsummert, konkretisert og drøftet i diverse rundskriv og utredninger, blant annet Påtaleanalysen (NOU 2017:5), Nasjonal straffesaksinstruks (Riksadvokaten og Politidirektoratet, 2020), Riksadvokatens brev om forventninger til rollen som påtalesfaglig etterforskningsleder (Riksadvokaten, 2021a) og Sjøvold-rapporten (2001) (Sjøvold-rapporten, 2001, referert i NOU 2017:5, s. 80).

Politijuristene utgjør som sagt representanter for påtalemyndigheten i politiet. Deres overordnede ansvarsområde og rolle speiler dermed påtalemyndighetens samfunnsoppdrag, som defineres på følgende måte i påtaleinstruksen: «*Påtalemyndigheten skal gjennom sitt ansvar for straffesaksbehandlingen ivareta borgernes rettssikkerhet og bidra til å skape et*

trygt samfunn, ved aktivt og effektivt bekjempe og forebygge kriminalitet sammen med politiet» (NOU 2017:5, s. 11).

Mer konkret så forbindes profesjonen politijurist med en rekke ulike oppgaver og roller. I Sjøvold-rapporten (2001) identifiserte man fem ulike roller som oppsummerer de viktigste arbeidsoppgavene en politijurist har: (1) påtalemessig leder av etterforskningen, (2) påtalemyndighet i første instans, (3) aktorrollen, (4) forvaltningsjuristrollen og (5) jourhavende rollen. Hvor stor del av arbeidsdagen som tilegnes disse ulike rollene og arbeidsoppgavene avhenger juristens stillingskategori og hvilken avdeling juristen jobber på (Sjøvold-rapporten, 2001, referert i NOU 2017:5, s. 80, 81). Studiens informanter jobber som politiadvokater på allmenn- og spesialseksjonen i politiet. Videre vil politiadvokatenes arbeidsoppgaver beskrives med utgangspunkt i tre ulike faser: etterforskningsfasen, påtalefasen og irettføringsfasen (NOU 2017:5, s. 81).

2.2.1. Etterforskningsfasen

I etterforskningsfasen har politiadvokatene et formelt ansvar som etterforskningsledere. Dette fremkommer blant annet gjennom påtaleinstruksen (1985) §7-5 som fastslår at det er påtalemyndighetens ansvar å lede etterforskningen. Dette innebærer at politijuristene har et ansvar om å iverksette og beslutte om etterforskning og nødvendige etterforskningskritt, med formål om å skaffe de nødvendige opplysningene for å avgjøre spørsmålet om tiltale (Straffeprosessloven, 1981, §226). Dette ansvaret har imidlertid vært litt omstridt, som en følge av at lovverket ikke gir så tydelige lovmessige føringer når det gjelder grensene for dette ansvaret (NOU 2017:5, s. 79). Politijuristens utøvelse av påtalefaglig etterforskningsledelse (PÅL) skjer i samspill med en politifaglig etterforskningsleder (PEL). Da grensen mellom taktiske og juridiske vurderinger sjelden er skarpe eller entydige, har ansvarsfordelingen mellom disse to rollene vist seg å fremstå litt uklar (Riksadvokaten, 2021a, s. 6; NOU 2017:5, s. 83).

I påtaleanalysen (NOU 2017:5) identifiserte man dermed behovet for å tydeliggjøre disse rollene, hvor man blant annet fastslo at «den formelle ledelsen med straffesaksbehandlingen må ligge til påtalemyndigheten, og denne ledelsen må omfatte alle sider av straffesaksarbeidet» (s. 170). Samtidig understrekes det at «de beste resultatene oppnås når påtaleansvarlig og politifaglig leder samarbeider tett» (NOU 2017:5, s. 79). Riksadvokaten (2021a) beskriver det overordnede forholdet på en lignende måte i et brev som har blitt utformet med formål om å tydeliggjøre forventningene til påtalefaglig etterforskningsleder: «Idealet er som ellers at viktige taktiske beslutninger best fattes i fellesskap og enighet innad i

etterforskningsledelsen. Settes spørsmål på spissen, har PÅL det avgjørende ordet» (Riksadvokaten, 2021a, s. 6).

Som utdragene ovenfor viser, så har politijuristenes grep rundt etterforskningsledelsen blitt strammet inn de siste årene, som et resultat av at det har eksistert visse spørsmålstegn rundt ansvars grensene mellom PÅL og PEL i etterforskningsfasen (Riksadvokaten, 2021a; Kolsrud, 2021). Viktigheten ved at politijuristen har dette formelle ansvaret, henger sammen med deres rolle som kvalitetskontrollører og rettssikkerhetsgarantister ovenfor politiet. Politijuristen er ansvarlig for å kvalitetssikre politiets etterforskning i straffesaker, og har dermed en kontrollfunksjon ovenfor sine politikolleger. Etterforskningsprosessen involverer bruk av tvangsmidler, slik som pågrep, varetektsfengsel, ransaking og besøksforbud. Dette utgjør en tvangsmessig form for maktutøvelse, og politiadvokaten har dermed en rolle som «legalitetskontrollør» ovenfor politiets maktutøvelse (NOU 2017:5, s. 11, 170; Hov, 2010, s. 462).

2.2.2. Påtalefasen og iretteføringsfasen

I det som benevnes som «påtalefasen» har politiadvokatene ansvar for å avgjøre om straffeforfølgning skal iverksettes og i så fall på hvilken måte. I denne beslutningen skal politiadvokaten ta stilling til de aktuelle opplysningene og bevisene som foreligger og som har blitt hentet inn under etterforskningsfasen, og utgå fra kravene som fremgår ved det aktuelle straffebudet (NOU 2017:5, s. 86). Hvis politiadvokaten velger å reise tiltale påbegynnes iretteføringsfasen, hvor politiadvokaten har en aktorrolle. Dette innebærer at man har ansvar for å forberede og føre saken for retten. I denne rollen har politiadvokaten bevisbyrde som innebærer at de har ansvar for å legge frem aktuelle bevis for å underbygge anklagen(e) som de har fremholdt. (NOU 2017:5, s. 86, 87)

2.3. Styring og ledelse av politijuristene

Beskrivelsen av organiseringen av politimyndigheten gjennom to ulike spor, utgjør de grunnleggende rammene for hvordan politijuristenes arbeid styres og ledes ovenfra. Den høyere påtalemyndighet er ansvarlig for den faglige styringen og oppfølgingen (Straffeprosessloven, 1981, §§51(1) og 56). Disse organene har såkalt instruksjonsmyndighet ovenfor politijuristene (Straffeprosessloven, 1981, §§56 og 58; St. meld. nr. 42, 2004-2005, s. 64). Dette foregår blant annet gjennom et årlig rundskriv som sendes ut fra riksadvokaten til statsadvokatene og politijuristene (Hov, 2010, s. 550). I rundskrivet så formulerer riksadvokaten overordnede mål for straffesaksarbeidet og fremlegger hvilke straffesakstyper

som skal gis prioritet ved knapphet på ressurser. De siste årene har de generelle målene for straffesaksbehandlingen blitt formulert som «høy kvalitet, høy oppklaringsprosent, kort saksbehandlingstid og adekvat reaksjon» (Riksadvokaten, 2022, Innledning, avsn.1; Riksadvokaten 2021b, Innledning, avsn.1; Riksadvokaten, 2020, Innledning, avsn.1). Rundskrivet utgjør et eksempel på generelle instruksjoner. Instruksjonsmyndigheten kan også komme til uttrykk gjennom mer konkrete instruksjoner i enkelte saker hvor både riksadvokaten eller statsadvokaten kan gi bindende instruksjoner (Hov, 2010, s. 548-550). Dette speiler en hierarki i de ulike organene sin påtalekompetanse (Straffeprosessloven, 1981, §67).

Organisatorisk inngår politijuristene i ulike politidistrikt som ledes av en politimester. Politimesteren er øverste leder for begge spor, og dermed styres politimesteren av både riksadvokaten og Justis- og beredskapsdepartementet (St. meld. nr. 42, 2004-2005, s. 35) og POD. POD er et underlagt forvaltningsorgan til Justis- og beredskapsdepartementet, og har ansvar for styring og oppfølging av politidistriktene (Glomseth, 2015a, s. 58). Dette skjer blant annet gjennom fordelingen av ressurser, hvor politimesteren mottar midler fra POD, og fordeler disse over ulike polisiære virksomhetsområder i distriktet. I tillegg, skjer det gjennom resultatoppfølging, hvor politidistriktene rapporterer statistikk med utgangspunkt i ulike målsetninger til POD (St. meld. nr. 42, 2004-2005, s. 33). Når det gjelder straffesaksbehandling dokumenteres straffesaksrestanser, oppklaringsprosent, saksbehandlingstid, inndragning og etterlevelse av frister for tilrettelagte avhør (Justis- og beredskapsdepartementet, 2021, s. 31; Politidirektoratet, 2022, s. 25-31).

For politijuristene, innebærer dette at de styres i to ulike instanser, hvor politimesteren og POD styrer deres arbeid etat- og budsjettmessig, og Den høyere påtalemyndighet styrer deres arbeid faglig. Dette kan tenkes å medføre visse dilemmaer i arbeidshverdagen knyttet til styringskraft, ressursdisponering og resultatoppfølging (Glomseth, 2015a, s. 58). Jeg vil derfor utforske hvordan denne todelte styringen oppleves i hverdagen for politijuristene.

2.4. Skilledebatten og medial oppmerksomhet

I Norge har vi hatt et integrert system for politi og påtale under lang tid (Straffeprosessloven, 1887), men denne organiseringen har hyppig blitt debattert i den såkalte «skilledebatten» (Bauer, 2010). Som en følge av et hyppig engasjement for spørsmålet, så har organiseringen av påtalemyndigheten vært et tema i flere ulike komiteer og utvalg, blant annet Politiutvalget av 1950, Aulie-utvalget av 1966, Straffeprosessutvalget av 1969, Politirulleutvalget av 1976,

og Skilleutvalget av 1988 (referert i Politijuristene, 2018, s. 6). Ingen av disse har imidlertid landet på en konklusjon om at etatene bør skilles (NOU 2017:5, s. 29).

Skilledebatten har primært blitt initiert av interne aktører som er underordnet strukturen og misfornøyde med sin arbeidssituasjon. Tradisjonelt sett har politifaglige tjenestepersoner representert tilhengere av et skille (Bauer, 2010, s. 22). Politiets fagforeninger har stått i spissen av denne debatten, hvor skillet mellom politi og påtale har vært en flaggsak for blant annet Politiets Fellesforbund (Bauer, 2010, s. 22; Politiets Fellesforbund, u.å.).

Hovedargumentene blant denne gruppen har vært sentrert rundt rettssikkerhet og politifaglige tjenestepersoner sine karrieremuligheter (Bauer, 2010, s. 22; Politiets Fellesforbund, 2020, s. 10, 11). Representantene peker på risikoen for at politijuristen får for tett tilkobling til sakene som de behandler, og at de dermed utvikler et slags eieforhold til disse. Dette innebærer en risiko for at politijuristen prioriterer sakens fremdrift fremfor rettssikkerhet, og dermed hevder man at et skille skaper bedre forutsetninger for at politijuristene skal kunne opprettholde rollen som objektiv rettssikkerhetskontrollør (Bauer, 2010, s. 30). Videre, ble det argumentert for at det nåværende systemet favoriserer den juristfaglige utdanningen gjennom å forbeholde dem lederstillinger. Dette resulterer i dårlige lønns- og avansmuligheter for de politifaglige etterforskerne (Bauer, 2010, s. 41).

Tradisjonelt sett har politijuristene og deres representanter vært mer positive til den nåværende organiseringen, og har hovedsakelig stått på den motsatte siden av debatten (Politijuristene, 2018, s. 4). På denne siden har man tvert imot hevdet at det nåværende systemet fremmer rettssikkerhet, da det muliggjør tett oppfølging fra politijuristene og juridisk kontroll i etterforskningen. Videre, har effektivitetsperspektivet blitt trukket frem, hvor man påpeker at et tett samarbeid forhindrer tungrodd kommunikasjon og tilrettelegger for tverrfaglig kompetanseflyt. Da etterforskning utgjør tidskritisk arbeid er dette essensielt for sakers fremdrift, som i sin tur er viktig for menneskers tillit til rettssystemet (Bauer, 2010, s. 36-38).

De siste årene har det imidlertid skjedd en forandring i debattklimaet, hvor flere politijurister synes å ha blitt tilhengere av skillet. Dette kan blant annet leses ut av fagforeningen Politijuristene sitt standpunkt, hvor de i etterkant av sitt landsmøte i 2018 for første gang anbefalte å skille politi og påtale (Politijuristene, 2018; Grønning, 2018). Dette kan betraktes som et historisk brudd, og i rapporten knyttes dette opp mot at flere politijurister opplever en utfordrende arbeidshverdag. I rapporten står det blant annet: *«Dette antas å skyldes at påtalemyndigheten i politiet har vært utsatt for en merkbar utvidelse av sin oppgaveportefølje,*

en forverring av arbeidsbelastningen sett i forhold til ressursene, erfart eksempler på omgåelse av påtalemyndighetens beslutninger, samt vært utsatt for politiets negative budsjettmessige utvikling med stadig trangere budsjetter i politidistriktene» (Politijuristene, 2018, s. 1).

Politijuristenes arbeidssituasjon har fått oppmerksomhet i media gjennom en økende dekning av fenomenet de siste årene. Media har rapportert om utfordringer knyttet til høy arbeidsbelastning som medfører høye restanser i straffesaksarbeidet (Bazaz, 2020a, 2020b; Moland, Roalsø & Døvik, 2018; Gimmingsrud & Nordli, 2018). Særlig Øst politidistrikt har vært i søkelyset, etter å ha møtt kritikk fra statsadvokaten som følge av en tilsynsrapport fra år 2018 som avslørte den store mengden anmeldte saker som blir liggende på vent uten å behandles innen fristen (Prebe et al., 2018, s. 20). Arbeidssituasjonen til politijuristene har også fått oppmerksomhet som et resultat av at politijuristene i Øst politidistrikt sendte en varslings sak om en uforsvarlig arbeidssituasjon. Som følge av dette ble det opprettet en rapport gjennomført av Advokatfirmaet Kluge på oppdrag av POD. I rapporten ble det fastslått at enkelte politijurister, særlig ved allmennseksjonen, har et uforsvarlig arbeidsmiljø, men at det ikke fantes grunnlag for å hevde at den generelle arbeidssituasjonen for politijuristene sto i strid med arbeidsmiljøloven (Bazaz, 2021; NTB, 2021).

Politijuristenes helomvending i skilledebatten, samt mediedekningen om politijuristenes arbeidssituasjon, fremmer aktualiteten av å øke forståelsen for politijuristenes opplevelser i arbeidshverdagen. Hvordan opplever denne gruppen organiseringen som de arbeider under? Hvordan opplever de styringen fra overordnede myndigheter, og hvordan synes de at samarbeidet med de politifaglige etterforskerne fungerer?

3. Tidligere forskning

Følgende kapittel vil redegjøre for kunnskapsgrunnlaget innen relevante forskningsfelt for dette prosjektet. Dette vil bidra til å plassere prosjektet i en faglig kontekst og tydeliggjøre avhandlingens kunnskapsbidrag. Som det vil fremkomme av denne kunnskapsoversikten, så er forskningsfeltet om politijurister og den integrerte påtalemyndigheten svært begrenset. Likt mange andre studier, er dog denne studien forankret i en bredde av forskningstradisjoner, og dermed finnes det relevant kunnskap å hente fra andre nærliggende forskningsfelt (Hestehave, 2021, s. 38). Siden politijuristene inngår som en del av politiet, aktualiseres nordisk politiforskning. Innen dette felt er studier som behandler politiets etterforskningspraksis av særlig interesse. Studier som adresserer forholdet mellom politimyndighet og kontroll samt det gjensidige forholdet mellom yrkeskultur og strukturell organisering, er også relevante.

3.1. Den integrerte påtalesfunksjonen

Det finnes svært lite forskning om politijurister og den integrerte påtalesfunksjonen. Fra et internasjonalt perspektiv, kan dette kan tenkes å være en naturlig følge av at Norge og Danmark er de eneste vestlige landene som praktiserer en integrert påtalesfunksjon. Dermed, er de også de eneste landene som har en tilsvarende yrkesgruppe som politijuristene i Norge (Sveaas, 2019, s. 10). Innen nordisk politiforskning, har det imidlertid blitt gitt uttrykk for et behov for forskning som undersøker de ulike måtene å organisere påtalesfunksjonen i de nordiske landene. Høigård (2011) konstaterer at studier som undersøker de underliggende prosessene og konsekvensene av de ulike måtene å organisere påtalesfunksjonen i de nordiske landene, utgjør en gylden mulighet for komparative studier (s. 271).

Til tross for at temaet generelt sett har fått lite oppmerksomhet fra den akademiske verden, finnes det et fåtall sentrale bidragsytere på feltet. Professor Tor-Geir Myhrer har blant annet fordypet seg i politiets etterforskningsvirksomhet, og bidratt til å kaste lys over politijuristens rolle i denne virksomheten (Myhrer, 2015, 2001). Som en del av forskningsprosjektet «etterforskningsprosjektet», publiserte Myhrer (2015) en forskningsrapport om kvalitet i etterforskning, hvor han fokuserer på politijuristens rolle og betydning for kvalitet i straffesaksarbeid. I rapporten slår Myhrer (2015) blant annet fast at kunnskapen om dette i høy grad baserer seg på erfaringer og antagelser fremfor empirisk data (s. 147). Det samme synes å gjelde i land med adskilte ordninger for påtale og politi, hvor Myhrer trekker frem erfaringer og uttalelser fremfor vitenskapelig kunnskap. Det synes å finnes lite empirisk og sikker kunnskap om betydningen av ulike måter å organisere politi og påtale. Myhrer påpeker

dermed: «Med den vekten spørsmålet antas å ha, er det mye som taler for at det burde undersøkes nærmere gjennom forskning» (Myhrer, 2015, s. 169).

Det finnes noen masteroppgaver som har belyst politijuristens rolle gjennom å utforske forholdet mellom politi og påtale i den integrerte påtalemyndigheten (Sveaas, 2019; Lønheim, 2014; Bauer, 2010). Bauer (2010) utforsker lovene og reglene som legitimerer påtalemyndigheten sin organisasjon, samt vurderer den integrerte påtalemyndighetens hensiktsmessighet med utgangspunkt i argumentene fra skilledebatten. Bauer (2010) sin studie har utgjort et viktig kunnskapsbidrag i kartleggingen av skilledebatten. Studien bidrar imidlertid ikke med primærdata til feltet, da fremstillingen utgår fra eksisterende dokumenter og lovverk i samsvar med tradisjonell rettskildelære (Bauer, 2010, s. 3; Bryman, 2011, s. 488).

Lønheim (2014) sin avhandling, er også avgitt ved juridisk fakultet, men tar i bruk samfunnsvitenskapelig metode for å undersøke ulike aktørers erfaringer og synspunkter på det integrerte påtalesystemet. Lønheim (2014) inntar et vidt perspektiv og utgår fra kvalitative intervjuer med politifaglige etterforskere, politijurister og den høyere påtalemyndighet. Funnene viser blant annet at informantene generelt sett har en god opplevelse av organiseringen, men at ressursmangler utgjør en stor utfordring på flere nivåer. Lønheim (2014) sin studie utgjør et viktig kunnskapsbidrag og gir et verdifullt innblikk i hvordan den integrerte påtalemyndigheten oppleves fra en bredde av ulike posisjoner og perspektiver i systemet.

Det mangler imidlertid studier som konkret fordyper seg i politijuristens opplevelse og sentrale rolle i den integrerte påtalemodellen. Videre tyder sentrale styringsdokumenter på at det har skjedd mye med politiets påtale- og etterforskningsvirksomhet siden 2014. Det har blant annet blitt iverksatt flere satsninger på området, som for eksempel etterforskningsløftet (Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016) og påtaleanalysen (NOU 2017:5). Dette forskningsprosjektet vil, i likhet med Lønheim sin studie (2014), sette søkelys på individers hverdagslige opplevelser av strukturen i det integrerte påtalesystemet, men ønsker å fordype seg mer konkret i politijuristenes sentrale rolle i denne modellen.

En annen masteroppgave, som utgjør et viktig kunnskapsbidrag for denne studien, er Sveaas (2019) kvantitative studie om etterforskningsledelse. Oppgaven er særlig relevant da den adresserer samhandlingen mellom politifaglig- og påtalefaglig etterforskningsleder. Sveaas (2019) sine funn indikerer at samarbeid mellom politifaglige- og påtalefaglige

etterforskningsledere stort sett fungerer godt, men at det finnes et behov for en tydeligere organisering og en felles metodikk for samhandling mellom partene. Han peker på at rollene er litt uklare og overlappende, og at ikke alle ser på samarbeid som én av sine primæroppgaver. Dette er en faktor som Sveaas (2019) konstaterer potensielt kan gå utover kvaliteten i etterforskningsprosessen (s. 30-32).

Sveaas (2019) sine funn er interessante, men de bærer preg av studiens tidsbegrensninger og kvantitative karakter. Funnene fra spørreundersøkelsen gir ikke utdypende forklaringer på hvilke mekanismer som faktisk ligger bak resultatene (Bryman, 2011, s. 229-231). Sveaas (2019) tar i bruk sine egne erfaringer på feltet til å tolke datamaterialet, men dette gir ikke empirisk grunnlag til å forklare hvilke opplevelser og tanker som faktisk ligger bak respondentenes svar. Således har jeg en forhåpning om at denne oppgaven, vil kunne komplettere funnene fra Sveaas (2019) sin studie på en god måte. Gjennom kvalitative intervjuer, vil studien kunne bidra med mer dyptgående kunnskap om politijuristenes faktiske opplevelser av samspeillet.

Samlet sett, fremstår det som at forskningsfeltet om politijurister og den integrerte påtalemyndigheten er et forskningsfelt med store kunnskapshull. Emnet har til en viss grad blitt utforsket gjennom enkelte bidragsytere (Myhrer, 2015) og mindre forskningsprosjekt på masternivå (Bauer, 2010; Lønheim, 2014; Sveaas, 2019). De få studiene som finnes, utgår fra et rettsvitenskapelig perspektiv (Lønheim, 2014; Bauer, 2010; Myhrer, 2015) eller fra et internt polisiært perspektiv (Sveaas, 2019). Denne studien vil ta utgangspunkt i kriminologisk og sosiologisk teori og kan dermed tenkes å representere et nytt perspektiv som kan kaste lys over nye dimensjoner innen temaet.

3.2. Etterforskning

Til tross for at forskning om politijuristene og den integrerte påtalemyndigheten fremstår å ha store kunnskapshull, finnes det en del forskning om etterforskningsfeltet som kan være relevant for det aktuelle forskningsprosjektet. Disse bidragene kan utledes fra den brede forskningstradisjonen for politiforskning, hvor man blant annet studerer politiets ulike oppgaver og virksomhetsområder. Myhrer (2014) redegjorde for et hovedskille blant politiets oppgaver, hvor han skilte mellom politiets etterforskningsvirksomhet og øvrig polisiær virksomhet (s. 80). I tradisjonen for politiforskning, har det blitt foretatt forholdsvis lite forskning om den førstnevnte virksomheten, selv om dette betraktes som én av politiets kjerneoppgaver (Brodeur, 2010, s. 185-186; Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 60, 62, 90; Finstad,

2018, s. 24; Hestehave, 2021, s. 35; Myhrer, 2015, s. 148). Særlig i Norge, har forskningstradisjonen innen etterforskning stort sett vært fraværende til 1990-tallet (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 64). Før dette var det i liten grad tradisjon for å forske på egen etterforskningspraksis innen norsk politi (Sveaas, 2019, s. 7, 8). Suksessivt har imidlertid etterforskningsfeltet blitt mer profesjonalisert og beveget seg i en mer kunnskapsbasert retning. Dermed har det norske forskningsfeltet for etterforskning også vokst de siste årene (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 64).

Forskningsfeltet for etterforskningen har blant annet engasjert seg i å forsøke å kartlegge hva etterforskning er (Innes, 2003; Brodeur, 2010; Myhrer, 2001), samt hva som er avgjørende for god etterforskning (Stelfox, 2008; Fahsing & Ask, 2013; Fahsing & Ask, 2016; Ask & Granhag, 2005). Med utgangspunkt i at etterforskning er en beslutningsstyrt prosess, har mye av forskningen handlet om å kartlegge ulike faktorer som påvirker den politifaglige etterforskningslederen sine beslutninger (Ask et al., 2011; Ask et al., 2008, Ask & Granhag, 2005; Fahsing & Ask, 2013). En stor andel studier har utforsket hvordan den menneskelige faktoren påvirker etterforskningsprosessen, slik som for eksempel forekomsten og påvirkningskraften til kognitive bekreftelsestendenser hos etterforskningsledere (Ask et al., 2008; Ask & Granhag, 2005). Andre studier har fokusert mer på innvirkningen av sosiale og organisatoriske forhold, slik som normer og organisasjonskultur (Ask et al., 2011; Brookman & Innes, 2013; Corsianos, 2001; Glomseth et al., 2007). Innen denne retning har politikultur og ulike sosiale konstruksjoner av «god etterforskning» vært i fokus (Brookman & Innes, 2013; Corsianos, 2001; Glomseth et al., 2007).

En generell trend ved studiene, er at de ofte utgår fra den politifaglige etterforskningslederen. Det finnes dog få studier som fokuserer på den påtalefaglige beslutningstakeren i etterforskning (Sveaas, 2019, s. 10). Studiene nevnt over, har en viss overføringsverdi til politijuristen, men det mangler studier som fordyper seg i politijuristens unike rolle. Politijuristens faglige bakgrunn og faglige tilknytning til påtalemyndigheten kan antas å medføre at politijuristen til en viss grad styres av andre hensyn i etterforskningsarbeidet. Dette kan tenkes å forme samspillet mellom politijuristene og de politifaglige etterforskerne. Videre kan politijuristenes kontrollfunksjon ovenfor politiet tenkes å prege samspillet mellom gruppene. Dermed, finnes det et behov for å utforske etterforskningsfeltet fra politijuristens posisjon.

3.2.1. Profesjonalisering

Et sentralt utviklingstrekk som ofte løftes frem i både den nordiske og internasjonale litteraturen for politiforskning, er profesjonaliseringen av politiyrket (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 64; Gundhus, 2010; Gundhus, 2013; Gundhus, 2016; Stelfox, 2011; Gundhus et al., 2021; Olsvik, 2013). Dette betegner en utvikling i politietaten i Norge hvor utdanningsnivået har blitt høyere, kunnskapen har blitt blir mer forskningsbasert, og hvor ny, alternativ kompetanse til den polisiære, har fått innflytelse (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 64).

Profesjonaliseringen av etterforskningsfeltet, har imidlertid vært tungrodd som en følge av motstand fra den tradisjonelle yrkeskulturen som har eksistert på feltet (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 63). I denne kulturen har oppfatningen om at ønskede og spesialiserte ferdigheter best oppnås gjennom erfaring, stått sterkt (Stelfox, 2011, s. 628) Dette utgjør selve kjernen i paradigmet som Stelfox (2011) kaller for "*The Craft Model*", som han på senere tid mener har blitt erstattet med "*The Model of Professionalization*" (s. 642).

Et av de mest tydelige uttrykkene for dette paradigmeskiftet kan tenkes å utgjøres av den økende bruken av kunnskapsbasert etterforskningsmetodikk i norske etterforskningsteam (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 90-112; Olsvik, 2013, s. 60-61, 71-72). De siste årene har det i økende grad blitt stilt krav til de metodene som brukes i etterforskningsprosessen.

Utformingen av hypotesedrevne etterforskningsplaner utgjør et eksempel på en metode som er bevisst konstruert med utgangspunkt i dokumentert forskning om kognitive bekreftelsestendenser (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 112).

Innen forskningslitteraturen har det blitt identifisert både fordeler og utfordringer ved profesjonaliseringsutviklingen i politiet (Stelfox, 2011; Gundhus, 2010). Stelfox (2011) påpeker at profesjonaliseringen av etterforskningspraksisen kan tenkes å øke kvaliteten i politiets etterforskningsarbeid. Samtidig problematiserer han den økende graden av funksjonell autonomi som utviklingen kan tenkes å gi den enkelte etterforsker (Stelfox, 2011, s. 644, 645). Fra et styringsperspektiv, kan denne autonomien tenkes å forhindre effektiv styringskraft i henhold til organisasjonsmessige mål. Videre, kan profesjonaliseringen oppleves som en trussel for ledere som har sin status forankret i det tradisjonelle kommando-kontroll-hierarkiet. Dette kan tenkes å medføre at profesjonaliseringsutviklingen møter en viss motstand i politiet (Stelfox, 2011, s. 647). Et annet aspekt ved profesjonaliseringsutviklingen som kan problematiseres, er standardiseringen av politiarbeidet. Gundhus (2010) påpeker hvordan ideal om standardisering og prosedyrer kan overskygge for tradisjonelle verdier i

politiarbeid, som for eksempel skjønnsutøvelse, og svekke politiets evne til kritisk tenking (s. 151).

3.3. Politimyndighet og kontroll

Innen området for politiforskning, så er det ikke bare studier som behandler politiets påtale- eller etterforskningspraksis som er relevante for dette forskningsprosjektet. Et eksempel på en mer generell relevant tematikk som har blitt utforsket i politiforskningen, er forholdet mellom politimyndighet og kontroll (se blant annet Granér & Kronkvist, 2014; Bowling et al., 2019; Rowe, 2020; Loader & Walker, 2007; Gundhus, 2016; Gundhus et al., 2021).

Et sentralt kjennetegn ved politiets virksomhet utgjøres av deres statlige voldsmonopol (Finstad, 2018, s. 12, 13, 36; Bowling et al., 2019, s. 229). Politiet har visse rettslige fullmakter, som skal muliggjøre at de kan utføre sitt samfunnsoppdrag om å opprettholde orden, sikkerhet og håndheve straffeloven (Finstad, 2018, s. 12, 13, 36). Denne myndigheten medfører en dobbelthet ved politiets rolle. Loader & Walker (2007) betegnet dette som det sentrale paradoks ved politiarbeid hvor *“the police stand simultaneously as the guarantor of, and threat to, citizen security”* (Loader & Walker, 2007, s. 205).

Som en følge av politiets rettsfullmakt og den innebygde dobbeltheten i politirollen, så foreligger det et spesielt stort behov for å kontrollere politiets bruk av deres myndighet (Rowe, 2020, s. 13; Granér & Kronkvist, 2014, s. 53; Bowling et al., 2019; s. 231).

Politistudier som har utforsket ulike aspekter av denne kontrollen samt hvordan politiet ansvarliggjøres for sine handlinger, samles ofte rundt betegnelsen *«police accountability»* (Bowling et al., 2019; s. 229-255; Rowe, 2020). Studiene viser at denne formen for kontroll kan realiseres på flere ulike måter og med flere ulike formål (Rowe, 2020, s. 14). Flere studier har tematisert forholdet mellom politiets skjønnsutøvelse og *«police accountability»*, hvor man har identifisert en tendens til at det blir iverksatt ulike innsatser med formål om å begrense politiets skjønnsutøvelse (Gundhus, 2016; Gundhus, 2017; Gundhus et al., 2021; Wathne, 2018). Dermed har motsetningsforholdet mellom kontroll og profesjonell autonomi vært en annen sentral tematikk som har blitt utforsket i denne tradisjonen (Gundhus, 2013; Gundhus, 2016; Gundhus et al., 2021; Wathne, 2018; Goldstein, 1960).

En sentral kontrollmekanisme som bidrar til å ansvarliggjøre politiet utgjøres av rettslig regulering. Samtidig som loven muliggjør politiets virksomhet, setter den også rammer for virksomhetens begrensninger. Dermed foreligger det et komplekst forhold mellom politiet og loven (Bowling et al., 2019, s. 22, 23). Denne kompleksiteten er sentralt tema som har fått

oppmerksomhet i litteraturen, og det har blitt fremmet flere ulike forståelser av dynamikken i dette samspillet (se for eksempel Feeley, 2001; Smith, 1997; Ericson, 1982; Goldstein, 1960). Fra et rettsstatlig perspektiv, kan loven betraktes som en overordnet kontrollør over politiet, som bidrar til å begrense og kontrollere politiets maktbruk, og forsikre at de handler på riktig måte til rett tid (Smith, 1997). Fra et mer kritisk og radikalt perspektiv, kan man argumentere for at dette samspillet starter i motsatt ende, hvor politiet bruker og håndhever loven selektivt for å legitimere og rettferdiggjøre egne handlinger og praksis (Feeley, 2001; Ericson, 1982; Goldstein, 1960).

Forskningstradisjonen for å studere forholdet mellom politimyndighet og kontroll kan tenkes å være relevant for dette forskningsprosjektet. Politijuristene kan antas å befinne seg i en unik posisjon da de har både politi- og påtalemyndighet. Dette henger sammen med det tosporede system, hvor politiets etterforskningsvirksomhet ligger under riksadvokatens ansvarsområde. Dermed reguleres politijuristene og politiets etterforskningsvirksomhet gjennom straffeprosessloven (1981) og påtaleinstruksen (1985). Den rettslige kontrollen av denne delen av politiets virksomhet skiller seg derfor fra øvrig politisær virksomhet (Myhrer, 2014, s. 80), og politijuristene har en funksjon i opprettholdelsen av denne reguleringen.

Som representanter for påtalemyndigheten i politiet, har politijuristenes arbeid en tydelig tilknytning til det rettslige felt. Loven både muliggjør og begrenser politijuristenes arbeid. Politijuristene disponerer og tar beslutninger rundt tvangsmidler, som utgjør noen av de mest inngripende maktmidlene som staten har til sin disposisjon (Hov, 2010, s. 462). Videre, har politijuristene, gjennom sin formelle rolle som legalitetskontrollører, en definert tilsyns- og kontrollfunksjon ovenfor de politifaglige etterforskerne. Dette innebærer at de har et ansvar om å sørge for at alle påtale- og etterforskningsskritt følger rettslig standard (NOU 2017:5, s. 170). Dermed kan politijuristene tenkes å utgjøre viktig aktør for opprettholdelsen av «police accountability», i henhold til kontrollen av politiets bruk av inngripende tvangsmidler.

Samtidig, kan politijuristene antas å utsettes for kontroll gjennom styringen fra Den høyere påtalemyndighet samt POD og politimesteren. Dette kan tenkes å være av en annen form for «police accountability» hvor andre formål vektlegges, som for eksempel mer strategiske ressursprioriteringer. Dermed vil det aktuelle forskningsprosjektet kunne bidra til litteraturen om «police accountability» ved å kaste lys over nye dimensjoner av kontroll i den norske politiorganisasjonen.

3.4. Politikultur

Tematikken om «police accountability» og autonomi aktualiserer også forskningstradisjonen for å studere politikultur. Dette er et kjernetema innen politiforskning og en forskningstradisjon som strekker seg langt tilbake i tid. Den tidlige forskningen på området, har tegnet et kritisk bilde av politiets yrkeskultur. Westley (1953) og Skolnick (1966) sine klassiske verk representerer uttrykk for den eldre tradisjonen for kritisk politiforskning, hvor det avdekkes en kultur som preges av kynisme, fiendtlighet, mistenksomhet og machokultur (Finstad, 2018, s. 98). Denne kulturen har utgjort en innflytelsesrik forklaringsmodell innen både den politiske og akademiske verden knyttet opp mot ulike tilfeller av maktmisbruk og andre former for politiovertredelser (Chan, 2005, s. 338, 339; Finstad, 2018, s. 98). Dette har bidratt til å forsterke et organisatorisk og politisk syn om at politikulturens spillerom må begrenses gjennom ulike former for kontroll og styring (Finstad, 2018, s. 99).

Det har skjedd mye på forskningsfeltet for politiforskning siden den gang, og mange av de eldste studiene har blitt kritisert. Blant annet har det teoretiske konseptet “politikultur” blitt kritisert for å fremstille yrkeskulturen i politiet som et entydig fenomen. De fleste studier som utforsket politikultur har utgått fra politiet i operativ tjeneste, og har dermed ikke tatt høyde for de interne forskjellene og motsetningene som finnes innad politietaten (Bowling et al., 2019, s. 27; Finstad, 2018, s. 101; Chan, 2005, s. 340). Dermed har det blitt utviklet alternative teoretiske rammeverk med formål om å operasjonalisere fenomenet på en bedre måte. “Politikultur” har blant annet blitt byttet ut med konsepter som “politi-subkultur” (Bowling et al, 2019, s. 27), “yrkeskultur” (Granér, 2004, s. 23) og “organisasjonskultur” (Johannessen, 2015, s. 29). Dermed har forståelsen for politikultur blitt nyansert da man i større grad har utforsket kulturell variasjon i etaten. Forskning på feltet har blant annet vist at variabler slik som kjønn, etnisitet, posisjon og rang, er av betydning for politiets oppførsel (Finstad, 2018, s. 99).

Forskningstradisjonen som utforsker politikultur, kan tenkes å være relevant for det aktuelle forskningsprosjektet. Den aktuelle studien vil bidra til å nyansere forståelsen av politikultur ved å belyse organisasjonskulturen i den integrerte påtalemyndigheten i politiet. Med utgangspunkt i politijuristens faglige bakgrunn og rolle som representant for påtalemyndigheten, så kan politijuristenes yrkeskulturelle trekk antas å til en viss grad skille seg fra den politifaglige yrkeskulturen. Samtidig inngår de i politiet, og samhandler daglig

med politifaglige tjenestemenn og -kvinner. Dermed, vil bli interessant å utforske politijuristenes opplevelse og forståelse av etterforsningskulturen.

3.4.1. *Struktur, kultur og agency*

Et sentralt tema som har fått oppmerksomhet i litteraturen om politikultur, er forholdet mellom polisære strukturer, kultur, og individuelle aktørers såkalte «agency». Innen moderne politiforskning finnes det flere studier som utforsker hvordan organisatoriske og strukturelle tiltak preger politikulturen (Chan, 2005; Loftus, 2010; Gundhus, 2017; Wathne, 2015). Som nevnt ovenfor så har det blitt gjort mange strukturelle og organisatoriske innsatser i den norske politietaten de siste årene, som har blitt initiert av politikere med formål om å øke styringen og kontrollen over politiet (Wathne, 2018; Gundhus, 2017). Et flertall studier har utforsket de kulturelle resultatene av disse endringene, og beskrevet en tilsynelatende motstand fra politiets operative subkultur til å tilpasse seg disse endringene (Granér, 2004; Finstad, 2013; Chan, 2005, Lofus, 2010). Som en følge av at denne forskningen i hovedsak har utgått fra politiets operative tjeneste, har tematikken ofte blitt brutt ned til et skille og en tosidig konflikt mellom “management cops” og “street cops” (Reuss-Ianni, 2017). På dette området, finnes det imidlertid et behov for forskning som utforsker nyansene i politiorganisasjonen nærmere, og som tematiserer “structure-agency”-tematikken fra ikke-operative avdelinger (Bowling et al., 2019, s. 29; Finstad, 2018, s. 99, 100). Gundhus (2009) har vært en viktig bidragsyter på dette feltet, som blant annet har belyst de kulturelle variasjonene mellom spesialseksjonene og politistasjonene i den norske politiorganisasjonen, i sin doktoravhandling.

Forskningsfunn har vist at organisatoriske og strukturelle endringer innen politietaten ikke alltid fører til tilsynelatende endringer i politikultur og -praksis (Chan, 2005, s. 338; Granér & Kronkvist, 2014, s. 54). Derfor, argumenterer Chan (2005) for at politikultur ikke må forstås som en deterministisk kraft som utøves av passive offer, men at kultur heller er noe som brukes og konstrueres aktivt. Utøvelsen av kultur er en kreativ prosess, som utøves av aktører som har *autonomi* (Chan, 2005, s. 342).

Som presentert i bakgrunnskapittelet, så har påtalefunksjonen i politiet blitt preget av visse strukturelle endringer de siste årene, som kan tenkes å påvirke arbeidshverdagen til både politijuristene og de politifaglige etterforskerne. Dermed vil det være interessant å undersøke hvordan disse endringene “lander” i det organisasjonskulturelle miljøet som politijuristene er en del av. Videre, vil det bli interessant å undersøke hvordan disse strukturelle innsatsene

påvirker politijuristenes autonomi i deres straffesaksarbeid, samt deres samhandling med politifaglige etterforskere.

3.5. Oppsummerende drøfting

Kunnskapsoversikten som har blitt presentert i dette kapittelet tyder på at det finnes et lite men voksende felt som viser interesse for politiets etterforskningsvirksomhet, innen tradisjonen for nordisk politiforskning. En dimensjon som imidlertid synes å ha blitt oversett eller bortglemt, er den tilhørende påtalefunksjonen. Som vist over finnes det svært få studier som studerer politiets påtalefunksjon, samt påtalerepresentantenes rolle i etterforskningsarbeidet. Gjennom å belyse politijuristenes perspektiv og opplevelser vil studien kunne bidra til å tette dette kunnskapshullet.

Kunnskapsoversikten har også vist at det aktuelle prosjektet kan tenkes å inngå i- og dra nytte av tradisjonen for politiforskning som utforsker politikultur, samt studier som utforsker dilemmaer i politiarbeid knyttet til myndighet og kontroll. Samtidig som at kunnskapen innen disse tradisjonene vurderes som berikende, så kan relevansen antas å være begrenset. Dette springer ut av politijuristens unike rolle og posisjon på feltet. Politijuristenes faglige tilhørighet til påtalemyndigheten, innebærer at de har både politi- og påtalemyndighet. Dette kan tenkes å medføre en ekstra dimensjon ved politijuristens rolle, identitet og arbeidshverdag. Dermed, kan denne studien tenkes å utgjøre et nyanserende bidrag til politiforskningen, som utvider forståelsen for hva politiarbeid er, og hvilke dilemmaer som preger politiets arbeidshverdag.

4. Teori

Følgende kapittel vil redegjøre for de teoretiske perspektivene som tas i bruk i de kommende analysekapitlene. Med utgangspunkt i et teoretisk tolkende formål, har kunnskapsprosessens retning utgått fra empirien som har blitt samlet inn. Egnede teorier som betraktes å belyse empiriens funn har deretter blitt identifisert (Bukve, 2021, s. 91, 92). Dette innebærer at det teoretiske rammeverket har blitt utviklet og revidert under hele analyseprosessen.

I analysen av data har jeg hovedsakelig benyttet tre ulike teoretiske perspektiver: organisasjonsteori, profesjonsteori, samt kulturelle- og relasjonelle perspektiver. I kommende avsnitt vil jeg redegjøre for perspektivene og relevante konsepter. Dette bør ikke forstås som en uttømmende redegjørelse for de teoretiske tradisjonene som presenteres, men en selektiv redegjørelse for de konseptene som anses å være relevante og som vil tas i bruk i analysen. Som det vil fremgå av beskrivelsen, så kan bruksområdet til de ulike perspektivene fremstå som delvis overlappende. Det bedømmes imidlertid at hver av dem har ulike styrker, da de fremstiller data i noe ulikt lys. I redegjørelsen for de relevante teoriene vil jeg argumentere for styrkene ved de ulike perspektivene, samt tydeliggjøre den indre sammenhengen i det teoretiske rammeverket. Avslutningsvis vil jeg beskrive hvorfor det helhetlige teoretiske rammeverket egner seg godt til å belyse de aktuelle forskningsspørsmålene og det aktuelle datamaterialet.

4.1. Organisasjonsteori

I analysen benytter jeg meg blant annet av organisasjonsteoretiske perspektiver. Dette er en felles betegnelse for teorier som setter søkelys på effekten av organisasjonsstruktur. Med utgangspunkt i Etzioni (1964) sin definisjon som gjengis av Karp (2014), kan en organisasjon forstås som «*et sosialt system som er bevisst konstruert for å realisere bestemte mål*» (s. 32). Et sentralt tema innen organisasjonsteori utgjøres av forholdet mellom den formelle strukturen og de individer som er underkastet strukturen. Ved å studere sentrale trekk ved organisasjonsstrukturen, kan man belyse hvordan formelle strukturer samspiller med sine omgivelser ved at de både *former* og *formes* av medlemmene som inngår i organisasjonen (Glomseth, 2015a, s. 43; Karp, 2014, s. 32).

For å belyse dette samspillet er det vanlig å skille mellom *den formelle organisasjonen* og *den uformelle organisasjonen*. *Den formelle organisasjonen* utgjøres av de fastsatte rammene som har blitt etablert av overordnede aktører som styrer organisasjonen. Dette inkluderer arbeids- og maktfordeling, uttalte mål, samt belønnings- og regelsystem. *Den formelle strukturen*

fremgår ofte av organisasjonens offisielle dokumenter, og gir dermed uttrykk for den sentrale ledelsens ønskede struktur (Granér & Kronkvist, 2014, s. 58, 59; Karp, 2014, s. 32, 33). *Den uformelle strukturen* av organisasjonen, også kalt skyggeorganisasjonen (Johannessen, 2015, s. 36, 37), er på sin side ikke alltid like lett å identifisere, da den sjelden finnes dokumentert. Den uformelle strukturen kan sammenlignes med organisasjonskulturen, og representerer hvordan organisasjonens mål, roller, regler og arbeidsprosesser utspiller seg i praksis. Fra et ledelsesperspektiv ønsker man at disse to organisasjonsdimensjonene sammenfaller mest mulig, slik at den formelle strukturen også er forankret i praksis (Granér & Kronkvist, 2014, s. 58-60).

Med formål om å skape et rammeverk for å kunne beskrive og forstå den formelle organisasjonsstrukturen, identifiserte Busch og Vanebo (2000) tre sentrale trekk ved organisasjoner: (1) graden av kompleksitet, (2) graden av formalisering og (3) plassering av beslutningsmyndighet. Kompleksitet knyttes opp mot organisasjonens oppgavefordeling, hvor spesialisering øker graden av kompleksitet. Graden av formalisering beskriver omfanget av fastsatte regler, rutiner, standarder og prosedyrer. Plassering av beslutningsmyndighet beskriver maktforholdene i den aktuelle organisasjonen, hvor ansvar og myndighet kan være mer eller mindre sentralisert (Busch & Vanebo, 2000, s. 134-138).

Politiet kan forstås som en organisasjon, og kan dermed analyseres med utgangspunkt i organisasjonsteori (Glomseth, 2015a, s. 43). I denne oppgaven vil organiseringen av politiets straffesaksarbeid være i fokus. Ved å ta i bruk organisasjonsteori, vil politijuristenes fortellinger kunne knyttes opp mot organisasjonsstrukturen som de er en del av. Kunnskap om den formelle strukturen i den integrerte påtalemyndigheten, vil utgå fra informasjonen som ble presentert i bakgrunnskapitlet.

4.1.1. Styring og styringslogikker

En organisasjon kan tenkes å utgjøre en ramme for styring (Glomseth, 2015a, s. 43). Både ledelse og styring kan tenkes å utgjøre «virkemidler som brukes for å koordinere og påvirke atferd bevisst» (Ladegård & Vanebo, 2010, s. 17). Ledelse er imidlertid person- eller relasjonsorientert, mens styring er systemorientert og mer direkte forankret i organisasjonsstrukturen (Ladegård & Vabo, 2010, s. 18). For å beskrive styringen i en virksomhet er det vanlig å skille mellom ulike styringsformer, styringsmodeller eller såkalte styringslogikker (Molander & Terum, 2010, s. 16; Glomseth, 2015a, s. 59; Freidson, 2001). I denne avhandlingen vil jeg utgå fra Freidson (2001) sitt rammeverk om ulike

styringslogikker. *Styringslogikker* kan forstås som ulike strategier for å styre en organisasjon eller virksomhet (Granér & Kronkvist, 2014, s. 74). Freidson (2001) utviklet et rammeverk hvor han skilte mellom tre ulike styringslogikker: byråkratisk styringslogikk, profesjonell styringslogikk og markedets styringslogikk (s. 2, 12).

Den byråkratiske styringslogikken er knyttet til den byråkratiske organisasjonsformen som kjennetegnes av et hierarkisk system for beslutningsmyndighet. I byråkratiet har organisasjonsmedlemmene tydelig avgrensede ansvarsområder med utgangspunkt i deres kompetanse. Arbeidet veiledes av prinsipper om forutsigbarhet, rettferdighet og kontrollerbarhet (Freidson, 2001; Granér & Kronkvist, 2014, s. 74). Styringen i denne organisasjonsformen, kan betegnes som en kommando-og-kontroll-modell som utøves gjennom «lag av styring» i en hierarkisk struktur. Rutiner og regler utgjør også viktige kontrollmekanismer (Rowe, 2020, s. 31; Granér & Kronkvist, 2014, s. 74, 75).

I *den profesjonelle styringslogikken* er det profesjonell kunnskap og profesjonens yrkesetikk som står i sentrum. Dette innebærer at profesjonsutøvere tildeles stort handlingsrom da styringen baserer seg på tillit til utøverne og deres kompetanse (Freidson, 2001; Svensson & Karlsson, 2010, s. 262, 263). Den tredje styringslogikken, *markedets styringslogikk*, tar utgangspunkt i NPM-ideologien og konsumentenes etterspørsel. Styringsteknikker som for eksempel mål- og resultatstyring utøves med formål om å øke kostnadseffektiviteten (Granér & Kronkvist, 2014, s. 75; Freidson, 2001).

Disse ulike styringslogikkene kan tenkes å til en viss grad konkurrere og stå i konflikt med hverandre. Til tross for dette, er det vanlig å se uttrykk for at logikkene sameksisterer og konkurrerer i flere organisasjoner (Freidson, 2001, s.12; Granér & Kronkvist, 2014, s. 74; Rowe, 2020, s. 31). Et utviklingstrekk som har blitt oppmerksomgjort innen forskningstradisjonen for organisasjonsteori, er tendensen av at markedets styringslogikk inntar- og vinner terreng i offentlig sektor (Wathne, 2015, s. 23-25; Lomell, 2010, s. 140-146; Granér & Kronkvist, 2014, s. 72-76; Rowe, 2020, s. 31, 69; Gundhus, 2016, s. 69, 70). Politiets organisasjon er ikke et unntak, hvor det dominerende styringsprinsippet i dag utgjøres av mål- og resultatstyring (Wathne, 2015, s. 1). Dette innebærer imidlertid ikke at de andre to styringslogikkene ikke lenger har innflytelse. Politiorganisasjonen har tradisjonelt sett hatt og har fremdeles sterke byråkratiske trekk. Politiet skiller seg imidlertid fra det klassiske *maskinbyråkratiet*, da politiets komplekse oppgaver krever faglige vurderinger. Dermed har det blitt betegnet som et såkalt *profesjonsbyråkti*, hvor den profesjonelle styringslogikken også har sterk forankring (Granér & Kronkvist, 2014, s. 70, 77). Samlet sett

har utviklingstrekkene bidratt til mer sammensatte styringsformer i politiet, hvor det finnes uttrykk for samtlige av disse logikkene. Dette kan resultere i styringsorienterte paradokser og dilemmaer (Sand, 2015, s. 116-119; Granér & Kronkvist, 2014, s. 76).

4.1.2. Kontroll og ansvar

To nært sammenhengende teoretiske konsepter til styring er *kontroll* og *ansvar*. Styring i en organisasjon handler i høy grad om å utøve intern kontroll. Innen organisasjonsteoretisk litteratur er det vanlig å bruke konseptet «accountability» når man studerer organisatorisk kontroll. «Accountability» utgjør en form for kontroll som bidrar til at organisasjonsmedlemmer blir ansvarliggjort for sine handlinger og sin rolle. Formålet ved kontrollen kan variere, og konseptet kan operasjonaliseres på ulike måter. Dermed er «accountability» et tvetydig teoretisk konsept (Rowe, 2020, s. 14, 29).

Med formål om å identifisere de ulike formene for «accountability», utviklet Romzek og Dubnick (1987) en firedele modell for ulike «accountability»-systemer. Systemene varierer med utgangspunkt i to faktorer: om kontrollen er intern eller ekstern, og graden av kontroll som utøves. Det finnes to former for «accountability» som utøves internt: byråkratisk accountability og profesjonell accountability. *Byråkratisk accountability* utøves i en ovenfra-og-ned bevegelse i et hierarkisk byråkratisk system. Gjennom dette tilsynsforholdet, samt fastsatte prosedyrer lover og regler, blir organisasjonsmedlemmene kontrollert. *Profesjonell accountability* setter den profesjonelle utøverens *autonomi* i fokus. Dette innebærer at ansvaret plasseres hos aktøren som får et større rom for skjønnsutøvelse. Dermed er disse kontrollmekanismene svakere enn de byråkratiske-. *Rettslig accountability* utøves gjennom en ekstern aktør som utøver rettslig kontroll og tilsyn. Denne kontrollen er utrustet med rettslige sanksjoner og utgjør dermed en høy grad av kontroll. Det siste systemet utgjøres av *politisk accountability*, som har sin kjerne i demokratiet. Denne kontrollen er forholdsvis svak til følge av at den utøves av forskjellige eksterne aktører (Romzek & Dubnick, 1987, s. 228-230).

Som beskrevet i tidligere forskning så er «*police accountability*» er et eget etablert teoretisk konsept (se delkapittel 3.3). Kontrollen av politiet kan tenkes å stå i en særstilling med tanke på deres rolle og samfunnsoppdrag. Med tanke på maktmidlene politiet forvalter, kan behovet for omfattende kontroll over denne yrkesgruppen tenkes å være særlig viktig (Granér & Kronkvist, 2014, s. 51; Rowe, 2020, s. 13). Samtidig har politiet behov for autonomi, det vil si frihet og en viss grad av selvstyre, for å kunne ivare sine oppgaver (Sand, 2015, s. 116; Rowe,

2020, s. 14). En sentral problematikk ved police accountability utgjøres dermed av tvetydigheten rundt autonomi og tilsyn.

4.1.3. Utviklingstrekk i politistyring: mål- og resultatstyring

Styringen innen offentlig forvaltning kan tenkes å preges av samfunnsutviklingen og av skiftende politiske og økonomiske vinder. Innen den teoretiske tradisjonen for å studere politistyring, har det blitt identifisert visse samfunnsmessige utviklingstrekk som synes å ha formet og forandret styringslogikken i politiet de siste årene (Sand, 2015; Wathne, 2015; Wathne, 2018; Gundhus, 2013; Gundhus 2016; Gundhus, et al., 2021). Et av utviklingstrekkene som synes å ha hatt stor påvirkningskraft for politistyring, er inntoget av markedets organisasjonsidealer i offentlig forvaltning. Utviklingen betegnes som New Public Management (NPM), og er en reformbølge som bygger på en idé om at statlig forvaltning kan effektiviseres gjennom å implementere styringsprinsipper fra privat sektor. Utviklingen forbindes med den internasjonale nyliberale trenden, og betegner ulike ledelses- og styringsverktøy som fremmer kostnadseffektivitet (Wathne, 2015, s. 23; Wathne, 2018, s. 17-19).

Som beskrevet tidligere, så er mål- og resultatstyring et sentralt styringsverktøy som forbindes med NPM-utviklingen og som har hatt stor innflytelse i politiet. Siden 1980-tallet har denne styringslogikken fått fotfeste i norsk politi, og utgjør i dag det dominerende styringsprinsippet innen etaten (Wathne, 2015, s. 1). Styringsformen kan beskrives å bestå av tre ulike skritt. Først formulerer den sentrale ledelsen mål. Deretter måles og rapporteres måloppnåelsen gjennom fastsatte styringsparametere av mellomledere og underordnede i organisasjonen. Styringsparameterne er ofte av kvantitativ karakter, med formål om å muliggjøre at resultatene lett kan måles og sammenlignes. Avslutningsvis, belønnes eller «straffes» organisasjonsenhetens- eller organisasjonsmedlemmene sine prestasjoner, med utgangspunkt i de rapporterte resultatene (Wathne, 2018, s. 48).

Denne prestasjonsorienterte styringsformen i politiet har blitt problematisert. Man kan problematisere i hvilken grad organisasjonsidealer fra privat sektor kan overføres direkte til statlige menneskebehandlerne organisasjoner som politiet (Granér & Kronkvist, 2014, s. 67; Svensson & Karlsson, 2010, s. 135). Effektene av en styringsform er betinget av verdiene, organisasjonskulturen og organisasjonsidentiteten som foreligger i den aktuelle organisasjonen (Wathne, 2018, s. 99). Et sentralt trekk som kan løftes frem er motivasjon. Styringsformer foreskriver en bestemt forståelse av organisasjonsmedlemmenes motivasjon.

Mål og resultatstyring foreskriver at organisasjonsmedlemmene motiveres av ytre belønninger og insentiver, slik som lønn, bonus og resultatoppnåelse. Det finnes imidlertid studier som viser at polititjenestepersoner heller motiveres av indre motivasjon, som for eksempel mening og relasjoner (Wathne, 2018, s. 50-71).

En annen utfordring ved mål- og resultatstyring er styringsformens tallfokus. Mål- og resultatstyring utgår fra en evidensbasert kunnskapsforståelse, hvor man benytter kvantitative verktøy for å dokumentere resultater. Risikoen ved denne styringsformen er at mindre målbare idealer og hensyn overskygges av kvantitative mål (Høigård, 2011, s. 276, 277, Lomell, 2010, s. 140-143). For eksempel kan man problematisere i hvilken grad styringsformen evner å omfatte de faglige, sosiale, etiske og prinsipielle aspektene ved politiarbeid. Effektivitet risikerer dermed å overskygge mindre håndgripelige idealer (Høigård, 2011, s. 276, 277).

Den effektivtetsorienterte styringstrenden i politiet kan videre tenkes å forme politirollen. Ledelses- og styringsverktøy legger føringer for hvilke oppgaver politiet bør prioritere i arbeidshverdagen, og dette kan tenkes å redefinere politirollen (Høigård, 2011, s. 276, 277). Videre, har styringsformen forandret naturen til police accountability, det vil si hvordan politiet holdes ansvarlige. Reiner (2013) beskriver at utviklingen har medført en bevegelse fra *accountability* til *accountancy*, hvor den tradisjonelle forståelsen for ansvarlighet i politiet har blitt erstattet av en form for ansvarlighet som springer ut av rapportering og revisjon (Reiner, 2013, s. 161; Wathne, u.å.).

Wathne (2015) har fordypet seg i hvordan mål- og resultatstyring i politiet har påvirket de ansattes opplevelser av mening og motivasjon i arbeidet. I avhandlingen sin, presenterer Wathne (2015) funn om at de nye styringsformene i politiet medfører nye former for belastninger for de ansatte. Wathne (2015) beskriver hvordan mål- og resultatstyring har medført en parallell utvikling av selvledelse og standardisering i politiet. Hun argumenterer for at dette resulterer i en arbeidssituasjon som preges av stor autonomi men liten kontroll, for de ansatte i politiet (s. 51-53).

For å forstå hvorfor disse arbeidsforholdene medfører belastninger for de ansatte i politiet, knytter Wathne funnene opp mot en arbeidsmiljømodell som benevnes som *krav-kontroll-teorien* (utviklet av Karasek & Theorell, 1990, s. 29-34). Teorien konseptualiserer forholdet mellom krav og kontroll, og hvordan dette preger arbeidstakeres helse og arbeidshverdag. Her blir det fremholdt at kombinasjonen av høye krav og liten grad av kontroll over egen

arbeidssituasjon, resulterer i en belastende arbeidshverdag for individet (Wathne, 2015 s. 188, 189).

Teori som behandler utviklingstrekk i politistyring har utgjort viktige bidrag for avhandlingens analyse. Dette er særlig relevant for det andre analysekapittelet, hvor politijuristenes forhold og samspill med den sentrale ledelsen blir tematisert. Basert på kunnskapen fra den teoretiske gjennomgangen ovenfor, fremmes en hypotese om at styringsdialogen vil preges av NPM-ideologien og mål- og resultatstyring. I kapittelet vil jeg kunne knytte empirien opp mot disse teoriene, ved å undersøke hvordan politijuristene *opplever* styringslinjene.

4.2. Profesjonsteori

En annen teoretisk tradisjon som er nært beslektet med organisasjonsteori, er *profesjonsteori*. Dette er betegnelsen på teoretiske perspektiver som sentreres rundt profesjoner, profesjonsutøvere og profesjonsutøvelse. *Profesjoner* betegner yrkesgrupper som har oppnådd en profesjonell status som et resultat av at de har spesialisert teoretisk kunnskap og kompetanse innen et visst felt (Molander & Terum, 2010, s. 16, 17). Denne kompetansen gir rett til å utføre visse spesifikke oppgaver, og dermed forvalter profesjonene ofte samfunnsressurser (Molander & Terum, 2010, s. 13). Problemområdene som profesjonsutøvere forholder seg til i hverdagen er ofte vanskelige å standardisere, og dermed kombinerer profesjonsutøvelse ofte formalisert kunnskap og utøvelse av skjønn (Molander & Terum, 2010, s. 18).

Den faglige kjernen i politiet utgjøres av jurister og politifaglige tjenestepersoner (Glomseth, 2015b, s. 145). Den aktuelle avhandlingen tematiserer møtet mellom disse to profesjonene i etterforskningsprosessen. Profesjonsteori egner seg dermed godt til å belyse det aktuelle datamaterialet, da det kan bidra til å belyse hvilke betingelser som politijuristenes yrkesutøvelse hviler på (Molander & Terum, 2010, s. 15, 16).

4.2.1. Profesjon og organisasjon

Innen profesjonsstudier så utgjør *forholdet mellom profesjon og organisasjon* et sentralt tema (Svensson, 2010, s. 130). Innen denne retningen studerer man profesjoner fra et *organisasjonsteoretisk perspektiv*. Profesjonsutøvelsen til organisasjonsmedlemmer formes riktignok av organisasjonen de befinner seg i. For eksempel så kan profesjonsutøvelsen tilpasses og utfordres av organisasjonsstruktur og styringslogikk (Svensson & Karlsson, 2010). Dette temaet tydeliggjør overlappingen mellom organisasjons- og profesjonsteori.

Profesjonsutøvere er ofte ansatte i en arbeidsorganisasjon. Arbeidsorganisasjonen kan være profesjonsbasert eller ha visse profesjonsbaserte ledd. Ledelsen i arbeidsorganisasjonen utøver administrativ styring ovenfor de ansatte medarbeiderne i organisasjonen, som gjennom sitt organisasjonsmedlemskap kan betraktes som kollektive aktører (Svensson, 2010, s. 133, 141). Samtidig vil profesjonsutøveren, gjennom sin kompetanse og faglige bakgrunn, styres av faglige hensyn og krav om forsvarlig yrkesutøvelse. Med utgangspunkt i profesjonsutøverens faglige status behandler profesjonsutøveren problemer eller saker, mer eller mindre autonomt. Dermed, handler profesjonsutøveren også på vegne av seg selv, som profesjonell aktør, med monopol på det arbeidsområde som hen har ansvar for (Molander & Terum, 2010, s. 18; Svensson & Karlsson, 2010, s. 261). Som et resultat kan profesjonsutøvere oppleve å befinne seg i spenningen mellom fag og byråkrati og av å handle som individuell og kollektiv aktør (Svensson & Karlsson, 2010, s. 261, 274; Molander & Terum, 2010, s. 15, 16). Dette kan skape problemstillinger i forhold til autonomi og kontroll. Ledelsen i en organisasjon kan betrakte profesjonsutøvere som ekstra viktige å kontrollere med tanke på deres handlingsfrihet i arbeidshverdagen. Samtidig gjør dette at gruppen er ekstra vanskelig å kontrollere (Svensson & Karlsson, 2010, s. 261).

I studier av forholdet mellom profesjon og organisasjon så kan såkalte *menneskebehandlingende organisasjoner* være av særlig interesse. Dette er organisasjoner som tilbyr tjenester som retter seg mot mennesker. Mange av disse organisasjonene er delvis profesjonsbaserte, da mange profesjoner jobber rettet mot klienter. I disse organisasjonene kan det oppstå spenning mellom administrasjonen som har interesse av å ivareta ledelsesinteresser, og profesjonsutøverne som prioriterer faglige hensyn knyttet opp mot deres arbeid (Svensson, 2010, s. 135-137).

Profesjonskontroll

Som beskrevet i avsnittet ovenfor så står forholdet mellom profesjoner og kontroll i en særstilling på grunn av profesjonsutøvernes autonomi og ansvar. Derfor er nettopp *profesjonskontroll* et teoretisk konsept som har blitt utforsket innen den profesjonsteoretiske tradisjonen. Svensson & Karlsson (2010) definerer profesjonskontroll som «*bestemmelse eller påvirkning av (profesjons)yrkesutøveres handlinger og handlingsrom*» (s. 262).

Det finnes flere ulike former for profesjonskontroll. Da profesjonskontroll ofte utøves i en organisasjonskontekst, forandres også kontrollen som følge av organisatoriske utviklingstrekk. Den tradisjonelle formen for profesjonskontroll kjennetegnes av at den skjer

forut for yrkesutøvelsen. Gjennom yrkesutdanning og yrkespraksis kontrolleres den fremtidige profesjonsutøvelsen gjennom utdanning, opplæring og sosialisering. Tilegnelsen av relevante regler, rutiner, kunnskap og ferdigheter er tenkt å sikre kvaliteten i den profesjonelle utøverens fremtidige arbeid (Svensson & Karlsson, 2010, s. 262, 263).

Som et resultat av inntoget av nye og mer sammensatte styringsformer så brytes profesjonsansvar mot andre former av ansvar, og dermed har også karakteren til profesjonskontrollen forandret seg (Svensson & Karlsson, 2010, s. 261). Handlingsrommet for den profesjonsbaserte utøvelsen av skjønn har minket, og kontrollen av profesjonsutøvelsen har blitt mer individ- og resultatorientert. Dette innebærer at kontrollen i høyere grad forekommer under og etter profesjonsutøvelsen. Underveis kan profesjonskontroll forekomme gjennom for eksempel tekniske systemer som standardiserer arbeidsprosessen, eller i etterkant gjennom evalueringer og resultatredogjørelser (Svensson & Karlsson, 2010, s. 263, 264).

Denne utviklingen knyttes opp mot NPM-ideologien den økte innflytelsen til markedets styringslogikk. For å betegne utviklingen kan man si at man har beveget seg fra *yrkesbasert profesjonalisme* hvor profesjonsutøvere har ansvar under tillit, til *organisatorisk profesjonalisme* hvor profesjonsutøvernes ansvar springer ut av redegjørelser for deres arbeid (Svensson & Karlsson, 2010, s. 273). Svensson & Karlsson (2010) betegner denne nye ansvarsformen som «individfokusert kollektivt ansvar» (s. 274).

4.3. Kulturelle og relasjonelle perspektiver

De teoretiske perspektivene som har blitt beskrevet så langt, egnert seg godt til å belyse datamaterialet fra et organisasjonsstrukturelt perspektiv. For å videre kaste lys over hvordan de strukturelle aspektene kan prege samhandlingen på et relasjonelt nivå, vil jeg ta i bruk kulturelle og relasjonelle perspektiver. Disse vil særlig bli relevante i avhandlingens første kapittel hvor politijuristenes samhandling med de politifaglige etterforskerne vil bli analysert. Med formål om å nærmere forstå hvordan denne samhandlingen formes av organisasjonen, vil kulturelle og relasjonelle perspektiver utgjøre et godt teoretisk komplement til organisasjons- og profesjonsteori.

4.3.1. Organisasjonskultur

Den teoretiske tradisjonen for å studere kultur er bred, og det finnes flere ulike tilnærminger til dette temaet. I denne avhandlingen har jeg valgt å bruke en tilnærming hvor politikultur knyttes tett opp mot organisasjonsstrukturen. Johannessen (2013) bruker konseptet

organisasjonskultur og definerer det som «*pågående organisasjonspraksiser, som gjentas og forandres i hverdagslige handlingsmønstre*» (s. 29). Fordelen med dette teoretiske rammeverket er at det illustrerer hvordan formelle strukturer kan bli oversatt til individuell- og kollektiv handling, samt til organisasjonspraksis. Dermed unngår man det tradisjonelle skillet mellom organisasjon og kultur (Johannessen, 2015, s. 30). Som det siste leddet av definisjonen understreker, så forstås organisasjonskultur ikke som en deterministisk kraft som passive organisasjonsmedlemmer sosialiseres inn i. Tvert imot så er kultur noe som brukes og konstrueres aktivt av organisasjonens medlemmer (Chan, 2005, s. 342, 343).

Johannessen (2015) beskriver at organisasjonskultur består av *organisasjonspraksiser*. Dette definerer han i sin tur som «*mønstre av kommunikasjonshandlinger som opprettholdes og potensielt forandres i hverdagslige handlinger mellom de menneskene som utøver praksisene*» (Johannessen, 2015, s. 30). Johannessen (2013, 2015) fremholder at politiorganisasjonen består av fire primære politipraksiser. Dette understreker en annen styrke ved rammeverket, som anerkjenner at politiets organisasjonskultur ikke er ensartet, men omfavner et mangfold av ulike subkulturer (Bowling et al., 2019, s. 27; Finstad, 2018, s. 101; Chan, 2005, s. 340). Johannessen (2013) identifiserer følgende politipraksiser: operativ praksis, byråkratisk praksis, fagforeringspraksis og akademisk praksis (s. 29). Han understreker at de ulike praksisene har ulike særtrekk og kjennetegnes av ulike diskurser, kunnskapsregimer og identitetsforståelser. Dette kan føre til konflikter som springer ut av kulturforskjeller (Johannessen, 2013, s. 30-35).

Politiets etterforskningsvirksomhet beskrives som en møteplass for den operative-, akademiske og byråkratiske praksisen. Etterforskningspraksis kombinerer erfaringsbasert kunnskap fra den operative praksisen, med vitenskapelig evidensbasert kunnskap fra den akademiske praksisen. Videre kommer den juridisk-byråkratiske praksisen til uttrykk gjennom kravene for juridisk gyldighet i etterforskningsarbeidet (Johannessen, 2013, s. 71-74).

Politipraksisene som Johannessen har identifisert bør betraktes som idealtyper og kan dermed tenkes å forenkle den faktiske naturen til organisasjonskultur i politiet. Rammeverket kan likevel være nyttig da det identifiserer visse grove skillelinjer for de subkulturelle variasjonene i den komplekse organisasjonen som politiet representerer. Ved å ta i bruk Johannessens teoretiske rammeverk om organisasjonskultur kan man analysere hvilken rådende logikk og dynamikk som preger politiets organisasjonspraksis. Dette rammeverket fremstår som særlig relevant for denne studien som utforsker arbeidssituasjonen til en aktør

som jobber med politiets etterforskningsvirksomhet. Politijuristene kan tenkes å representere den juridisk-byråkratiske praksisen på dette feltet, men samspiller med aktører som representerer andre praksiser. Dermed må de i tillegg beherske innslag av flere av de andre praksisene (Johannessen, 2013, s. 71). I analysekapittelet vil politijuristenes fortellinger analyseres i lys av kjennetegnene for de ulike politipraksisene.

4.3.2. Ledelses- og rolleteori

Som nevnt tidligere, så er ledelse en mer person- og relasjonsorientert tilnærming til styring (Ladegård & Vabo, 2010, s. 18). Dermed egner konseptet seg godt til å analysere politijuristenes samspill med de politifaglige etterforskerne, hvor politijuristene har en formell rolle som etterforskningsledere. Denne avhandlingen vil først og fremst bygge videre på ledelsesteori som konsentrerer seg om politilederen, og vil utgå fra en relasjonell forståelse av konseptet *ledelse*. Johannessen (2015) beskriver ledelse som «*en kommunikativ praksis som opprettholdes gjennom verdiladede kommunikasjonshandlinger*» (s. 35). Denne definisjonen understreker at ledelse ikke bør betraktes som en aktivitet som kan skilles fra den øvrige organisasjonen, og at lederstil ikke bør forstås som et resultat av frie og rasjonelle valg fra en leder. Ledere må orientere seg i det sosiale landskapet som foreligger, og dermed formes lederstilen av de normer og roller som eksisterer i den aktuelle organisasjonen (Johannessen, 2015, s. 33-35). Denne definisjonen egner seg godt til å belyse funnene i det aktuelle prosjektet hvor søkelyset rettes mot nettopp samspill.

Johannessen (2015) sin definisjon er imidlertid vid, og for å spesifisere formålet ved ledelse vil jeg komplettere med Tannenbaum, Weschler & Massarik (1961) sin definisjon, som gjengis av Glomseth (2015b) på følgende måte: «*Lederskap er mellommenneskelig påvirkning, utøvet i en situasjon og rettet mot- gjennom kommunikasjonsprosessen- oppnåelse av ett eller flere spesifiserte mål*» (s. 144). Dette tydeliggjør at ledelse ikke bare handler om kommunikasjon, men også dreier seg om påvirkning og måloppnåelse (Glomseth, 2015b, s. 144).

Med utgangspunkt i en forståelse av ledelse som et sosialt fenomen, er ledelsesteori også tett sammenknyttet med rolleteori. *Sosiale roller* utgjør «*settet av stabile forventninger til en posisjon*» (Glomseth, 2015b, s. 152). Politilederrollen kan tenkes å utgjøre en sosial rolle som er utrustet med et sett av forventninger knyttet til politiprofesjonens særegenheter, samt den aktuelle organisasjonskulturen og -strukturen. Dette innebærer også at politilederrollen er dynamisk og forandrer seg over tid (Glomseth, 2015b, s. 151, 152). Rolleteori er tett

sammenknyttet med identitet. Å innta en lederrolle krever at man utvikler en lederidentitet i samsvar med de forventningene som finnes. Dette skjer gjennom lærings- og sosialiseringprosesser på arbeidsplassen (Glomseth, 2015b, s. 159, 160).

4.3.3. *Community of practice*

For å øke forståelsen for hvordan lærings- og sosialiseringprosesser utspiller seg, vil det teoretiske konseptet *community of practice* bli tatt i bruk (Lave & Wenger, 1991). Konseptet har sine røtter innen antropologi og læringsteori, og retter fokus mot kollektive prosesser av læring, identitetsdanning og kunnskapsdeling. En «community of practice» defineres som en gruppe mennesker som har et felles engasjement, interesse, lidenskap eller bekymring for et viss felt eller tema, og som lærer mer om temaet gjennom samhandling med hverandre (Lave & Wenger, 1991, s. 98). Gjennom den kollektive prosessen hvor gruppen engasjerer seg i felles arbeid og praksis, skapes og forhandles det frem en kollektiv kunnskapsbase og en gruppeidentitet. Kilden til samhold, fellesskap og gjensidig tillit oppstår gjennom at gruppen arbeider sammen, forhandler om praksis, deler erfaringer og lærer av hverandre.

Samhandlingen kan foregå gjennom både formelle og uformelle arbeidsaktiviteter (Yakhlef, 2018, s. 43).

Konseptet kan brukes til å studere politiet og ulike former av polisiært samarbeid. Det kan bidra til å belyse aspekter av politisosialisering og fellesskapsbygging (Yakhlef, 2018, s. 50). Yakhlef (2018) sin doktoravhandling illustrerer hvordan konseptet kan appliseres i en polisiær kontekst, i studien av grenseoverskridende politiarbeid. Fordelen med konseptet er at det fanger opp taus kunnskap som internaliseres gjennom sosialisering i grupper (Yakhlef, 2018, s. 45). I det aktuelle prosjektet kan etterforskningsteamet studeres ut fra det teoretiske rammeverket om «community of practice», og funnene i datamaterialet kan tenkes å belyse de kollektive prosessene som utspiller seg innad disse gruppene.

4.4. Oppsummerende drøfting

Som kapitlet ovenfor har illustrert, så er organisasjon, profesjon, ledelse og kultur teoretisk sammenvevde konsepter. Dette tydeliggjør den indre sammenhengen mellom de teoretiske tradisjonene som inngår i avhandlingens teoretiske rammeverk. Med utgangspunkt i studiens formål om å belyse hvordan den formelle og uformelle strukturen samspiller i politiets påtale- og etterforskningsarbeid, samt hvordan formelle strukturer påvirker samspillet og dynamikken mellom ulike grupper i denne virksomheten, vil det teoretiske rammeverket som har blitt beskrevet ovenfor, egne seg godt. I de oppgavens analysekapitler vil funnene fra

datainnsamlingen presenteres og analyseres med utgangspunkt i konseptene som har blitt presentert og beskrevet i dette kapitlet.

5. Metode

I følgende kapittel vil jeg redegjøre for forskningsprosjektets metode. Kapittelet er strukturert med utgangspunkt i tre ulike faser i forskningsprosessen: (1) forskningsdesign, (2) datainnsamling og (3) dataanalyse. Avslutningsvis, vil jeg drøfte forskningsetiske refleksjoner. Før fasene presenteres, vil kapittelet innledes med en redegjørelse for Hennink et al. (2020) sin kvalitative forskningsmodell som beskriver forskningsprosessens rammer.

5.1. Kvalitativ metode og den sirkulære forskningsprosessen

Med utgangspunkt i prosjektets formål og problemstilling, har jeg valgt å utgå fra en kvalitativ forskningsmodell. Denne modellen egner seg godt da prosjektet søker en dypere forståelse av politijuristene sine individuelle opplevelser, og såkalte «tykke» beskrivelser fremfor generaliserbare data (Thagaard, 2018 s. 11). For å utforme forskningsprosessen har jeg derfor valgt å utgå fra Hennink et al. (2020) sin sirkulære modell, hvor de ulike fasene i forskningsprosessen betraktes som tre sammenvevde sykluser (s. 5). Dette innebærer at jeg har arbeidet med de ulike forskningsfasene parallelt, og kontinuerlig revidert dem med formål om at prosjektet skal oppnå en god indre sammenheng (Hennink et al., 2020, s. 5). For enkelthets skyld har dette metodekapittelet blitt strukturert med utgangspunkt i disse fasene og kommer dermed til å behandles adskilt i det som kan fremstå som en kronologisk rekkefølge. I praksis har dog forskningsprosessen vært mindre lineær, hvor hver av fasene har blitt utformet i samspill med hverandre.

5.2. Forskningsdesign

Utformingen av prosjektets forskningsdesign har vært en kontinuerlig prosess som har pågått under hele prosjektets gang. Den opprinnelige forskningsidéen oppsto som et resultat av mine faglige interesser, min tidligere kunnskap, og mine teoretiske utgangspunkter. Suksessivt, har denne idéen blitt omgjort til et forskbart prosjekt gjennom at jeg har fastsatt prosjektets grunnleggende rammer. I denne prosessen har jeg praktisert en kombinasjon av induksjon og deduksjon, i samsvar med en abduktiv strategi (Thagaard, 2018, s. 184).

I følgende avsnitt kommer jeg til å presisere hvordan den abduktive strategien har formet forskningsdesignet, ved å først redegjøre for-, og reflektere rundt den deduktive tilnærmingen. Deretter vil jeg adressere mitt induktive utgangspunkt gjennom å redegjøre for forskningsprosjektet sin primære datainnsamlingsmetode.

5.2.1. *Bakgrunnsdata og teoretiske utgangspunkter*

Da den aktuelle forskningsideen oppsto, var mitt kunnskapsgrunnlag og mine teoretiske utgangspunkter om temaet, tynne. Jeg ble introdusert for temaet gjennom artikkelen «Policing the North» hvor Høigård (2011) understreket mangelen på- og behovet for forskning innen området (s. 271). Jeg fattet interesse for temaet da det kan tenkes å utgjøre et berøringspunkt mellom det polisiære-, rettslige- og politiske felt. På bakgrunn av mine faglige interesser for systemperspektiver og organisasjonsstrukturen i straffesakskjeden, fremsto dette som et svært spennende tema for meg. Da jeg uttrykte interesse for temaet for veileder, fikk jeg tilsendt en upublisert prosjektskisse til et tiltenkt forskningsprosjekt som var planlagt å starte opp i 2019, men som aldri ble gjennomført (Wathne, u.å.). Denne prosjektskissen har vært en stor inspirasjonskilde til den aktuelle forskningsideen. Gjennom videre internettsøk, ble jeg ytterligere kjent med temaet gjennom diverse nyhetsartikler som rapporterte om politijuristenes arbeidssituasjon (Bazaz, 2020a; Bazaz, 2020b; Bazaz, 2021; Moland et al., 2018; Gimmingsrud & Nordli, 2018; NTB, 2021).

Mitt opprinnelige møte med temaet har dermed blitt preget av min faglige bakgrunn innen kriminologi og rettssosiologi, min interesse for møtet mellom ulike felt i straffesakskjeden, og av granskende nyhetsartikler som jeg tok del av i prosjektet sin oppstartsfasen. Dette kan tenkes å fremme en partisk og kritisk forståelse av emnet, og jeg har måttet forholde meg kritisk til hvordan denne forhåndsforståelsen preger den videre utforskningen av temaet samt forskningsprosjektet generelt.

Med formål om å nyansere og utvide min kunnskap om temaet har jeg gjort litteratursøk om emnet. For å sikre at jeg samlet inn relevant og kvalitetssikret informasjon har dette vært en systematisk innhenting hvor jeg har forholdt meg aktivt til kunnskapskildene og gjort aktive metodologiske valg (Hart, 2018, s. 20, 21, 29). Dette inkluderer blant annet valg av søkeord, databaser og artikler. Jeg har hovedsakelig benyttet meg av søkemotoren ORIA, og databaser som finnes tilgjengelig via denne. Først, søkte jeg hovedsakelig etter nordisk forskning, og da benyttet jeg meg primært av databasen *Idunn*. Etter kort tid, oppdaget jeg imidlertid at det nordiske forskningsfeltet var begrenset. Dermed, valgte jeg å utvide søket til internasjonal forskning. For å tilgang til dette, søkte jeg i tverrfaglige internasjonale databaser, for eksempel *Web of Science*, hvor jeg benyttet engelske søkeord. Mitt søkeordapparat har bestått av nøkkelord som vurderes som relevante, som for eksempel «prosecution» «prosecution authority» «investigation» og «investigator». Dette apparatet har blitt utviklet suksessivt, hvor nye søkeord har tilkommet etter hvert som min kunnskap og forståelse for emnet har økt.

Jeg har gjort flere grep for å kvalitetssikre informasjonen jeg har tilegnet meg. Jeg har primært søkt og lest fagfellevurderte artikler. Det har imidlertid blitt gjort unntak for visse faglitterære bøker som har fungert som oversiktskilder for relevante forskningsområder. Et annet grep jeg har benyttet i vurderingen av kildene, er å se på artiklene sin siteringsfrekvens. Ved å se på siteringsfrekvensen for de ulike artiklene, har jeg minimert risikoen for at kunnskapsoversikten går glipp av innflytelsesrike verk innen aktuelle forskningsfelt.

I tillegg til å lese forskningsbaserte artikler og bøker, har jeg samlet inn og analysert relevante statlige og rettslige dokumenter. Dette har blant annet inkludert utredninger, forskrifter, lover, handlingsplaner, rundskriv og tilsynsrapporter. Dokumentene er utgitt av relevante statlige aktører som riksadvokaten, Justis- og beredskapsdepartementet og POD. Disse dokumentene har bidratt til å gi meg en oversikt over organiseringen og aktuelle styringsrelasjoner i den integrerte påtalemyndigheten. Dette har blitt vurdert som relevant forhåndskunnskap i forhold til utformingen av prosjektet sitt forskningsdesign.

Resultatet av kunnskapsoversikten har blitt presentert i oppgavens bakgrunnskapittel samt i kapittelet om tidligere forskning. Funksjonen av kunnskapen i bakgrunnskapittelet utgjøres av såkalt bakgrunns- eller tilleggsdata. Dette innebærer at funnene fra kunnskapsoversikten kompletterer- og setter funnene fra prosjektet sin primære datainnsamlingsmetode i en sammenheng (Tjora, 2017, s. 255). I neste avsnitt vil den primære innsamlingsmetoden beskrives nærmere.

5.2.2. Metodevalg: kvalitative intervjuer

Metoden for forskningsprosjektets primære datainnsamling utgjøres av kvalitative dybdeintervjuer. Dette valget utgår fra forskningsprosjektets formål og forskningsspørsmål. Prosjektet har som formål å øke forståelsen for politijuristenes individuelle opplevelser og oppfatninger. Intervjumetoden egner seg godt til å utforske denne typen av komplekse og subjektive fenomener, da det muliggjør at man kan oppnå fyldige beskrivelser (Thagaard, 2018, s.12, 89; Denscombe, 2016, s. 23-25; Hennink et al. 2020, s. 41). Politijuristene sine fortellinger og erfaringer kan også tenkes utgjøre såkalt «privilegert informasjon» da informantgruppen besitter verdifull innsikt og erfaring innen det aktuelle feltet. Intervjumetoden vurderes å skape best forutsetninger for å ta vare på denne informasjonen (Denscombe, 2016, s. 265).

Alternative kvalitative datainnsamlingsmetoder kunne vært observasjon eller fokusgruppeintervjuer. Observasjoner ville ha fremmet en annen type empiri enn det som

problemstillingen etterspør, da fokus ville vært på aktørenes faktiske handlinger og interaksjoner, fremfor deres subjektive opplevelser av disse (Hennink et al. 2020, s. 170, 173, 174). Videre, utgjør tilgang til feltet et stort hinder for observasjon i denne studien. Dette ville krevd dispensasjon fra politiets taushetspliktregler (Myhrer, 2007, s. 21; Hennink et al., 2020, s. 192). Påtalejuristenes arbeidsoppgaver består av påtale- og etterforskningsarbeid som i høy grad er sensitivt og klassifisert arbeid.

Å gjennomføre fokusgruppeintervjuer ville mest sannsynlig vært praktisk mulig, men denne metoden bedømmes ikke å være ideell med utgangspunkt i prosjektets forskningsspørsmål. Under fokusgruppeintervjuet risikerer informantenes individuelle opplevelse å farges av de øvrige deltagerens utsagn, og det finnes en risiko for at de mest dominerende synspunktene vinner frem (Thagaard, 2018, s. 92). Da jeg ønsker å tilrettelegge for mangfold betraktes ikke dette som en formålstjenlig. Dermed vurderes personlige dybdeintervjuer som den mest hensiktsmessige datainnsamlingsmetoden i henhold til de aktuelle forskningsspørsmålene.

5.2.3. Den abduktive strategien

Som beskrevet i tidligere avsnitt så har jeg praktisert en abduktiv strategi hvor jeg har kombinert induksjon og deduksjon. Det induktive prinsippet har blitt praktisert gjennom en kontinuerlig revidering av problemstillingen og forskningsdesignet med utgangspunkt i funnene fra de kvalitative intervjuene. Dette har bidratt til å tilrettelegge for at empirien blir tyngdepunktet i forskningen og at prosjektets rammer tar utgangspunkt i innhentede data (Hennink et al., 2020, s. 5). Samtidig, har forskere alltid et teoretisk utgangspunkt som skaper visse forventninger til datamaterialet. Da dette uunngåelig vil prege utformingen av prosjektets forskningsdesign, har jeg valgt å forholde meg aktivt til disse utgangspunktene gjennom å eksplisitt adressere dem. Så lenge tilegnelsen av litteratur og teori skjer på en transparent og reflektert måte, kan dette betraktes som berikende kunnskapskilder for prosjektet (Hennink et al., 2020, s. 30-31).

5.3. Datainnsamling

I denne delen vil jeg beskrive hvordan datainnsamlingen har foregått, og valgene jeg har tatt i henhold til utvalg og rekruttering, samt forberedelse og gjennomføring av intervju.

5.3.1. Utvalg

Forskningsprosjektet sitt utvalg er et resultat av aktive metodologiske valg jeg har tatt som forsker, og av ytre omstendigheter som preget rekrutteringsprosessen. Da utvalget i høy grad

har blitt formet av ulike hendelser som inntraff under rekrutteringsprosessen vil beskrivelsen av utvalg og rekruttering gli noe over i hverandre.

Før rekrutteringsprosessen begynte, definerte jeg utvalgspopulasjonen gjennom å fastsette visse utvalgs-kriterier. I samsvar med den kvalitative forskningstradisjonen har jeg hatt en målsetning om å strategisk velge informanter som bidrar til å belyse de aktuelle forskningsspørsmålene (Thagaard, 2018, s. 54). Det første grunnleggende utvalgs-kriteriet var at informantene jobbet som politijurister på første nivå av den norske påtalefunksjonen. Som beskrevet i introduksjonskapittelet, så har denne informantgruppen blitt valgt med utgangspunkt i at de betraktes å kunne tilby innsikt og kunnskap på et relativt utforsket felt. Dette står i samsvar med det kvalitative idealet om å velge informasjonsrike informanter (Hennink et al., 2020, s. 92). Videre, begrenset jeg informantgruppen geografisk, til et spesifikt politidistrikt. Dette valget tok jeg ut fra praktiske grunner med hensyn til prosjektets begrensede tidsramme og ressurser.

Utvalget sin størrelse hadde opprinnelig en ambisjon om å bestemmes kumulativt, med utgangspunkt i datamaterialets metningspunkt (Thagaard, 2018, s. 59). Jeg hadde et mål om å gjennomføre mellom 8-12 intervjuer, avhengig av hvor mye ny informasjon som fremkom under hvert intervju. Denne ambisjonen måtte imidlertid revurderes da jeg støtte på en del utfordringer under rekrutteringsprosessen. Dette vil nærmere beskrives i neste avsnitt.

5.3.2. Rekruttering

Etter at jeg hadde definert prosjektets utvalg begynte rekrutteringsprosessen av informanter. Det første skrittet i denne prosessen var å sende en søknad til det aktuelle politidistriktet. Dette var en søknad om tillatelse til å intervju ansatte i politidistriktet i forbindelse med masterprosjektet. Det tok omkring to måneder før søknaden ble besvart og godkjent. I sammenheng med godkjenningen fikk prosjektet tildelt en kontaktperson i politidistriktet.

I løpet av forskningsprosessens har jeg benyttet flere ulike rekrutteringsstrategier og jeg har kontinuerlig måttet revurdere disse på grunn av utfordringer. Da jeg ventet på godkjenning fra politidistriktet, begynte jeg å rekruttere informanter via fagforeningen Politijuristene. Veileder hadde kontakter innen dette nettverket, og hadde erfaring med at det fantes interesse for denne typen av forskning blant medlemmene i nettverket. Jeg kom i kontakt med en person som fungerte som en såkalt «døråpner» (Hennink et al., 2020, s. 76) innen foreningen, og introduserte prosjektet. Jeg tydeliggjorde at jeg fremdeles ventet på den formelle godkjenningen fra politidistriktet, og at datainnsamlingen først kunne starte når denne var

mottatt. Når jeg mottok godkjenningen fra politidistriktet, videreformidlet kontaktpersonen kontaktinformasjon til personer som ønsket å stille opp som informanter. Deretter tok jeg kontakt med informantene, informerte dem om forskningsprosjektet og begynte å avtale tidspunkter for intervju.

Jeg måtte imidlertid revurdere denne rekrutteringsstrategien da jeg senere mottok informasjon fra kontaktpersonen i politidistriktet om at rekrutteringen måtte gå via ledelsen. Begrunnelsen for dette var knyttet opp mot ledelsens behov for kontroll over politijuristenes arbeidshverdag. Dette medførte at jeg avlyste avtalene som hadde blitt inngått med aktuelle informanter på det daværende tidspunktet. Det ble gjort unntak for et intervju som skulle gjennomføres kort etter beskjeden kom. Utenom dette intervjuet, måtte rekrutteringsprosessen startes på nytt. Dette medførte at jeg i stor grad overlot kontrollen over rekrutteringsprosessen til politidistriktet, som ønsket å tildele meg kontaktinformasjon til potensielle informanter som kunne kontaktes.

Denne situasjonen, som medførte en ny rekrutteringsstrategi, kan tenkes å ha hatt konsekvenser for studiens utvalg og prosjektet i stort. På den ene siden bidro den nye rekrutteringsstrategien til en jevnere strategisk fordeling av informanter fra ulike avdelinger. Dette kan tenkes å berike utvalget sitt mangfold, da det forsikrer at man får ta del av erfaringer fra politijurister som jobber innen ulike avsnitt og seksjoner (Hennink et al., 2020, s. 94). I praksis ble imidlertid denne strategiske ambisjonen bare oppnådd til en viss grad, som en følge av at kommunikasjonen mellom de ulike leddene i distriktet sin ledelse tok tid. Min endelige informantgruppe besto av seks informanter, fire fra spesialseksjonen og to fra allmennseksjonen.

Fra et etisk og metodologisk perspektiv, er det viktig å reflektere over de kritiske aspektene ved at utvalget styres av ledelsen. Man kan ikke utelukke at ledelsen til en viss grad påvirkes av egne interesser, og dermed kan man stille spørsmål ved utvalget sin objektivitet. At rekrutteringen går via ledelsen, kan også tenkes å påvirke informantene sin opplevelse av å delta i forskningsprosessen. For eksempel kan dette svekke informantenes følelse av at deltagelse er frivillig. Videre kan det svekke anonymiteten, ved at informantene føler seg mindre frie i sine uttalelser under intervjuet (Hennink et al., 2020, s. 98, 99). Samtidig er samtykke gitt til meg, og de kan velge å takke nei til å delta i prosjektet etter at leder har oversendt kontaktinformasjon. Leder vet dermed ikke hvem som faktisk har deltatt i studien.

Videre, medførte den nye rekrutteringsstrategien utfordringer i forhold til tid og antall informanter. Da rekrutteringen måtte gå via flere ledd i politiet før jeg kom i kontakt med

informantene, ble prosessen omstendelig og langtrukken. Dette skapte lang ventetid og en følelse av frustrasjon. Datainnsamlingsfasen måtte forlenges og gikk på bekostning av de senere forskningsfasene. Dermed ble jeg også nødt til å justere antallet informanter. Som sagt hadde jeg en opprinnelig ambisjon om å intervju 8-12 informanter, men dette måtte justeres ned til 5-7 informanter. Utvalget sin størrelse ble dermed heller ikke lenger bestemt kumulativt, men heller basert på hva som var praktisk mulig. Dermed kan man problematisere studiens datametning.

Med respekt for prosedyrene og den hierarkiske strukturen i politidistriktet, hadde jeg imidlertid ikke mulighet til å gjennomføre rekrutteringen av informanter på en annen måte. I stedet fikk jeg prøve å motvirke de mulige negative effektene gjennom aktive vurderinger og grep. For å veie opp for det lave antallet informanter har jeg blant annet supplert intervjumaterialet med tilleggsdata i form av sentrale styringsdokumenter. Dette har aktivt blitt trukket inn og satt opp mot funnene fra datainnsamlingen i oppgavens analyse. Videre, har jeg gjort etiske vurderinger for å verne om informantene sin anonymitet og frivillighet. Dette vil beskrives nærmere i avsnittet om forskningsetiske refleksjoner.

5.3.3. Forberedelse av intervju

Før intervjuene kunne gjennomføres ble forskningsprosjektet meldt til NSD. I forbindelse med denne søknaden utformet jeg et samtykkeskjema og begynte å utforme intervjuguiden. Drøyt en uke etter at søknaden ble sendt inn til NSD, ble den godkjent.

Intervjuguide

Utviklingen av intervjuguiden var en kontinuerlig prosess som startet med søknaden til NSD og fortsatte under hele datainnsamlingsperioden. Jeg bestemte meg tidlig for å benytte en semistrukturert intervjuguide. Formålet med en slik struktur var at intervjuguiden skulle veilede intervjuet gjennom å skape tematiske rammer, uten at den styrte eller begrenset samtalen i for stor grad (Denscombe, 2016, s. 266). Dette ga meg mulighet til å komme med oppfølgings spørsmål og tillot samtalen å formes av informantens tanker og opplevelser. Intervjuguiden besto dermed hovedsakelig av temaer og åpne spørsmål.

Intervjuguiden ble utformet med en gjennomtenkt dramaturgisk rekkefølge og besto av fire deler: (1) innledende informasjon (2) åpnings spørsmål, (3) sentrale temaer og spørsmål, og (4) avsluttende spørsmål (Thagaard, 2018, s. 100; Hennink et al., 2020, s. 119). Den første delen oppsummerte den viktigste informasjonen jeg ga til informanten før intervjuet begynte. Den andre delen besto av innledende og nøytrale spørsmål knyttet til informantens

arbeidshverdag og utdanning. Ved å la informantene snakke om temaer som de kjenner godt og som har et lavt emosjonelt nivå, ble det tilrettelagt for en avslappet tone og at forsker og informant kunne etablere en god og tillitsfull relasjon. Målet var at informanten skulle føle seg trygg, avslappet og komfortabel når vi deretter gikk over til intervjuet sin hoveddel hvor vi behandlet de sentrale temaene.

Hoveddelen besto av fire hovedtemaer med tilhørende nøkkelord for spesifikke undertemaer som jeg ønsket å spørre nærmere om. Den avsluttende delen av intervjuguiden besto av tre åpne generelle spørsmål, som hadde et bredere og mer fremtidsrettet fokus. Her inkluderte jeg også et spørsmål hvor jeg oppfordret informanten til å komme med innspill om temaer og spørsmål som de ville tilføyet i intervjuguiden, eller som de oppfordret meg til å spørre de neste informantene om (Skilbrei, 2019, s. 159). Dette grepet muliggjorde at intervjuguiden kontinuerlig kunne videreutvikles og revideres med nær tilknytning til datainnsamlingen.

Refleksjoner om subjektivitet

Et annet viktig aspekt ved forberedelsen av intervjuet har bestått av å reflektere over betydningen til min subjektivitet og hvordan dette preger relasjonen mellom informanten og meg (Hennink et al., 2020, s. 127; Denscombe, 2016, s. 270). I det aktuelle forskningsprosjektet kan relasjonen mellom meg og mine informanter tenkes å preges av aldersforskjell og forskjell i faglig bakgrunn og -nivå. For å motvirke at dette skulle skape en opplevelse av avstand mellom forsker og informant brukte jeg god tid til å lese meg opp på det aktuelle temaet i forkant av intervjuene. Siden jeg ønsket å stille spørsmål som informantene opplevde som relevante, kom jeg godt forberedt til intervjuene (Thagaard, 2018, s. 106, 108).

5.3.4. Intervjusituasjonen

Digitale intervjuer

I godkjenningen av søknaden fra politidistriktet ble det presisert at intervjuene ville gjennomføres på politijuristenes arbeidsplass, med meg fysisk til stede. Under datainnsamlingen forandret imidlertid smittesituasjonen seg i forhold til koronapandemien, og dermed ble det fremmet et forslag om å gjennomføre intervjuene digitalt. Som et resultat av dette ble kun det første intervjuet gjennomført fysisk.

Dette kan tenkes å ha preget intervjusituasjonen på flere ulike måter. På den ene siden kan det tenkes å være vanskeligere å opprette en god relasjon når man ikke møter informanten fysisk (Thagaard, 2018, s. 110; Skilbrei, 2019, s. 158; Hennink et al., 2020, s. 133). Digitale

intervjuer skaper ikke bare en fysisk- men også psykisk avstand mellom forsker og informant (Denscombe, 2016, s. 283). Videre, begrenses forskerens mulighet til å observere kroppsspråk og den sosiale konteksten som informanten opptrer i (Hennink et al., 2020, s. 133). På den andre siden, kan denne avstanden også tenkes å medføre positive aspekter. Digitale intervjuer skaper en fleksibilitet som gjør at informanter kan gjennomføre samtalen i en komfortabel trygg kontekst som de føler seg hjemme i (Archibald et al., 2019). Dette muliggjorde at prosjektets informanter kunne gjennomføre intervjuene enten på eget kontor eller hjemmekontor.

Digitale intervjuer med den aktuelle informantgruppen har generelt sett fungert godt. Majoriteten av informantene ga inntrykk av å være trygge og avslappede under samtalen. Dette kan tenkes å være relatert til informantgruppens yrke og arbeidshverdag, som består av møter og samtaler med mange ulike mennesker. Videre, har gjennomføringen av møter digitalt blitt mer normalisert etter to år av pandemistilstander. Dette kan også tenkes å ha bidratt til den avslappede tonen som preget samtalene jeg hadde med informantene. Muligheten til å gjennomføre intervjuene digitalt bidro også til å forenkle prosessen av å avtale intervjutidspunkt med informantene, og spare meg for mange timers reisevei. Enkelte informanter ga uttrykk for at de var skuffet over at intervjuet måtte gjennomføres digitalt, men alle viste forståelse med tanke på den aktuelle situasjonen.

Arbeidsplassen som sosial kontekst for intervju

Til tross for at kun et intervju ble gjennomført fysisk, så foregikk alle intervjuer under informantenes arbeidstid, og ble dermed utført på deres arbeidsplass eller hjemmekontor. Det finnes mange relevante aspekter som kan diskuteres vedrørende å bruke informanters arbeidsplass som sosial kontekst for intervju. På den ene siden kan informanten tenkes å føle seg «hjemme» og trygge på sitt eget arbeidskontor eller hjemmekontor, og dette kan tenkes å fremme en god avslappet samtale mellom informant og forsker (Tjora, 2017, s. 121). Da informantenes arbeidssituasjon også var et viktig tema for samtalen, kan gjennomføring av intervju på arbeidsplassen også tenkes å tilrettelegge for at informanten lettere kommer i kontakt med sine følelser, opplevelser og minner om dette temaet.

Arbeidsplassen er imidlertid en sosial kontekst som kan tenkes å være preget av organisasjonsnormer, -kultur og hierarki. Da intervjuene ble gjennomført i løpet av informantenes arbeidstid må man reflektere over at informanten også befinner seg i en arbeidsrolle. Det kan være vanskelig for informanten å mentalt løsrive seg fra arbeidsplassen og tilhørende sosiale aspekter, og dette kan tenkes å påvirke intervjusituasjonen. For

eksempel, kan det finnes en bekymring angående at det som blir sagt kan gi negative konsekvenser for informanten, i forhold deres rolle som arbeidstager. Når det gjelder dette aspektet, kan det tenkes at de som gjennomfører intervjuet på hjemmekontor, føler seg mer frie i sine uttalelser og i større grad legger fra seg «arbeidsrollen».

For å minimere påvirkningskraften av denne typen av faktorer har jeg vært opptatt av å skape en trygg og fortrolig atmosfære under intervjuene (Thagaard, 2018, s. 99). For å oppnå dette har jeg tatt meg god tid til å muntlig informere og å svare på eventuelle spørsmål informanten har før intervjuet starter. Jeg har gjentatt informasjonen fra samtykkeskjemaet om frivillighet, at all data vil bli anonymisert og oppbevares konfidensielt, samt min kontaktinformasjon.

Gjennomføring av intervju

Under intervjuets gang har jeg hatt som målsetning å innta en empatisk men nøytral rolle. Denne tilnærmingen har bidratt til å minimere påvirkningskraften av min egen subjektivitet, og bidratt til å skape forutsetninger for at informanten opplever intervjusituasjonen som en trygg tilværelse. Under intervjuet har jeg rettet mitt fokus mot samtalen og lyttet oppmerksomt til informanten. Dette har muliggjort at jeg har kunnet stille relevante oppfølgingsspørsmål til de aspektene som blir løftet frem. For å tilrettelegge for at jeg kunne lytte uforstyrret, har jeg benyttet en diktafon for å ta lydopptak av samtalen. Dermed har jeg ikke skrevet underveis, med unntak for enkelte stikkord som jeg har notert meg med hensikt om å stille oppfølgingsspørsmål.

En viss asymmetri mellom forskeren og informanten er nødvendig i en intervjusituasjon, da forskeren har som oppgave å kontrollere og styre intervjuet slik at samtalen holder seg innenfor de tematiske rammene (Thagaard, 2018, s. 91; Kvale & Brinkmann, 2017; s. 51; Denscombe, 2016, s. 264). For å kontrollere dette har jeg brukt intervjuguiden under samtalen sin gang. Jeg har imidlertid prøvd å minimere asymmetrien for å tilrettelegge for gjensidighet. Dette har jeg blant annet gjort gjennom å være åpen og fleksibel i min bruk av intervjuguiden. Jeg har for eksempel prøvd å være åpen for uventede temaer og funn, og tillate at disse får plass i samtalen. Dermed har jeg tilrettelagt for at empirien får produseres uforstyrret fra mine subjektive forventninger.

Rett etter jeg fullførte et intervju, satte jeg av tid til å skrive ned mine refleksjoner om intervjuet (Denscombe, 2016, s. 281). Dette har vært refleksjoner om inntrykk, hovedfunn, informanten sitt kroppsspråk eller andre ting jeg la spesielt merke til under samtalen eller i

intervjusituasjonen. Gjennom å skrive ned dette rett etter intervjuet forsikret jeg at denne typen av umiddelbare refleksjoner ble dokumentert.

5.4. Dataanalyse

I denne delen vil jeg beskrive hvordan jeg har analysert datamaterialet fra intervjuene gjennom å redegjøre for analysetilnærming, forberedelse og koding av data, samt tekstdataanalyse.

5.4.1. Analysetilnærming

Prosjektets analysetilnærming er inspirert av *institusjonell etnografi*. Denne utforskningsmetodologien bygger på ideen om at vi kan identifisere og oppnå forståelse om institusjonelle prosesser gjennom å hente kunnskap «nedenfra» (Smith, 2005; Jordheim, 2015). Innen denne tradisjonen betraktes mennesker som kunnskapsbærere vedrørende den virksomhet som de inngår i, og dermed kan deres kunnskap og erfaringer fra deres (arbeids)hverdag, bidra til å belyse institusjonelle prosesser og praksiser, samt såkalte *styringsrelasjoner*. Innen denne metodologien er det derfor stort fokus på informantgruppens perspektiv, opplevelse og posisjon, og den formulerte målsetningen er å tegne posisjonerte samfunnskart med utgangspunkt i den informantgruppen som man utgår fra. Kjernen i fremgangsmåten innebærer å gi makt og stemme til forskningssubjektene (Widerberg, 2015, s. 15, 16).

Fordelen med denne analysetilnærmingen, er at den skaper en bro mellom mikro og makro-nivået, gjennom å synliggjøre hvordan opplevelsene i individers arbeidshverdag kan knyttes opp mot formelle strukturer, samt hvordan styring faktisk treffer på «bakkeplan» (Jordheim, 2015). Dermed er det vanlig at tekster også brukes aktivt i analysen, da styringsdokumenter gir kunnskap om den formelle organisasjonen i en institusjon eller virksomhet (Widerberg, 2015, s. 17, 22). I analysen min vil jeg derfor aktivt bruke de styringsdokumentene som har blitt presentert i bakgrunnskapittelet, og knytte disse opp mot de aktuelle funnene fra intervjuene.

Idealet innen institusjonell etnografi er å omgå skillet mellom teori og praksis for å unngå såkalte «posisjonsløse redegjørelser» (Widerberg, 2015, s. 20). For å gjøre dette bør mennesker studeres med utgangspunkt i deres posisjon og kunnskap, ikke utenfra med utgangspunkt i forskerens teoretiske perspektiver (Widerberg, 2015, s. 18-20). Jeg kommer til å kombinere institusjonell etnografi med andre sosiologiske begreper og teorier, og dermed kommer jeg ikke til å bruke en ren institusjonell etnografisk fremgangsmåte i min analyse.

Med utgangspunkt i Mathiesen og Volckmar-Eeg (2022) sin argumentasjon, er imidlertid institusjonell etnografi et analytisk prosjekt som kan realiseres på flere ulike måter, og kombineres med flere ulike metoder og teorier. Å komplettere med sosiologisk teori, kan tenkes å motvirke at kunnskapsproduksjonen begrenses til empiriske beskrivelser. I oppgavens analyse, vil jeg dermed benytte en abduktiv tilnærming til institusjonell etnografi for å fremme at teori og empiri er i dialog med hverandre (Mathiesen & Volckmar-Eeg, 2022).

5.4.2. Dataforberedelse og koding

Analysen har vært en pågående prosess som startet allerede under datainnsamlingen. Etter hvert fullført intervju har jeg transkribert og behandlet datamaterialet fortløpende. Dette har muliggjort at jeg har kunnet bli godt kjent med datamaterialet tidlig under prosessen, og at jeg har kunnet revidere og evaluere både forskningsdesignet og intervjuet suksessivt.

For å forenkle håndteringen av datamaterialet har både transkriberingen og kodingen blitt gjennomført i programvaren NVivo. Parallelt med transkriberingen har jeg anonymisert datamaterialet fortløpende. Videre har jeg notert såkalte «memos» underveis i teksten. Dette er notater om tanker, refleksjoner og analyser som dukker opp underveis når jeg behandler materialet. Dette forsikrer at jeg forholder meg aktivt til teksten underveis i databehandlingen og legger til rette for den videre analysen av materialet (Hennink et al., 2020, s. 221, 222).

Under transkriberingsprosessen har jeg hatt som ambisjon å gjengi samtalen i skriftlig form med lite modifisering. Jeg har imidlertid fjernet lyder som bedømmes å forstyrre og stykke opp datamaterialet uten å være relevante for det aktuelle utsagnet. Dette gjelder for eksempel lyder som «eh» «hmm» eller lignende. Med formål om å fange opp noen kontekstuelle trekk, muntlige preg og stemninger underveis i samtalen, har jeg dog markert når det forekommer latter og pauser i utsagnene (Hennink et al., 2020, s. 213, 214).

Etter at intervjuer har blitt transkribert har jeg kodet datamaterialet. Dette har som sagt også skjedd fortløpende, og dermed startet jeg kodingsprosessen før jeg kunne se det i sin helhet (Hennink et al., 2020, s. 219). Jeg opplevde imidlertid at denne strategien hadde flere fordeler. Blant annet så opplevdes datamaterialet som mindre overveldende, og dermed var det lettere å komme i gang med kodingsprosessen. Kodeapparatet har dog blitt testet og revidert med utgangspunkt i resterende data etter hvert som datamaterialet har vokst (Hennink et al., 2020, s. 219). Med tanke på det lange tidsintervallet mellom enkelte av intervjuene mine, var dette

også en tidseffektiv strategi. For å videre beskrive hvordan kodene har blitt utviklet, vil jeg redegjøre for modellen som har inspirert studiens tekstdataanalyse i neste avsnitt.

5.4.3. Tekstdataanalyse

For å gjennomføre en tekstdataanalyse av det transkriberte materialet har jeg tatt utgangspunkt i Hennink et al. (2020) sin modell av en analytisk spiral (s. 240). Dette er en sirkulær analysestrategi hvor forskeren beveger seg mellom data og teori i en spiralbevegelse. Denne bevegelsen fungerer som en type kontroll som hjelper forskeren å forsikre at bruken av teori er forankret i- og hentet fra datamaterialet (og ikke omvendt). Dermed valideres analysen, og studiens indre validitet styrkes (Hennink et al., 2020, s. 239; Bryman, 2011, s. 352).

Modellens første skritt utgår fra datamaterialet, hvor jeg begynte med å deskriptivt *beskrive* informasjonen som fremkommer fra datamaterialet. Målet er å oppnå såkalte «tykke beskrivelser» hvor ulike temaer og fenomener utforskes i dybden med utgangspunkt i datamaterialet (Hennink et al., 2020, s. 240). Deretter, har jeg studert beskrivelsene i sammenheng for å identifisere mønster og tendenser i empirien. Denne formen for *sammenligning* legger til rette for en videre *kategorisering* av datamaterialet, hvor koder opprettes og slås sammen på en tematisk hensiktsmessig måte (Hennink et al., 2020, s. 245). Ved å deretter studere forholdet mellom de ulike kodene, blir datamaterialet *konseptualisert*. Avslutningsvis, knyttes funnene opp mot teori som kan bidra til å *forklare* empirien (Hennink et al., 2020, s. 258-260).

5.5. Forskningsetiske refleksjoner

Som forsker må man aktivt og kontinuerlig forholde seg til etiske spørsmål og dilemmaer som kan oppstå i tilknytning med forskningens ulike faser og situasjoner. Med formål om å opprettholde en god etisk standard gjennom hele forskningsprosessen, har jeg forholdt meg til fastsatte etiske retningslinjer og regler. Prosjektet har blitt veiledet av NESH sine generelle forskningsetiske retningslinjer og prinsipper om respekt, gode konsekvenser, rettferdighet og integritet (De nasjonale forskningsetiske komiteene, u.å). Videre, har jeg opprettholdt en kontinuerlig dialog med NSD med hensyn til lagring og behandling av personvernsopplysninger. I tillegg til å verne om dette regelperspektivet, har jeg aktivt forholdt meg til mine valg under forskningsprosessen og gjort selvstendige vurderinger av ulike etiske dilemmaer som har dukket opp underveis. I kommende avsnitt vil jeg nærmere

beskrive noen av de tiltakene og vurderingene som jeg har gjort for å sikre at dette forskningsprosjektet har opprettholdt god etisk standard.

5.5.1. Informert samtykke

For å forsikre informert samtykke har hver av informantene mottatt et samtykkeskjema i forkant av intervjuet. Skjemaet har beskrevet prosjektets formål, informantens rettigheter i forhold til frivillighet og personvern, samt oppgitt min kontaktinformasjon. Gjennom å sende ut dette samtykkeskjemaet på forhånd, har informantene hatt mulighet til å lese denne informasjonen uforstyrret i god tid før intervjuet. Dette kan tenkes å minimere risikoen for at informanten føler seg presset til å samtykke til å delta i prosjektet.

I de tilfellene hvor informantene har vært positive til å delta i prosjektet og vi har avtalt intervjutidspunkt, har denne informasjonen i tillegg blitt muntlig gjengitt ved begynnelsen av hvert intervju tilfelle. Ved dette tidspunktet har informantene også hatt mulighet til å stille spørsmål før intervjuet startet. Deretter har jeg gjentatt min kontaktinformasjon og understreket at informantene har mulighet til å kontakte meg og trekke sitt samtykke når som helst under forskningsprosessen. Informanten har alltid fått mulighet til å stille eventuelle spørsmål hen har før samtykkeskjemaet signeres.

At intervjurekrutteringen har gått via ledelsen i politiet, innebærer at jeg ikke har hatt kontroll over informasjonen som informantene mottar før de ble satt i kontakt med meg. Dermed har det vært desto viktigere at jeg informerer godt når jeg har tatt over kontakten, både skriftlig og muntlig. Samtykkeskjemaet ble sendt ut til kontaktpersonen i politidistriktet. I tillegg har jeg sendt ut dette skjemaet via e-post når jeg har kommet i kontakt med informantene.

5.5.2. Anonymisering og konfidensialitet

Gjennom dette forskningsprosjekt har jeg behandlet personopplysninger om informantene. Dette inkluderer navn, e-postadresse, lydopptak, arbeidssted, stillingskategori og utdanning. For å opprettholde god forskningsetisk standard har det vært viktig å oppbevare denne informasjonen konfidensielt, samt å behandle datamaterialet på riktig måte (Thagaard, 2018, s. 24-26). Dette har blitt gjort i samsvar- og i dialog med NSD og deres regelverk. Den primære databehandlingen har startet ved at jeg har tatt lydopptak under intervjuene ved bruk av en diktafon. Kort etter intervjuet har lydfilen fra diktafonen blitt lastet over til et sikkert passordsbeskyttet nettverksområde. Deretter har filen blitt lastet opp i programvaren NVivo for å transkriberes og anonymiseres. Når dette har blitt fullført har lydfilen blitt slettet. Etter at prosjektet har blitt innlevert og godkjent vil all data og skriftlig materiale slettes permanent.

Under transkriberingsprosessen har materialet blitt anonymisert kontinuerlig ved at jeg har slettet eller byttet ut opplysninger som kan bidra til å identifisere informantene (Hennink et al., 2020, s. 218). Blant annet har informantene sine navn blitt byttet ut med informantnummer, som for eksempel «informant 1». Ved å referere til informantnummer vil informantenes anonymitet bevares samtidig som leseren vil kunne se informantenes ulike utsagn i sammenheng. Dette bedømmes å være verdifullt, da informantenes opplevelser og meninger var splittede i visse spørsmål. Videre vil dette skape en gjennomsiktighet i bruken av datamaterialet. Under transkriberingen, har dialekter og talemåter også blitt anonymisert.

En relevant problemstilling i forhold til dette prosjektets etiske hensyn, gjelder beskyttelsen av informantenes anonymitet ovenfor deres overordnede, det vil si ledelsen i politidistriktet (Hennink et al., 2020, s. 99). Da ledelsen i politidistriktet har hatt et ønske om å være involverte i rekrutteringen, kan informantenes anonymitet tenkes å til en viss grad være svekket. Gjennom anonymiseringsgrep har jeg i høy grad begrenset muligheten til å identifisere enkelte informanter i det aktuelle datamaterialet. Til tross for dette, er ledelsen til en viss grad kjent med hvilke informanter som har latt seg intervju. Ledelsen vet ikke hvilke informanter som eventuelt har takket nei eller trukket seg ved forespørsel om å delta, men de vet hvilke personer som har blitt spurt. Med et relativt lite utvalg av informanter, vil dette i det minste svekke følelsen av total anonymitet hos informantene.

En relevant vurdering i forhold til dette aspektet, gjelder informantene sin tilhørighet til ulike avsnitt. Datamaterialet har utvist at det eksisterer visse forskjeller i politijuristenes opplevelse av arbeidshverdagen med utgangspunkt i hvilket avsnitt de tilhører. Dermed kan det tenkes å være relevant å inkludere informantenes avsnittstilhørighet for forskningsprosjektet sine funn. Med et så lite utvalg av informanter, vil imidlertid denne typen av informasjon kunne svekke anonymiteten hos informantene. Med utgangspunkt i en avveining mellom disse to hensynene, har jeg derfor valgt en mellomvei. I bruken av sitater har jeg ikke eksplisitt inkludert avsnittstilhørighet. Jeg har imidlertid ikke fjernet informantenes egne referanser til dette i deres utsagn da dette betraktes å illustrere viktige funn. Svært få av disse utsagnene betraktes imidlertid å være avslørende, da begge grupper refererer til de ulike avsnittene på tvers av tilhørighet. For eksempel så refererer informantene på spesialseksjonen til deres erfaringer fra når de tidligere jobbet på allmennseksjonen.

5.5.3. Konsekvenser

I oppstartfasen og under prosjektets gang har jeg reflektert over forskningsprosjektets konsekvenser. Dette inkluderer de mer umiddelbare konsekvensene, som for eksempel konsekvenser informantene kan få av å delta i prosjektet, men også de samfunnsmessige konsekvensene og verdien av forskningsprosjektet i stort (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 97).

Utformingen av dette prosjektets formål har blitt veiledet av samfunnsnyttige konsekvenser. Dette speiler utforskningsmetodologien *institusjonell etnografi* som prosjektet har blitt inspirert av, som har som hensikt «å oppdage for å bidra til endring» (Widerberg, 2015, s. 14) og som har en ambisjon om å «produsere kunnskap *for* folk, ikke *om* folk» (Widerberg, 2015, s. 18). Påtale- og etterforskningsarbeid utgjør en sentral del av den reaktive kriminalitetsbekjempelsen i den norske straffesaksprosessen. I dette arbeidet utgjør politijurister en sentral samfunnsfunksjon ved å opptre som etterforskningsledere og rettssikkerhetsgarantister. Å belyse denne gruppens opplevelse og tanker om deres egen arbeidssituasjon kan dermed tenkes å være betydningsfullt for å øke forståelsen- og i forlengelsen- utvikle den norske straffesaksprosessen. Dette kan videre tenkes å være vesentlig for samfunnets tillit til politiet og rettsvesenet.

Disse gode konsekvensene har blitt satt opp mot de eventuelle skadeeffektene som prosjektet kan tenkes å ha (Hennink et al., 2020, s. 75, 76). Forskningsprosjektet kan eventuelt tenkes å resultere i dårlig stemning eller at informantene stilles i et dårlig lys på arbeidsplassen. Risikoen for dette har imidlertid blitt minimert gjennom anonymisering av empirien. Frivillig samtykke utgjør også et essensielt prinsipp i forhold til denne problemstillingen, hvor jeg har vært opptatt av å gjentagende informere informantene om at deres deltakelse er helt frivillig. For den aktuelle informantgruppen kan imidlertid de gode konsekvensene tenkes å overveie risikoen for eventuelle negative konsekvenser. Informantgruppen fremsto å være positive og engasjerte i forskningsprosjektet, og dette kan tenkes å være et tegn på at de ser potensialet for at prosjektet kan bidra til positiv forandring.

5.5.4. Forskerens rolle

Et viktig aspekt av de etiske vurderingene som gjøres i et kvalitativt forskningsprosjekt utgjøres av selvrefleksivitet, hvor forskeren reflekterer over sin egen rolle i det aktuelle prosjektet. Da subjektivitet utgjør en så sentral dimensjon av den kvalitative forskningssyklusen er det viktig å kontinuerlig reflektere over hvordan forskeren sin

subjektivitet kan farge forskningsdesignet, datainnsamlingen og analysen (Hennink et al., 2020, s.19).

For å kontrollere hvordan min subjektivitet farger forskningsprosessen har jeg gjort visse bevisste grep. I designsyklusen har jeg hatt en ambisjon om å praktisere et fleksibelt forskningsopplegg som enkelt kan revideres, tilpasses og forandres. I datainnsamlingssyklusen har jeg utformet en åpen intervjuguide med åpne spørsmål, og prøvd å ha et åpent sinn for informasjon som står i motsetning til mine forventninger. Her har jeg også adressert hvordan min subjektivitet vil prege intervjusituasjonen i møtet med informanter. I analysesyklusen har jeg vært opptatt av å praktisere et nært og dialektisk samspill, som en kontrollbevegelse, mellom data og teori. Dette kan i sum tenkes å ha minimert risikoen for at min subjektivitet farger forskningsprosjektet på en negativ måte.

6. Samhandling med politifaglige etterforskere

Et av hovedtemaene som ble behandlet under intervjuene, var politijuristenes yrkesmessige forhold til de politifaglige etterforskerne. Som beskrevet i bakgrunnskapitlet, så er dette en aktør som politijuristene forventes å samarbeide tett med i etterforskningsprosessen, og det finnes visse formelle føringer for hvordan dette samarbeidet skal foregå. Samtidig, tyder offentlige utredninger og styringsdokumenter (NOU 2017:5; Riksadvokaten, 2021a; Riksadvokaten & Politidirektoratet, 2016) på at det har foreligget visse tvetydigheter i forholdet mellom disse to gruppene, særlig i forhold til ansvarsfordelingen mellom påtalefaglig etterforskningsleder og politifaglig etterforskningsleder. Under intervjuene ønsket jeg å fordype meg i hvordan dette samspillet faktisk foregår og oppleves i praksis, med utgangspunkt i politijuristenes ståsted. Derfor ble informantene blant annet spurt om hvordan samspillet med politifaglig etterforskere foregår, samt hvordan de synes at dette samarbeidet fungerer. Under samtalen belyste informantene hvilke forventninger gruppene har til hverandre, hva som preger disse forventningene, og hvordan forventningene kommer til uttrykk i den hverdagslige interaksjonen mellom gruppene. Hovedfunnene rundt samspillet kan knyttes til to av politijuristenes primære arbeidsoppgaver og roller; rollen som etterforskningsleder og rollen som legalitetskontrollør.

6.1. Etterforskningsledelse

En viktig dimensjon ved politijuristenes rolle som etterforskningsleder utgjøres av samspillet med de politifaglige etterforskerne. Mye av samspillet mellom politijuristene og politifaglige etterforskerne skjer innenfor rammene av etterforskningsprosessen hvor de to profesjonene samarbeider i etterforskningsteam. Som beskrevet i bakgrunnskapitlet, så har politijuristene formelt sett en rolle som etterforskningsledere i dette samarbeidet, hvor de er ansvarlige for å beslutte om etterforskningsskritt. Dette skjer i samspill med politifaglig etterforskningsleder, som på sin side er ansvarlig for å iverksette de etterforskningsskritt som etterforskningslederen beslutter om (NOU 2017:5, s. 32).

Under intervjuene snakket informantene om rollen som etterforskningsleder. Det kom frem at det finnes visse variasjoner mellom allmenn- og spesialseksjonen når det gjelder denne rollen, hvor arbeidshverdagen på spesialseksjonen består av mer etterforskningsledelse enn på allmennseksjonen. Dette knyttes opp mot alvorlighetsgraden i sakene som behandles, samt graden av etterforskningsledelse som forventes og kreves i sakene. Til tross for disse

variasjonene, ga informantgruppen samlet sett uttrykk for at etterforskningsledelse er en sentral arbeidsoppgave for en politiadvokat.

6.1.1. Samarbeid og kompetanseflyt

Med utgangspunkt i datamaterialet fremstår det som at de fleste informantene generelt sett har en god opplevelse av samspillet med de politifaglige etterforskerne. Samtlige informanter beskrev at de syntes samarbeidet generelt sett fungerte godt, og betonet nettopp at det var et *samarbeid*. I skildringen tenderte de å vektlegge samarbeidet mellom de to gruppene og å fokusere mindre på sin overordnede rolle som etterforskningsleder:

Jeg synes det fungerer bra. Det er viktig å opparbeide seg en relasjon til dem. Synes jeg da i hvert fall. Og jeg orker ikke å være sånn... ovenfra liksom. Jeg er også opptatt av å være lydhør i forhold til hva de har å si ut ifra sine erfaringer. Altså det er jo de som snakker med folk hele dagen. Det er de som avhører folk hele tiden. Så, ja...

(Informant 1)

Majoriteten av informantene beskrev et gjensidig samarbeid hvor to tilnærmet likeverdige parter bidrar inn i en diskusjon med ulik kompetanse. Flere informanter pekte på fordelene med denne formen av samarbeid som tilrettelegger for tverrfaglig kompetanseflyt, og som dermed skaper et tykt beslutningsgrunnlag. Mange av informantene beskrev at beslutningene stort sett er et resultat av samspill og diskusjon, og at man blir enige i teamet. De påpekte imidlertid at politijuristen har dobbeltstemme eller siste ordet ved uenighet:

Ja jeg tenker at vi blir enige underveis om hvilke etterforskningskritt man skal gjøre, eller eventuelt når man skal stoppe, eller avgrense saken. Og der kan det jo være diskusjoner, og når nok er nok og... og at man også er uenig... Men... Der opplever hvert fall ikke jeg at jeg blir overkjørt eller at min stemme ikke blir hørt da. Jeg tar imot innspill og argumenter, men det respekteres at på en måte, avgjørelsen... når avgjørelsen er tatt da, fra min side.

(Informant 6)

Én informant sammenlignet samarbeidet med et prosjektmøte på en byggeplass, hvor man samles og lufter flere ulike perspektiver, argumenter og erfaringer, og veier disse opp mot hverandre for å komme til en beslutning:

Ja. Man har jo en sånn veldig rolleforståelse, og man er jo trent på, at man vet jo... Etterforskerne vet jo... Til syvende og sist så er det jo jeg som tar beslutninger... til at man for eksempel skal bruke tvangsmidler eller at man på en måte skal gå den ene eller andre retningen, men det er jo... Hva skal man si da. Man kan sammenligne det med et prosjektmøte på en byggeplass hvor det er fullt av folk som har en annen kompetanse også er det en leder som sier at 'nå har jeg hørt alle, nå setter vi oss ned også tar vi den beslutningen'. Og det synes jeg jo fungerer godt. Og man har såpass godt samarbeid at... det er lov å være

uenig og det å lov å si at... Jeg har etterforskningsledere som sier at 'jeg føler ikke at dette er riktig vei å gå'. Men selvfølgelig må man jo tørre å stå i det og da, når folk ikke er enige med deg og ta den beslutningen, det er jo den jobben man har tatt.

(Informant 4)

En viktig komponent ved samarbeidet som blir fremmet er nettopp rolleforståelsen og respekten for den andre parten sin kompetanse og profesjon. Flere informanter trakk frem forskjellene i kompetanseområder hos de ulike aktørene som en styrke i etterforskningsteamet. Informant 1 beskrev det på følgende måte:

Jeg forholder meg til at de som er politifaglige de kan de politifaglige tingene. Jeg kan de påtalefaglige tingene. ... Og at vi må rett og slett bare ... Spille hverandre gode som det heter på sånn idrettsfloskel da. Så jeg spør ofte dem før jeg gjør ting ... for å ikke tukle til den taktiske etterforskningen da (...) Den er det de som har best kontroll på. Altså de har jo lært om det på skolen. Altså jeg har jo bare lært om det «læring by doing» ikke sant

(Informant 1)

Flere informanter påpekte at det er viktig å være ydmyk når det gjelder å se begrensningene av sin egen kompetanse og kunnskap. Som vist i eksempelet ovenfor så påpekte flere informanter at de politifaglige etterforskerne har mer ekspertise innen taktisk etterforskning enn en politiadvokat. Dermed påpekte de at det er viktig å lytte til hverandre, ta imot råd og involvere flere parter i beslutninger. Å forstå sin egen rolle i samarbeidet og ha respekt for den andre parten sin kompetanse og profesjon, sto sentralt i flere utsagn og ble løftet frem som viktige aspekter ved et godt samarbeid:

Når det er sagt da så er det jo lurt å være litt ydmyk i rollen sin og lytte til erfarne folk og. Det er veldig mange av disse etterforskerne, de har jo vært i gamet i mange år og vet jo hva som ikke funker. Så man kan ikke stå der som en sånn, diktatorisk leder og fremme sitt syn. Man kommer lenger med honning enn med eddik da.

(Informant 3)

Sitatet ovenfor belyser en tendens i datamaterialet hvor informantene ga uttrykk for at de var opptatte av å være lydhøre ovenfor de politifaglige etterforskerne. Dette knyttes opp mot gruppens erfaringsbaserte kunnskap og kompetanse. Samlet sett fremstår det som at informantene opplever en god rolleforståelse i etterforskningsteamet hvor de ulike partene med ulike kompetanseområder får rom til å bidra.

6.1.2. Gjensidig forståelse

Basert på intervjuene, fremstår det som politijuristen først og fremst benytter sin hierarkiske overordnede posisjon og beslutningsmyndighet, når det betraktes som «nødvendig». Hvis de gjør dette så er det for å «trekke i bremsen» som informant 3 uttrykte, og dette er ikke noe de erfarer at de må gjøre så ofte. Til tross for at de tidvis har diskusjoner, så opplever de stort sett en samstemmighet i forhold til både rolleforståelse, samt de grunnleggende prinsippene i etterforskningsarbeidet. Objektivitet i etterforskningsprosessen ble vektlagt, og de fleste informanter ga uttrykk for at de opplever at begge parter har et gjensidig mål om å opprettholde en objektiv etterforskningsprosess:

Jeg vet ikke hvordan det var før, men hvert fall etterforskere her nå, er opptatt av å finne ut av hva er det som har skjedd. Både å søke og kartlegge bevis som er til fordel for siktede og som ikke er til fordel for siktede. Og at man skal prøve å finne hva som har skjedd og ikke nødvendigvis få en tiltale da
(Informant 5)

Siden denne gjensidige forståelsen eksisterer, påpekte informantene at «ledelsesaspektet ofte havner litt i bakgrunnen» (informant 5). Informant 3 svarte på følgende måte når hen ble spurt om bruken av beslutningsmyndigheten ovenfor de politifaglige etterforskerne:

Jeg vet ikke om det er så ofte. Jeg håper jo at vi stort sett er omforente, og det tror jeg nok vi er. Altså man vil jo ikke ha etterforskere som oppfører seg som en gjeng med sultne hunder og jager vilt heller. Du vil jo ha etterforskere som er objektive og som klarer å se at en sak har ulike utfall. Og du vil heller ikke ha en påtalejurist som oppfører seg som en sulten hund for da er man jo inne i tunnelsyn med en gang. Så det skal jo være en balanse i det. Med samtidig så ligger det jo i den rollen vår som ansvarlig for en objektiv etterforskning og en legalitetskontrollør, at vi skal på en måte... Vi skal jo være en slags brems. (pause). Men jeg tenker, det er ikke ofte jeg må dra i håndbrekket. Som oftest er vi ganske enige om at dette her er ikke godt nok, eller dette her er mer enn godt nok.
(Informant 3)

Informant 6 understreket viktigheten av gjensidighet når det gjelder både rolleforståelse og forståelsen av mål under etterforskningsprosessen:

Jeg tenker jo at det er viktig at man har respekt for hverandres rolle, og... Gjøre hverandre gode ut fra det. Også vite hvilken rolle man har, på en måte definert ut fra loven og påtaleinstruksen, og er det uklart så er det på en måte påtaleansvarlig som ved uenighet har det siste ordet. Men jeg tror jo suksess er jo på en måte respekt for hverandre, med samme mål om at man skal etterforske til gunst og ugunst, og på en måte kanskje sette opp tydelig hva er det vi skal søke og belyse, utefra type etterforskningsplan, tydeliggjøre det på... Eh ja, bli enige om hva som er fokus for veien videre
(Informant 6)

Som sitatet viser, trekker informant 6 frem bruken av etterforskningsplaner. Flere informanter trakk paralleller mellom målet om å opprettholde en objektiv etterforskningsprosess og arbeidsmetodene som man jobber med i etterforskningsteamet. Dette kan ses i sammenheng med teoretiseringen og profesjonaliseringen av etterforskningsfeltet, hvor standardiserte bruken av metoder som hypotesetesting og utformingen av etterforskningsplaner har økt (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 64; Olsvik, 2013, s. 61-61). Én informant pekte på bruken av hypotesetesting og beskrev fordelene med dette i forhold til dynamikken i etterforskningsteamet: «*Samtidig tror jeg det har blitt bedre med åra, for det har blitt veldig fokus på det med hypoteser. Det har nok i mye større grad blitt åpnet for at man har litt ulik oppfatning*» (Informant 3). Som informanten påpeker så kan denne nye formen av arbeidsmetoder, tenkes å prege dynamikken i etterforskningsteamet. Hypotesetesting kan tenkes å tilrettelegge for diskusjon og kompetanseflyt gjennom å fremme et mangfold av perspektiver. Dette tyder på at profesjonaliseringen av etterforskningsfeltet (Stelfox, 2007; Olsvik, 2013; Bjerknes & Fahsing, 2018) har formet samspillet mellom politijuristene og politifaglig etterforskere. Flere informanter pekte på dette som en positiv utvikling.

6.1.3. Delt ansvar

En annen sentral dimensjon som informantene løftet frem når de adresserte deres samarbeid med de politifaglig etterforskerne, var ansvar. Flere informanter påpekte at de politifaglige etterforskerne kan ha en avlastende og betryggende funksjon i henhold til det ansvaret påtalefaglig etterforskningsleder har. Flere informanter påpekte at dette ansvaret tidvis kan oppleves både tyngende og ensomt, men at politifaglige etterforskere, særlig politifaglig etterforskningsleder, kan avlaste dette ansvaret og fungere som en støttespiller. Informant 1 beskrev det på følgende måte:

- Hvordan opplever du det, å være etterforskningsleder?
  - Ehm... (lang pause). Nå er jeg veldig glad for hvem som er politifaglig etterforskningsleder her, for han er superdyktig. Så til sammen så utfyller vi hverandre veldig godt. Hvis ikke han hadde vært så dyktig som han er. Så hadde det blitt rett og slett litt voldsomt.... (pause). Da tror jeg at jeg hadde følt meg veldig ensom da.
  - Ja, så det avlaster?
  - Ja, jeg føler liksom at vi er sammen om det. Det er ikke sikkert at han er enig. Han jobber jo døgnet rundt.
- (Informant 1)

Som vist i sitatet ovenfor så beskriver informanten opplevelsen av «å stå sammen» og å dele

på ansvaret som etterforskningsleder. Dette kan knyttes opp mot politijuristenes profesjonsutøvelse og ansvar (Svensson & Karlsson, 2010), hvor informantene ga uttrykk for at de satte pris på å dele på dette ansvaret. Å ha støtten fra politifaglig etterforsker blir fremholdt som en avgjørende faktor for at rollen som etterforskningsleder oppleves overkommelig. Dette gjenspeiler et generelt funn om at informantene ønsker et tett og gjensidig samarbeid med de politifaglige etterforskerne, heller enn å opptre som individuelle profesjonsutøvere som gir ordre til de politifaglige etterforskerne.

6.1.4. Beslutningsmyndighet under press

Som det fremgår av tidligere avsnitt så hadde de fleste informantene generelt sett en positiv opplevelse av samspeilet med politifaglige etterforskere. Denne opplevelsen var preget av kompetanseflyt, god rolleforståelse, gjensidig forståelse av målene ved etterforskningsprosessen, og en opplevelse av delt ansvar. Under intervjuene kom det imidlertid frem at det fantes enkelte situasjoner hvor rollefordelingen og beslutningsmyndigheten opplevdes som mer utfordrende. Flere trakk frem fortellinger om hvordan det er å innta rollen som etterforskningsleder når man er nyansatt og nyutdannet.

Som nyansatt politifullmektig starter man som regel på allmennseksjonen. Informantene beskrev opplevelsen av å bli kastet ut i en arbeidshverdag med et svært stort saksomfang hvor man må ta mange store beslutninger hver dag. Flere informanter påpekte at disse beslutningene kan være vanskelige å stå i som ny. Informant 3 beskrev:

(...) vi er som oftest veldig samstemte i hva vi skal gjøre. Men jeg husker jo fra allmenn når jeg kom inn som ny allmennjurist uten all verdens erfaring fra politiet og du møter politifaglige etterforskningsledere som har jobbet i politiet i 15 år og som har en klar oppfatning om hvordan ting skal gjøres og så er man uenig. Så er det ikke alltid like lett å si fra om det. Du skal være ganske rakrygga for å klare å stå for 'din tro' da, i anførselstegn (...) Og der tror jeg nok det kan være utfordringer hvis man kommer inn som forholdsvis ung og uten all verdens arbeidserfaring, og å stå i det presset der. For man står nok ofte i press. (Informant 3)

Som sitatet illustrerer så kan det være vanskelig å innta rollen som etterforskningsleder og stå opp for sine egne meninger når man er nyansatt og mangler erfaring innen feltet. Dermed gir man ofte uttrykk for usikkerhet i starten. Informant 6 beveget seg innen samme tematikk og beskrev hvorfor det er lett å la seg påvirke når man er nyansatt:

Mm. Også kan man jo sikkert ... Men det kommer sikkert litt med erfaring også, når man har jobbet så mange år. At man har en tydeligere rolle, og klarer kanskje å ta den rollen bedre da, enn som helt ny og nyutdannet kanskje. For jeg kan jo se for meg at det er ikke så lett å være ny og nesten ikke vite hva en

straffesak er. For man får ikke noe opplæring på hvordan det fungerer i praksis på studiet ikke sant, og da å plutselig skulle ha en formening om veldig mange ting da, som påtaleansvarlig i saken. Og da er det nok lett å la seg påvirke kanskje, av andre mer erfarne som sier at 'sånn gjør vi det alltid' eller 'det er bare å gjøre sånn' eller 'han skal fengsles"', ja okei, javel... Også tar det kanskje litt tid da før man finner sin egen vei og liksom klarer å si at 'nei vet du hva, han skal faktisk ikke det, for det er noen vilkår her som må være oppfylt' liksom, for å kunne fengsle for eksempel da. At det kanskje tidligere, kanskje også var mer kultur for at, på en måte... at krimleder eller etterforskningsleder tenkte kanskje tidligere... Juristene får egentlig bare gjøre det samme som vi bestiller, men sånn er det jo ikke. Men det er kanskje lett å bli påvirket av det som litt uerfaren da, i starten.

(Informant 6)

Som informanten beskriver, så har man som nyutdannet politiadvokaten svært lite erfaring med praktisk straffesaksarbeid, da dette ikke inngår i den rettsvitenskapelige utdanningen. Dermed opplever man seg ofte som erfaringsmessig underordnet de politifaglige etterforskerne. Informantene beskriver at etterforskningsledelse og påtaleavgjørelser best læres gjennom «learning by doing», at man «vokser inn i rollen», og at det tar «tid før man blir trygg i rollen». Samtidig, beskrives etterforskningsleder som en rolle som man aktivt må «ta» gjennom å markere sin rolle som leder. Praksisen som informantene beskriver kan knyttes opp til det teoretiske begrepet «community of practice» hvor læringsprosesser skjer gjennom praktisk arbeid, og hvor roller og tillit forhandles gjennom samspill (Lave & Wenger, 1991). Det skildres en praksis hvor man må finne veien til sin egen beslutningsmyndighet gjennom å stå opp for sine egne beslutninger. Dette tyder på at rolleforståelsen vokser frem gjennom samspill mellom de to partene, hvor politijuristen må «ta» rollen som leder. Dette innebærer at man må leve opp til de forventede normene som denne rollen er utrustet med, og at man må identifisere seg med lederrollen (Glomseth, 2015b, s. 151, 152). I starten er det lett å la seg påvirke av de politifaglige etterforskerne, og dermed kan forståelsen for at politijuristene har beslutningsmyndighet bli utfordret.

Som siste leddet av sitatet viser, så luftet informant 6 også en tanke om at organisasjonskulturen har forandret seg, hvor politijuristenes beslutningsmyndighet og formelle posisjon som etterforskningsledere har blitt mer internalisert. Informanten oppfatter at beslutningsmyndigheten til høyere grad pleide å være utfordret, hvor det fantes en oppfatning blant politifaglige etterforskere om at politijuristene fulgte ordre fra de politifaglige etterforskningslederne. Dette kan tenkes å tyde på at det tidligere fantes en diskrepans mellom rolleforståelsen hos politifaglig etterforsker og politijuristen, og hvem som har beslutningsmyndighet. Enkelte informanter ga uttrykk for at disse oppfatningene til en viss grad fremdeles eksisterer. Informant 3 beskrev «*det er en del politifolk som sliter litt med*

å ta innover seg at det faktisk er vi som har siste ordet da». Dette tyder på at rolleforståelsen og normene om beslutningsmyndighet i etterforskningsteamet kan utfordres.

6.1.5. Erfaringsbasert tillit og ydmykhet

Flere informanter beskriver en praksis hvor man til en viss grad må gjøre seg fortjent av tilliten som leder. Dette skjer over tid gjennom erfaringsbasert praksis, hvor man må bevise sine ledelsesferdigheter. Informant 5 beskrev det på følgende måte:

Men det er klart at, det er jo litt sånn tenker jeg uansett hvor du er, at er du fersk, folk ikke kjenner deg, så er de litt mer tilbakeholdne til hva du har å bringe til torgs da. Og de ønsker kanskje å se det litt an før de stoler på deg da. Og det er ... Og det er ikke så rart heller tenker jeg, at det er litt sånn. Jeg tror det ville vært sånn i nesten alle typer jobber jeg, at man har en type ledelsesposisjon. At det er lettere å akseptere beslutninger fra noen du kjenner ganske godt, og som du kanskje stoler på. Enn fra en eller annen person som bare har dukket opp for to uker siden.

(Informant 5)

Informanten beskriver at tillit mellom partene bygges over tid og gjennom erfaring. Dette kan ses i sammenheng med utfordringene som informantene beskrev når det gjelder å innta en lederrolle når man er ny. Noen av informantene fortalte om opplevelser av at enkelte politifaglige etterforskere ikke respekterte deres beslutninger når de var nyansatte. De beskrev en motvilje som kunne bli kommunisert direkte eller forekomme som baksnakking:

Men ja det var nok litt mer sånn "shopping" i starten fra etterforskerne. Og hvis de ikke var fornøyd med mitt svar så gikk de til en annen. Så det hadde vi litt utfordringer med. Men jeg startet sammen med en del yngre damer som hadde større utfordringer med det. Hvis etterforskerne mine ... De gikk mer bak ryggen min, mens de kanskje var mer direkte mot de andre.

(Informant 5)

Flere av informantene beskrev at det er litt personavhengig i hvilken grad deres beslutninger respekteres. Dette avhenger både av hvem som gir beskjeden, og hvem som tar den imot. Som vist ovenfor, så hadde informant 5 en opplevelse av at kvinnelige kollegaer ofte hadde større utfordringer med å oppnå autoritet. Når informanten videre ble spurt om hva hen trodde lå bak dette, mente hen at det kunne handle om at det er lettere å akseptere en mannsstemme som autoritet. Informanten understreket imidlertid også at respekt for beslutningsmyndighet er tett sammenknyttet med måten du kommuniserer på, og måten du forholder deg til dine kollegaer på:

Men det har nok litt med måten å gi beskjed også. Så er det jo et samarbeid. Det er jo kanskje ikke så hensiktsmessig å alltid bare gi masse ordre. Men heller tenke på ting man ønsker å ha gjort i en prioritetsrekkefølge, og så bli enig med etterforskningsleder fra politiet sin side da, hva de tenker i forhold

til sine ressurser. Hva som kan gjøres og hva som må gjøres først da, noen ting haster jo mer enn andre (Informant 5)

Flere informanter resonnerer på lignende måte om forholdet mellom tillit og respekt, og lederen sin kommunikasjon. Informant 4 sa:

Også handler det jo på en måte også om at viser du dine kollegaer forståelse, og andre etterforskningsledere forståelse og ydmykhet i jobben på en måte, så får du det samme tilbake på en måte da. Og sånn er det jo i alle jobber på en måte da. Oppfører du deg som en drittsekk liksom så får du ikke respekt tilbake, men er du på en måte faglig, og ikke minst, at du forklarer hvorfor. En annen ting er å si sånn "jeg skal ha det sånn, sånn og sånn dette er min beslutning ferdig snakka", men hvis du heller sier sånn "jeg tar denne beslutningen her og dette er grunnlaget til at jeg tar den, jeg forstår at du vil at den etterforskningen skal gå en annen vei enn det jeg mener, men dette er grunnlaget", så opplever jeg det, at da får du forståelse for det og da går også arbeidsflyten mye bedre.

(Informant 4)

Det fremkommer at «vanlige» ledelsesegenskaper blir ansett som viktige for å oppnå respekt som etterforskningsleder. Her kommer det blant annet frem at politijuristene ser på ydmyk kommunikasjon som en viktig nøkkel for å innta rollen- og oppnå respekt som etterforskningsleder (Glomseth, 2015b). Denne ydmyke tilnærmingen, knyttet informantene ikke bare opp mot kommunikasjonen med de politifaglige etterforskerne, men også opp mot hvordan man bør forholde seg til straffesakene man behandler når man er ny:

Så er det jo klart da at når du er fersk da, så er du jo alltid litt usikker. Også gir man jo ofte litt uttrykk for en sånn type usikkerhet. Som jeg tenker er fornuftig at man gjør uansett. Det er nytt fagfelt, ny juss, man trenger litt mer tid til å ta beslutningene. Så er det jo vanskelige beslutninger, det er ikke noe tvil om det. Det er jo ting som griper inn i personers liv ganske ekstremt da... som å gå inn i hjemmet og ransake hjemme hos dem, eller sette noen i varetekt eller pågripe noen eller si at du kan ikke gjøre si, du kan ikke prate med han lenger, eller et eller annet sånt da. Det er jo alvorlige ting da. Det tar jo litt tid å bli komfortabel da. Det gjør det jo, og det gjør det for alle.

(Informant 5)

Informanten påpeker at det er fornuftig å innta en tvilende tilnærming i starten. Dette knyttes blant annet opp mot den inngripende naturen ved de tvangsmidlene som man råder over som påtalefaglig etterforskningsleder. Informant 5 berørte samme tema når hen diskuterte sin egen yrkesrolle:

Men.... Jeg tror det er lurt å være litt... Jeg tror en god politiadvokat er tvilende, hele tiden. Og heller å, den tvilen skal jo... Altså ikke for tvilende da. Fordi, da blir det jo ingen oppfølgelser og... Selv om det er viktig, så man skal jo på en måte... Må vurdere de forklaringene som kommer, om de fremstår sannsynlig da, sammen med alle de andre bevisene. Også må man prøve å tenke, er det noe annet som kan ha skjedd her.

Er det noe rimelig forklaring på alt dette. Men man være bevisst (det) da, ellers så får du ikke ... Ja... Ellers går du i den fella.

(Informant 5)

Fra sitatet fremkommer informantens egne forventninger til sin egen rolle som politiadvokat, og rollen knyttes opp mot en tvilende tilnærming. En politiadvokat bør være tvilende, ikke minst når du er ny på fagfeltet. Samtidig skal man ikke være for tvilende, for man må ta beslutninger og stå i disse med hensyn til sakens fremdrift. Som informant 4 beskrev så er det *«ikke å stikke under stolen med at hvis du har beslutningsvegring så er kanskje ikke politiadvokatjobben en riktig plass»*.

Samtidig var det flere informanter som påpekte at det er viktig å «stå rakrygga i sin tro» for å opprettholde sin posisjon som påtalefaglig etterforskningsleder, og at uttrykk for usikkerhet kan bidra til å svekke autoriteten i forhold til de politifaglige etterforskerne. Som illustrert av tidligere sitater så kan en nyansatt politijurist sin usikkerhet til en viss grad tenkes å gjøre denne mer lettpåvirkelig, og dermed kan det være vanskelig å innta rollen som etterforskningsleder. Samtidig, påpeker flere informanter at det er lurt å ha denne tvilende og ydmyke tilnærmingen, ikke minst når man er ny, men også generelt i rollen som påtalefaglig etterforskningsleder. Dermed fremstår etterforskningsledelse som en balansegang mellom å være både tvilende og ydmyk, samtidig som du skal være beslutningskraftig og autoritær. Informant 3 skildret denne dobbeltheten:

Også handler det om erfaring, sånn generelt. Når jeg begynte på (avdeling) så var de første sakene jeg trakk, drap. Aldri vært borti drap noen gang. Og det er klart du sitter der som påtaleansvarlig og skal bestemme hvordan en drapsetterforskning skal gjennomføres når du egentlig ikke kan noe om drap og drapsetterforskning, det er ganske utfordrende. Og da er du prisgitt å ha gode etterforskere rundt deg, og du er prisgitt å være ydmyk nok til å lytte til dem, men samtidig skal du ha med deg det at du er den legalitetskontrolløren da. Sånn at når etterforskerne jager etter en mistenkt hvor det er litt tvil om mistankegraden da for eksempel, sånn skjellig grunn til mistanke for eksempel, skal man også ha ryggraden oppreist og ta en fot i bakken og si 'okay, det er ikke sikkert jeg er uenig med dere, men vi må ha noe mer', ikke sant.

(Informant 3)

Sitatet belyser det iboende paradokset i politijuristenes doble rolle som både samarbeidspartner- og kontrollør av de politifaglige etterforskerne (NOU 2017:5, s. 11). Rollen som legalitetskontrollør ovenfor de politifaglige etterforskerne var et sentralt tema under intervjuene, og vil beskrives nærmere i det kommende delkapitlet.

6.2. Faglig kontroll

En sentral dimensjon ved politijuristenes samspill med de politifaglige etterforskerne, utgjøres av kontroll. Som beskrevet i bakgrunnskapittelet, så har politijuristene en formell rolle som legalitetskontrollører. Dette innebærer at de har i oppgave å utøve faglig kontroll og kvalitetssikre arbeidet som de politifaglige etterforskernes utfører (NOU 2017:5, s. 29, 127, 154). Under intervjuene ble denne rollen utforsket, og informantene ble blant annet spurt om hvordan de utfører den faglige kontrollen, samt hvordan de opplever sin kontrollfunksjon.

Informantene beskrev at legalitetskontrollen opprettholdes gjennom kontinuerlige vurderinger om etterforskningsskritt og bevisvurdering i arbeidshverdagen. Disse vurderingene gjøres ofte i kommunikasjon med politifaglige etterforskere, hvor hensyn til effektivitet, kvalitet, rettssikkerhet og forholdsmessighet veies mot hverandre. Flere informanter beskrev rollen som det å fungere som en «brems» i etterforskningsprosessen når det er nødvendig, for å kontinuerlig kontrollere kvaliteten og det rettslige grunnlaget i beslutningene. Funksjonen ble også knyttet opp mot å ivareta rettighetene til de menneskene som blir direkte påvirket av etterforskningsprosessen. Informantene avgrenset ikke funksjonen til spesifikke arbeidsoppgaver, men beskrev heller dette som en integrert del av arbeidshverdagen hvor man opparbeider seg en *«ryggmargsrefleks på at man har det rettslige grunnlaget, og at man blir drillet på det at man krever all den informasjonen man skal ha før man tar en beslutning»* (Informant 4).

Politijuristenes rolle som kontrollører og rettssikkerhetsgarantister kan betraktes som en form for profesjonskontroll (Svensson & Karlsson, 2010, s. 262). Politijuristenes faglige kompetanse og utdanning, gir dem retten til å verne og forvalte statens maktmidler med formål om å etterforske mistenkte lovbrudd. Med utgangspunkt i yrkesbasert utdanning og yrkesbasert erfaring, tildeles politijuristene et rom for skjønnsutøvelse, men forventes å kontrollere sin egen profesjonsutøvelse (Molander & Terum, 2010, s. 18; Svensson & Karlsson, 2010, s. 262, 263). Videre utøver de kontroll ovenfor de politifaglige etterforskernes profesjonsutøvelse i etterforskningsarbeidet. Et av temaene som ble belyst når politijuristenes kontrollfunksjon ble tematisert under intervjuene, var hvordan nærhet og avstand til de politifaglige etterforskerne preger denne funksjonen.

6.2.1. Nærhet og avstand

Under intervjuene ble informantene blant annet spurt om hvordan de opplever å utøve den faglige kontrollen ovenfor politiet hvor de også er ansatt. De fleste informantene beskrev at de

syntes det var greit å skille på denne doble rollen, og mente at de klarer å opprettholde kontrollen selv om de er tett på prosessen. Flere av dem ga imidlertid uttrykk for at de syntes det var vanskelig å vurdere dette fra deres posisjon, og at det kan finnes visse kritiske aspekter ved denne løsningen. Informant 6 sa følgende:

Ja altså... Hvordan jeg opplever det... Det er så integrert i jobben at jeg kanskje ikke tenker så mye over det, for jeg har ikke noe problem på en måte å si til hverken mine kollegaer eller etterforskerne at her er det... dette er for dårlig arbeid da, dette kommer ikke til å holde i mål for en positiv påtaleavgjørelse. Men det er jo selvfølgelig, det er jo... Sånn som for eksempel statsadvokaten da som er koblet fra politiet som er på en måte vår overordnet da. Det er jo en større... Jeg tror nok det har større slagkraft å komme utenfra og si at 'okay her er det mangelfull etterforskning, dette må gjøres bedre, dette er de tiltakene som må gjøres', kontra at du er internt innad i politiet da... Kan jeg se for meg. Men utover det så opplever jeg det at de gangene jeg sier at her må vi gjøre ytterligere etterforskningsskritt eller her må vi gjøre noe bedre eller noe må endres, at jeg får gehør for det også da. Så man kan jo på en måte si at. Jeg vil nok tro at det sikkert er mange som synes det er negativt å ha på en måte en sånn dobbeltrolle, men jeg opplever ikke det i min arbeidshverdag at det er negativt. At man greier å ha på en måte den kontrollen like mye som man på en måte skal være en del av prosessen.

(Informant 4)

Som sitatet viser, så opplever informanten at hen kan opprettholde kontrollen, men anerkjenner at en løsrevet aktør som kommer «utenfra» kan tenkes å ha større gjennomslagskraft i kritiske tilbakemeldinger. En annen informant delte samme observasjon om sammenhengen mellom fremføring av kritikk og nærhet:

Jeg tror før så satt man mer sammen med etterforskerne. Og det har klare fordeler ved at ting går smidigere på en måte. Men samtidig så kan det være vanskeligere kanskje å kritisere etterforskerne, hvis du sitter veldig tett på de. Så nå sitter vi jo litt mer.. Har vi jo mer fysisk avstand. Vi er lokalisert et annet sted. Så sånn sett så tror jeg det gjør det litt enklere, det som er litt viktig for vår del er jo kanskje mest det å ha den objektive avstanden til selve etterforskningen. Og prøve å liksom holde et sånt overblikk og prøve og ikke involvere oss for mye. (...) Fordi man blir påvirket ikke sant. Derfor ønsker jo ikke vi å snakke med noen av partene i saken heller før vi har tatt en vurdering. Hvis det ringer en fornærmet og er lei seg for sin opplevelse i saken, så blir du påvirket av det. Det er helt umulig å ikke bli det. Selv om man kan prøve å legge det seg litt bak seg. Eller én som er siktet og som er frustrert, og kanskje også lei seg, så påvirker jo det deg. Og poenget vårt er jo på en måte at vi må kunne ha den distansen til at vi kan ta en beslutning uten 'det menneskelige' inne i det, men hva er det bevisene i saken sier. Og så er det jo det der som heter tunnelsyn, som er en utfordring. Og det er jo ikke noen enkel løsning på det annet enn at man må være oppmerksom på det.

(Informant 5)

Informanten beskriver hvorfor fysisk avstand mellom politijuristen og de politifaglige etterforskernes arbeid er viktig i forhold til idealet om å være en objektiv legalitetskontrollør, hvor man bør ha objektiv avstand til prosessen for å ikke la seg påvirke og bli farget av prosessen. Informanten legger vekt på at denne objektiviteten er et viktig kjennetegn ved politijuristens profesjon og funksjon, og at dette krever distanse til etterforskningsprosessen. Flere andre informanter løftet kritiske aspekter ved å ha et for nært forhold til de politifaglige etterforskerne og etterforskningsprosessen, i utøvelsen av kontrollfunksjonen:

Mm.. (pause). Ja... Nei det blir vel.... Jeg tenker jo for min del at.... Ja hvordan skal man si det. At det fungerer veldig greit sånn som det er i dag. Med at vi har ulike roller og som er definert, og at man må samarbeide og lytte og ha respekt for hverandre og hverandres profesjon. Men man kan sikkert også ha et kritisk blikk til at man likevel er i samme organisasjon da. Og sånn sett at alle kjenner hverandre, og kanskje også blir venner ikke sant. Også kan man jo sikkert også stille spørsmål på hvor uavhengig eller hvor ikke-farget er du da. Men jeg føler likevel, eller opplever likevel at det ikke har vært noe problem da.
(Informant 6)

Man kan jo kanskje si, sånn til den norske modellen når det gjelder sak, at man er så tette at... Det nesten blir for tett da. At man som påtale kan være så tett på etterforskningsledelsen, at skal man være tettere på må man sitte på fanget til hverandre liksom. Det kan kanskje bli for tett og. Jeg vet ikke... Kanskje man mister litt av den... Ja det ørneblikket over da.
(Informant 1)

De fleste informantene hadde god erfaring av samarbeidet i dag, men kunne samtidig identifisere aspekter ved nærheten som kunne være problematisk i forhold til kontrollfunksjonen. Informantene beskriver for eksempel hvordan nærhet kan farge legalitetskontrolløren, gjøre at man blir mindre uavhengig i sin rolle og gjøre at man mister «ørneblikket». Nærhet til de politifaglige etterforskerne var imidlertid noe som ble løftet frem av de aller fleste som en viktig faktor for et godt samarbeid. Flere informanter fremmet verdien av «å opparbeide seg en relasjon» til de politifaglige etterforskerne for å oppnå et godt samarbeid. Som diskutert i tidligere avsnitt så betraktes denne relasjonen som viktig i forhold til tilliten mellom partene, i samsvar med et «community of practice» (Lave & Wenger, 1991). Videre, beskriver flere informanter at nært samarbeid er fordelaktig i forhold til sakens fremdrift da det gjør arbeidet mer smidig og bidrar til «korte linjer»:

Ja jeg tror, at vi sitter såpass på gjør at man blir kjent med prosessen i politiet godt, politiet kjenner oss godt, ikke bare lederne i etterforskningsenhetene, men den enkelte etterforsker kjenner oss og kan ringe oss

selv. Jeg tror det er en styrke.

(Informant 3)

Hos meg så er det jo mer avgrensa hvor det er kanskje 40 stykker som jeg til enhver tid har kontakt med da, og som jeg på en måte kjenner litt. Og det gjør jo også at man lærer seg litt... Det er sikkert på godt og vondt, men man lærer seg jo litt også hvem som kan jobben sin og hvem som kanskje trenger litt ekstra oppfølging, eller kanskje man må passe på at ting blir gjort, kanskje.

(Informant 6)

Som sitatene illustrerer, mente flere informanter at nærheten kan være en styrke både i forhold til sakers fremdrift og for deres egen kontrollfunksjon. Enkelte informanter ga i tillegg uttrykk for at de ønsket enda tettere fysisk nærhet enn i dag:

Jeg sitter jo ikke sammen med etterforskerne mine. Og ... Det merker jeg jo, at det hadde kanskje vært enda lettere om de hadde sittet sammen med oss da. I forhold til det å, lettere å kunne ta den der gangpraten på hva som skal skje videre i saken og sånn, enn å på en måte lage formelle møter hele tiden.

(Informant 6)

Jo jeg opplever jo det som veldig bra. Nå er vi jo blitt veldig store da. Så jeg skulle jo ønske oppriktig at man hadde mye mer samhandling enn det vi har, fordi at vi jurister sitter i x etasje der hvor vi har kontor, så blir det veldig sånn at politijuristene er sin egen greie, etterforskerne er sin egen greie, de operative er sin egen greie. At når man får så svære stasjoner på en måte så blir det veldig sånn at man er med de som har den samme jobben. Også er du jo sammen med de etterforskerne som er på den samme etasjen. Men med en gang noen er på en etasje under, så er det jo helt utrolig på en måte, for da ser man jo knapt til de personene da. Og det gjør jo også det at det blir mindre kompetanseflyt enn det det kunne ha vært da, etter min mening. Men utover det så er det, veldig god organisasjonskultur sånn ellers da.

(Informant 4)

Sitatene ovenfor tyder på at flere informanter betrakter nærhet mellom de ulike profesjonene i etterforskningsteamet som en styrke for organisasjonskulturen. Som illustrert av tidligere sitater, så var det imidlertid også visse informanter som påpekte at en sammensveiset etterforskingskultur kan medføre visse utfordringer. Informant 3 anerkjente problematikken med kulturen, men hevdet at utfordringene har blitt mindre etter at den nye arbeidsmetodikken har fått innflytelse i etterforskningsfeltet:

For man er jo i en etterforskningsfase så er man jo mye sammen og man snakker mye sammen. Og man jobber på samme sted, man spiser lunsj sammen, ikke sant. Du blir jo ganske sammensveiset. (...) Men jeg tror den kulturen der, den kan man ikke fjerne helt. Den kulturen har alltid vært der og jeg tror den alltid

kommer til å være der. Men det som man har gjort nå fremfor 20 år siden, det er, ikke sant, hypoteser. Unngå tunnelsyn. Være bevisst på psykologiske feller når du har avhør. Gjennomføre avhør på en riktig måte. Man har satt i verk veldig mange sånne... Mye arbeidsmetodikk da som gjør at det der tosporede systemet med fremskutt påtale, det fungerer til tross for at man sitter i samme rom og diskuterer som om man har samme etterforskningsfunksjon da.

(Informant 3)

De nye arbeidsmetodene kan tenkes å ha minsket behovet for politijuristenes eksterne kontrollfunksjon ved å tilrettelegge for rettssikkerhet i straffesaksarbeidet. Dette kan tenkes å utgjøre en alternativ form for profesjonskontroll enn den som politijuristene utøver, hvor det stilles krav til arbeidsmetodene som benyttes i etterforskningsteamet (Svensson & Karlsson, 2010). Som informanten påpeker så vil ikke dette fjerne eller direkte forandre etterforskningskulturen, men det vil endre dynamikken i etterforskningsteamet ved å standardisere arbeidet og forhindre organisasjonspraksiser som utfordrer objektivitetskravet.

Samlet sett fremstår det som at de fleste informantene betrakter nærhet til politifaglige etterforskere som en nødvendighet i forhold til deres arbeidsoppgaver, og som en styrke for samholdet i etterforskningsteamet. I tråd med teorien om «community of practice» (Lave & Wenger, 1991) fremstår gode tette relasjoner i etterforskningsteamet fremstår som viktig når det gjelder tillit, rolleforståelse og kompetanseflyt. Dette tilrettelegger i sin tur for fremdrift i straffesakene. Samtidig så ser de fleste informantene hvordan en viss distanse til de politifaglige etterforskerne og etterforskningsprosessen er nødvendig for å kunne opprettholde et objektivt blikk i utøvelsen av kontrollfunksjonen, samt at det gjør det enklere å fremføre kritikk. Dette fremstår som enda en balansegang som politijuristene må forholde seg til i arbeidshverdagen, hvor kravene om å opprettholde objektiv distanse og å samarbeide tett med de politifaglige etterforskerne kan fremstå som motstridende.

6.3. Oppsummerende drøfting

Funnene som har blitt presentert i dette kapittelet har kastet lys over kollektive prosesser som utspiller seg i samspillet mellom politijurister og politifaglige etterforskere i politiets etterforskningsvirksomhet. Datamaterialet har gitt et innblikk i organisasjonskulturen og rolleforståelsen som råder i etterforskningsteamet, med fokus på den leder- og kontrollfunksjon som politijuristene formelt besitter. Med utgangspunkt i skillet mellom den formelle- og uformelle organisasjonen (Granér & Kronkvist, 2014), har datamaterialet gitt et innblikk i den uformelle organisasjonen av politiets etterforskningsvirksomhet.

Avslutningsvis vil kapitlets funn oppsummeres og drøftes i lys av tidligere forskning, teoretiske perspektiver og kunnskap om den formelle organisasjonsstrukturen.

Med utgangspunkt i Johannessen (2013, 2015) sin forskning og teoretiske rammeverk, kan etterforskningsteamet tenkes å utgjøre et konfliktfylt felt, hvor flere ulike organisasjonspraksiser konkurrerer (s. 71-74). Politijuristene og de politifaglige etterforskerne, representerer også to ulike profesjoner og kunnskapsregimer (Molander & Terum, 2010). Videre, finnes det offentlige utredninger og rapporter som indikerer at det har eksistert visse tvetydigheter rundt rolleforståelsen i etterforskningsteamet (NOU 2017:5; Politidirektoratet, 2013). Samlet sett, fremmer dette en hypotese om at dynamikken mellom politijuristene og de politifaglige etterforskerne preges av kulturforskjeller og spenninger. Funnene fra kapitlet, tyder imidlertid på det motsatte, hvor de fleste informanter opplever både samhold og gjensidighet med de politifaglige etterforskerne. Funnene tyder på at de ulike profesjonene anerkjenner forskjellene når det gjelder kompetanseområder og kunnskapsregimer, og at dette stort sett oppleves som en styrke, og en kilde til kompetanseflyt heller enn -konflikt. Informantene beskriver hvordan de ulike gruppene lærer av hverandre gjennom praksis og samspill. Straffesaks- og etterforskningsarbeid skildres som praksisbasert kunnskap som tilegnes over tid gjennom sosialisering og erfaring.

For å forstå den sosiale prosessen som skaper grunnlag for opplevelsen av samhold mellom politijuristene og de politifaglige etterforskerne, kan vi se funnene i lys av teorien om «*community of practice*» (Lawe & Wenger, 1991, s. 98). I følge teorien oppstår fellesskap i de kollektive læringsprosessene hvor gruppen jobber mot et felles mål. Gjennom sosialisering og samspill i straffesaksarbeidet kan det tenkes at de ulike partene i etterforskningsteamet forhandler om normer, kunnskap og gruppeidentitet. Som beskrevet av informantene så er gruppediskusjon og erfaringsutveksling viktige arbeidsmetoder i etterforskningsteamet. Opplevelsen av å ha et gjensidig mål og dele et ansvar som informantene beskriver, kan bidra til å skape et godt grunnlag for gruppens samhold.

Konseptet «*community of practice*», kan videre tenkes å belyse hvorfor tilliten til etterforskningsleder må vokse frem nedenfra, samt hvorfor etterforskningslederen sin beslutningsmyndighet kan utfordres. Gjennom sosialt samspill kan gruppens rolleforståelse forhandles og forandres (Yakhlef, 2018, s. 43). Dette belyser forholdet mellom den formelle og uformelle organisasjonsstrukturen i politiets etterforskningsvirksomhet, hvor de fastsatte rollene i den formelle organisasjonen kan utfordres og forandres gjennom det sosiale samspillet i etterforskningsteamet (Granér & Kronkvist, 2014, s. 58-60).

Plassering av beslutningsmyndighet beskrives som et av de mest sentrale trekkene i en organisasjonsstruktur (Busch & Vanebo, 1997, s. 134, 135, 137, 138). I den formelle organisasjonen av politiet er beslutningsmyndigheten plassert hos politijuristene ved uenighet. Som det fremkommer av intervjuene så opplever de fleste informanter at denne rolleforståelsen eksisterer, men at de sjelden trenger å bruke beslutningsmyndigheten som finnes innebygget i deres rolle. Mange av informantene opplever en åpen og lydhør organisasjonskultur (Johannessen, 2013, s. 69) i etterforskningsteamet, hvor arbeidsmetoder som hypotesetesting og etterforskningsplaner tilrettelegger for kompetanseflyt og åpen diskusjon. Med et gjensidig mål om å etterforske til gunst og ugunst blir beslutningen dermed ofte tatt i fellesskap.

Funnene tyder på at den formelle og uformelle organisasjon i forhold til beslutningsmyndighet i ganske stor grad sammenfaller, men at denne myndigheten til en viss grad er avhengig av en oppbygning av tillit mellom partene (Granér & Kronkvist, 2014, s. 58-60). Erfaringsbasert kunnskap står sterkt i etterforskningskulturen, og kunnskapen og språket man benytter som etterforskningsleder er viktig. Dette gjenspeiler forståelsen av at ledelse er en relasjonell og en kommunikativ praksis som opprettholdes gjennom kommunikasjonshandlinger (Johannessen, 2015, s. 35). Det illustrerer også hvordan organisasjonskultur preger ledelsespraksisen. Noen av informantene hadde erfaringer av at de hadde utfordringer med beslutningsmyndigheten. Dette knyttet de opp mot sin manglende praktiske erfaring når de var nye på feltet og dermed sin manglende evne til å «ta» rollen som etterforskningsleder.

Funnene om samspillet mellom politijuristene og politifaglige etterforskere har bidratt til å belyse politijuristenes rolle og de kryssende forventningene som finnes innebygd i denne rollen. Forventningene knyttet til rollene, relasjonen og samspillet mellom påtalejurister og politifaglige etterforskere har visse innebygde paradokser. Politijuristene utgjør samarbeidspartnere til de politifaglige etterforskere samtidig som de utgjør deres kontrollører. I praksis kan dette skape visse utfordringer og dilemmaer i arbeidshverdagen knyttet til beslutningsmyndighet, ledelse og kontroll.

Et av paradoksene som kan tenkes å være knyttet til politijuristenes rolle er forventningen om å være tvilende og en «brems» samtidig som du forventes å være handlings- og beslutningsdyktig gjennom å sørge for sakens fremdrift. Et annet sammenhengende paradoks er forventningen om å være tett på etterforskningsprosessen og å knytte relasjoner til

etterforskerne, samtidig som du forventes å opprettholde en objektiv avstand slik at du er i stand til å kontrollere etterforskningsprosessen uten å være farget.

I denne sammenheng var det imidlertid noen informanter som trakk frem sine erfaringer om utviklingen av arbeidsmetoder i etterforskningsfeltet. Gjennom arbeidsmetoder som hypotesetesting og etterforskningsplaner har etterforskningsarbeidet blitt mer systematisk, standardisert og gjennomsiktig (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 45, 112). Denne utviklingen kan tenkes å til en viss grad ha minsket behovet for den kontroll som politijuristene utøver. Dette innebærer ikke at politijuristene ikke lenger må være bevisst om sin rolle som kontrollører, men det kan tenkes å minimere risikoen for at politijuristens nærhet til etterforskningsprosessen blir et problem. Dermed kan denne arbeidsmetodikken betraktes som en ny form for profesjonskontroll (Svensson & Karlsson, 2010, s. 262), som kontrollerer både politijuristene og de politifaglige etterforskernes skjønnsutøvelse og forhindrer psykologiske feller som tunnelsyn (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 90-112). Som en følge, blir ikke de kryssende forventningene i forhold til politijuristens kontrollørrolle heller like betydelige.

Arbeidsmetodene synes videre å ha preget dynamikken i etterforskningsteamet gjennom å tilrettelegge for en gjensidig forståelse av målene ved etterforskningsprosessen. Dette kan tenkes å ha minsket de kulturelle forskjellene mellom de ulike parter i etterforskningsprosessen i forhold til deres oppfatning av hva som er viktig i en etterforskningsprosess. Samtidig kan den tenkes gi større rom for ulike oppfatninger som informantene påpekte, og dermed bidra til å skape kulturelle samarbeidsgrenser (Johannessen, 2013, s. 258).

7. Styringslinjer og styringsdialog

Det foregående analysekapitlet utforsket politijuristenes yrkesrelasjon til de politifaglige etterforskerne. Denne relasjonen kan tenkes å være preget av en relasjonell form for kontroll som utgår fra politijuristene, som formelt besitter en overordnet rolle ovenfor de politifaglige etterforskerne. Dette kapitlet skal fordype seg i en annen yrkesrelasjon som kan tenkes å prege politijuristenes hverdag: politijuristenes samspill med overordnede myndigheter. Denne relasjonen kan også tenkes å involvere kontrollutøving, men plasserer politijuristene i motsatt ende av kontrollekvasjonen: som subjektene som *kontrolleres*. Med utgangspunkt i de ulike definisjonene av ledelse og styring (presentert i 5.1.1.), så kan denne relasjonen tenkes å være mer styringsorientert og foregå gjennom mer indirekte samspill, som for eksempel gjennom styringsdialog eller fastsatte organisatoriske rammer og arbeidsforhold. I dette kapitlet, vil dermed betegnelsen «samspill» brukes i en bred forstand.

Gjennom organisasjonskart, statlige dokumenter og lover så kan vi lese ut at politijuristene forholder seg til to primære styringslinjer og overordnede myndigheter i arbeidshverdagen. Denne todelte styringen er, som vist i bakgrunnskapitlet, forankret i organiseringen av den integrerte påtalemyndigheten hvor politijuristene er faglig underordnet statsadvokaten og riksadvokaten, men organisatorisk underordnet politimesteren og POD. Det finnes imidlertid lite kunnskap om hvordan politijuristene opplever denne todelte styringen i praksis. Under intervjuene, ble dette temaet berørt gjennom at informantene blant annet ble spurt om hvordan og i hvilken grad de samspiller med de ulike myndighetene og hvordan de synes dette fungerer. Gjennom fortellingene sine, belyste informantene hvordan styringen gjennom fastsatte rammer og roller, preger deres arbeidshverdag.

7.1. Kvalitet og kvantitet

7.1.1. Kryssende forventninger

Et sentralt tema som ble belyst i forbindelse med styringslinjer, var forholdet mellom kvalitet og kvantitet. Flere av informantene beskrev hvordan styringsdialogen fra overordnede myndigheter består av krav om å sikre både kvalitet og kvantitet i straffesaksarbeidet.

Kravene om kvantitet kommer til uttrykk gjennom ulike kriterier som måler politijuristenes effektivitet i arbeidshverdagen. Produksjonskrav, måling av saksbehandlingstid, oppklaringsfrister og oppklaringsprosent, er eksempler på slike tallfokuserede mål- og tiltak.

Denne tallfokuserede styringen utøves primært av POD, men er omforent med prioriteringer og

mål som er satt av riksadvokaten. Forventningen og målet om å opprettholde høy kvalitet i straffesaksarbeidet kommuniseres primært gjennom Den høyere påtalemyndighet. Dette målet er vanskeligere å tallfeste og måle, men informantene beskriver at det finnes visse former for kvalitetssjekker underveis i arbeidet. De nevnte blant annet kommunikasjonen med statsadvokaten, som blant annet gir faglig oppfølging i enkelte saker. Å gå i retten nevnes også som et læringspunkt og en form for kvalitetssjekk av flere av informantene.

De fleste informantene beskrev at forventninger om kvalitet og kvantitet eksisterer side om side. Flere informanter ga også uttrykk for at kravene til en viss grad kan oppleves som motstridende, da det til tider kan være utfordrende å leve opp til begge kravene samtidig. De ulike informantene hadde imidlertid litt forskjellige opplevelser av hvordan de syntes disse styringslinjene fungerte, og hvordan de forholdt seg til disse i arbeidshverdagen.

Informantene sine fortellinger ga blant annet inntrykk av at disse kravene til en viss grad varierer mellom de ulike seksjonene. På grunn av saksomfanget, og «jaget etter påtaleavgjørelser» på allmennseksjonen, opplever flere av informantene arbeidshverdagen på denne seksjonen som mer stressende. Flere av informantene nevnte produksjonskravet på allmennseksjonen, som utgjør et krav om hvor mange saker som bør påtaleavgjøres innen bestemte tidsrammer. Til tross for at informantene fra spesialseksjonen også vitner om stor arbeidsmengde, så påpeker de fleste at denne typen av tidspress ikke eksisterer i like stor grad, eller på samme måte som på allmennseksjonen. Informant 6 beskrev forskjellen på følgende måte:

Mm. Det er nok kanskje, det som jeg opplever som, og som jeg har hørt av andre også som begynner på spesialseksjonen. At der er det på en måte kanskje mer rom for... Det skal være kvalitet i alle ledd, også på allmennseksjonen, men... At det er også et veldig fokus på allmennseksjon på at det hele tiden skal produseres positive påtaleavgjørelser. Som et krav om å hele tiden avgjøre og avgjøre, og man skal finne den balansen mellom... Altså det skal være kvalitet, men det skal ikke være mer enn godt nok til å på en måte, til å bare sette en avgjørelse på saken. Mens på spesialseksjonen da, så er det kanskje mer tid til å kunne gå noen ekstra runder kanskje da, med å kvalitetssikre det man driver med. Hvert fall føler jeg da, at det er litt bedre tid...

(Informant 6)

Som sitatet illustrerer, så fremstår det som at de kryssende forventningene mellom kvalitet og kvantitet er mer påtagelige på allmennseksjonen. På grunn av det høye saksomfanget av mindre alvorlige saker, stilles det krav om å påtaleavgjøre flere saker under kortere tid. Siden mer alvorlige saker behandles på spesialseksjonen, finnes det en større forståelse fra overordnede myndigheter om at dette arbeidet tar tid, og at kvalitetssikring av disse sakene tar

tid. Informant 1 førte et lignende resonnement og beskrev at på spesialseksjonen er alle «*innforstått med at det [straffesaksarbeidet] tar tid, og at det er seig-materie*». Dermed kan det tenkes at kvalitetskravet ikke utfordres av kvantitetskravet på samme måte som på allmennseksjonen. Som informant 6 ovenfor beskriver, så må politijuristene på allmennseksjonen finne balansen mellom å sikre kvalitet, samtidig som kvalitetssikringen ikke bør gå på bekostning av produksjonskravet. Kvaliteten skal være god, men ikke mer enn god nok, med tanke på omfanget av saker og tidspresset.

Informant 6 beskrev videre at dette kan være vanskelig når man kommer inn som nyansatt på allmennseksjonen og «*nærmest får beskjed om at man skal påtaleavgjøre så mange saker i uken*». Som et resultat, sier informanten videre, at hen ser for seg at det er mange nyansatte som sitter mye utover vanlig arbeidstid «*for å sikre at kvaliteten er god nok, men at du likevel klarer å oppfylle arbeidsgiver sitt ønske om å produsere*» (Informant 6). Det fremstår som at flere informanter opplever at arbeidshverdagen ikke alltid rekker til, når det gjelder å oppfylle kravene og ønskene som fremføres fra overordnede myndigheter. Dette kan tenkes å henge sammen med den iboende motsetningen mellom de kvalitative og kvantitative kravene.

7.1.2. utfordringer med tall

De kvantitative styringslinjene som informantene forteller om, står i samsvar med forskning om en økende trend av mål- og resultatstyring i politiet (Wathne, 2018). Dette kan tenkes å utgjøre styringsprinsipper som har blitt iverksatt av høyere myndigheter med formål om å fremme effektivitet og kontroll. Utfordringen med denne typen styringsprinsipp er at det krever fastsatte målemetoder, og at de idealene som er mindre målbare, kan overskygges av de kvantifiserbare idealene. For eksempel ser man ofte en tendens av at kostnadseffektivitet skygger for faglige hensyn (Høigård, 2011, s. 276, 277; Lomell, 2010, s. 140-143). Kvalitet kan tenkes å utgjøre et slikt faglig hensyn. Noen av informantene mente at presset om å påtaleavgjøre saker kan bidra til å svekke kvaliteten i straffesaksarbeidet gjennom at det skaper et stort press. Informant 1 beskriver:

Når det blir et sånt press, så går det garantert utover kvaliteten. Også fordi det blir så mye at du bare 'nei vet du hva det der orker jeg ikke, jeg orker ikke å forholde meg til det. Jeg makter ikke, har nok'. Og da er det ting som glipper da... (pause). Som ikke burde ha glippet.

(Informant 1)

En annen utfordring som ble belyst av informantene, var forsøket om å tallfeste hva som er en sunn portefølje. På allmennseksjonen jobber man med utgangspunkt i saksporteføljer, og porteføljekontroll er en sentral målsetning som står i fokus under straffesaksarbeidet. Et

eksempel på et tiltak som ledelsen har iverksatt med formål om å fremme porteføljekontroll, er blant annet å tallfeste et maks antall på hvor mange saker hver enkelt politijurist kan ha i porteføljen sin til enhver tid. Informant 4 belyste utfordringen ved dette:

Også er det jo det at det er veldig vanskelig å definere hva som er en sunn portefølje da. Og hva er en for stor portefølje. Og der er det jo, tror jeg da, et vanskelig definisjonsspørsmål fordi at en sak ikke bare er en sak, det er ikke et sånt 1:1 forhold. En sak kan være kjempestort komplisert og ekstremt tidskrevende, så kan du for eksempel ha porteføljer på 80 saker da, og hvis veldig mange av de sakene er kompliserte saker, så kan en annen ansatt ha liksom 200 saker og likevel synes det er greit, for de er ikke de kompliserte tidskrevende sakene. Så det er veldig vanskelig å definere hva som er rett arbeidsmengde per pers da for at ting skal gå, liksom sundt rundt da, hvis man kan si det.

(Informant 4)

Denne refleksjonen stemmer overens med de dokumenterte utfordringene som finnes ved å bruke måltall i menneskebehandlernde organisasjoner (Granér & Kronkvist, 2014, s. 55, 56; Svensson & Karlsson, 2010, s. 135; Høigård, 2011, s. 276-278; Lomell, 2010, s. 140-143). Straffesaker er komplekse da de i kjernen kan tenkes å utgjøre et produkt av menneskelig handling. Dette innebærer også at straffesaksarbeidet hvor man behandler sakene, er komplekst, og dermed kan det oppstå utfordringer når sakene skal sammenlignes kvantitativt. Flere av informantene var opptatt av å understreke at det er mennesker bak hver sak, og at det er mennesker som berøres av hvordan saken håndteres. Dette demonstrerer utfordringen ved styring som forsøker å kvantifisere komplekse menneskelige problemstillinger.

7.1.3. Distanse fra tall

Til tross for at enkelte informanter pekte på at måltallene til en viss grad kunne svekke kvaliteten i straffesaksarbeidet, så mente majoriteten av informantene at de klarer å distansere seg fra de tallfokuserede målene. Flere påpekte at krysspresset om å levere både kvalitet og kvantitet, kan lede til at man må svikte på et av disse områdene. I denne avveiningen mente de imidlertid at kvalitet ble prioritert høyere. Dette var en gjennomgående oppfatning hos de fleste informantene, både fra allmenn- og spesialseksjonen:

Vi blir jo målt på kvantitet og så forventes det kvalitet, så det er ikke alltid at det er et samsvar der. Men jeg vet ikke om det er noe som preger folk veldig. Man vet at fristen er der og man vet at tallet er der. Jeg tror kanskje at det er noe ledelser har mer fokus på enn den enkelte påtalejurist har i sitt daglige virke da. Får du en grov voldssak så vet du at den er prioritert og da jobber du med den, og så kan det være at du klarer å påtaleavgjøre den innen tidsfristen eller ikke. Så jeg tror nok de fleste påtalejurister er mer opptatt av kvaliteten enn kvantiteten, vi er opptatt av at det skal være et godt produkt [...] Det blir feil å si at vi driter i de, for vi gjør jo ikke det. De er jo der og styrer oss. Men det er ikke det som ligger lengst frem i frontallappen altså. Det er nok heller kvaliteten. [...] Så, jeg tror nok det er der fokuset ligger. Ikke så mye

på hvorvidt man er innenfor 30 eller 60 dager, eller ja...

(Informant 3)

Altså... Som leder må man jo forholde seg til det, men som én som sitter og skal løse de enkelte faglige utfordringene så må man ha litt... Så må resultatene og statistikken komme som den gjør. Men man må ta den eldste saken først, og så må man gjøre et godt arbeid på det [...]. Man må på en måte gjøre en kvalitetsmessig god jobb, det er det som teller.

(Informant 2)

Som sitatene illustrerer så beskrev de fleste informantene at de prioriterer kvalitet høyere enn kvantitet i det hverdagslige straffesaksarbeidet. Videre beskriver de at de tallfokuserede målene preger arbeidshverdagen i relativt liten grad. Disse målene og tallene beskrives som noe ledelsen har fokus på, og som noe politijuristene kan ha i bakhodet, men som de ikke lar gå på akkord av kvaliteten. Informantene skiller mellom ledelsens styringssignaler og det de selv må prioritere når de håndterer enkelte saker. Dette kan tenkes å tyde på at faglige hensyn står sterkt i yrkesmiljøet til politijuristene, og at den høyere myndighetens implementering av kvantitative resultatmål har relativt liten effekt på det faktiske påtalearbeidet som gjøres. Her er det imidlertid viktig å understreke at dette speiler informantenes opplevelser og oppfatninger, og det er vanskelig å avgjøre om dette speiler deres faktiske praksis. Styring kan være underliggende prosesser som kan være vanskelige for individet å identifisere. Utsagnene indikerer at politijuristene ikke *opplever* at disse styringssignalene truer kvalitetskravet.

Funnet kan knyttes opp mot politijuristenes profesjonskontroll og den profesjonelle styringslogikken (Svensson & Karlsson, 2010; Freidson, 2001). Det fremstår som at kvalitetshensynet er dypt forankret i politijuristenes profesjonsidentitet, og at dette utgjør et sentralt kontroll- og styringsprinsipp for gruppens egen profesjonsutøvelse og selvregulerende kontroll. Mål- og resultatstyringen som utøves av ledelsen, kan på sin side tenkes å utgjøre et uttrykk for markedets styringslogikk. At kvalitetshensynet prioriteres fremfor de kvantitative måltallene, tyder på at den profesjonelle styringslogikken står sterkt i politijuristenes yrkesmiljø.

Flere av informantene knyttet den opplevde distansen til måltallene opp mot faglig lojalitet og yrkesstolthet. Informant 4 beskrev at hen var *«mer lojal mot at den saken skal gjøres etter reglene og så godt som mulig enn at POD blir fornøyd med tallene sine»*. Videre, påpekte informanten at politijuristen sin drivkraft ikke ligger i disse tallene, men heller i å gjøre en kvalitetsmessig god jobb. Dette tydeliggjør at effekten av styringslinjer betinges av organisasjonskulturen og motivasjonen til organisasjonsmedlemmene (Wathne, 2018, s. 99,

50-71). Funnene tyder på at politijuristene ikke motiveres av ytre insentiver som måloppnåelse, men heller av faglig stolthet og av å opprettholde høy faglig kvalitet (Wathne, 2018, 50, 51). Dermed prioriteres kvalitet høyere enn målingene som utføres av POD. Informant 4 belyste en annen faktor som kan ligge til grunn for at politijurister prioriterer kvaliteten og distanserer seg fra de mer tallfokuserede målene. Dette knyttes opp mot opplevelsen av fjernstyring:

Og det er jo på en måte også litt sånn der, hva som er det nærmest... Én ting er jo hva du nærmest selv holder ansvar for, men en annen ting er jo det at Politidirektoratet er jo på en måte en etat, du har ikke noe ansikt eller personansikt på det. Ja, det er en etat som kommer med føringer, men utover det så forholder vi oss ikke... Det er ikke noe nært da. Derfor at vi forholder oss ikke til det på daglig basis.

(Informant 4)

Sitatet illustrerer en trend i datamaterialet hvor de fleste informantene ga inntrykk av at de ikke opplever en faglig nærhet eller oppfølging fra POD. Dette er tett tilknyttet den formelt organiserte rollefordelingen, hvor politijuristene faglig styres av den høyere påtalemyndighet. Noen informanter påpekte at det ikke ligger i POD sin rolle å blande seg i politijuristenes behandling av enkelte saker. Derimot kan etaten komme med overordnede føringer og prioriteringer. Denne styringsformen stemmer godt overens med mål- og resultatstyring, som har blitt beskrevet som «styring på avstand». Dette betegner at styringen ofte skjer mer indirekte gjennom at man iverksetter ulike teknikker for selvregulering. At politijuristene får sendt ut rapporter med tall om hvor mye de har i restanse kan tenkes å utgjøre et eksempel på en selvregulerende styring. Dette utgjør en «myk» form for «accountability» (Rowe, 2020, s. 97).

Funnene viser imidlertid at denne «fjernstyringen» har en begrenset påvirkningskraft i det faktiske straffesaksarbeidet, da man har en tendens til å prioritere det som oppleves å ligge nærmest. Det som man ikke forholder seg til på daglig basis, eller opplever noe nærhet til, har en tendens til å bli nedprioritert. Her nevnte flere av informantene også det å gå i retten, hvor de påpekte at «*Det å stå i retten da med en dårlig etterforsket sak, den følelsen kjenner man mer på enn det at man ikke inngir tallene til politimester eller Politidirektoratet da*» (Informant 4). Dette tyder på at forekomsten for mål- og resultatstyring i straffesaksarbeidet til politijuristene ikke nødvendigvis utfordrer idealet om å opprettholde kvalitet i straffesaksarbeidet.

7.1.4. Distanse fra overordnede myndigheter

Flertallet av informantene understreket at deres faglige lojalitet er sentrert hos den høyere påtalemyndighet, fremfor POD. Én av informantene påpekte imidlertid at utfordringene rundt kryssende forventninger om kvalitet og kvantitet også preget styringsdialogen med Den høyere påtalemyndighet:

Ja, de (statsadvokaten og riksadvokaten) er jo veldig opptatt av én ting og det er hovedsakelig kvalitet. Men så er de opptatt av tid også, at ting skal gå raskt. Og når man er opptatt av de to tingene samtidig så er det nesten uunngåelig da, at man svikter på én av dem. Det er vanskelig å unngå, når det er så mye saker da. Vi greier jo å leve med det, mens statsadvokaten har kanskje ikke helt den forståelsen. Riksadvokaten, statsadvokaten er jo... For at vi har de ressursene vi har da, og får gjort det vi får gjort. Selv om, jeg tror nok de skjønner det. Men for dem så er politiet politiet ikke sant. Så det spiller jo ingen rolle hvis jeg gjør det eller noen andre gjør det så lenge det blir gjort. Det er bare det at alle har like mye å gjøre.

(Informant 5)

Informanten påpeker at Den høyere påtalemyndighet til en viss grad mangler forståelsen for politijuristenes arbeidssituasjon hvor det kan være vanskelig å oppfylle kravene om både kvalitet og kvantitet. Her beskriver informanten en viss avstand mellom politijuristene og de høyere påtaleinstansene, hvor politijuristene oppleves å høre til politiet. Flere informanter adresserte denne opplevde avstanden og ga uttrykk for ønsker om endring når det gjelder den faglige oppfølgingen fra Den høyere påtalemyndighet:

Og så snakker man om fagledelse fra påtalemyndigheten sin side, fra høyere påtalemyndighet da, av politiadvokatene, og den fagledelsen består jo som oftest i ymse ønsker som sendes ut på mail liksom. Så det er mye e-post ledelse, det synes jeg ikke noe om. Det burde vært mer fokus på fagdager, mer fokus på foredrag. Det er noe med å... Og igjen det henger litt sammen med arbeidshverdagen. Man har en arbeidshverdag hvor det står stup i ett, og å da sette seg ned og lese gjennom et rundskriv, direktiver og instruksjoner som dukker opp på e-post da er ikke alltid man tar seg tid til det. Og da er det ikke alltid man catcher at det har kommet. Så det er noe med organiseringen der som jeg ikke synes er så veldig bra da.

(Informant 3)

Denne formen av e-post-ledelse kan også tenkes å være et uttrykk for styring på avstand, i samsvar med NPM-ideologien. Under intervjuene kom det frem at flere av informantene mislikte denne form for styring og ønsket en mer personlig oppfølging. Informant 3 beskrev videre hvordan hen kunne ønsket at oppfølgingen kunne se ut:

Da kunne jeg tenkt meg at man kanskje hadde for eksempel etablert en type fadderordning hvor en statsadvokat får ansvar for et gitt antall politiadvokater slik at man kunne kanskje ringe og diskutere litt, og i større grad spørre og ikke være så engstelig for å ta kontakt. Det er det mange politiadvokater som er,

særlig de som er forholdsvis nyansatte. Det er litt skummelt å ringe til Statsadvokaten.

(Informant 3)

At mange synes det er «skummelt» å ringe til statsadvokaten kan tenkes å tyde på at man opplever en avstand til denne etaten. Informant 2 tematiserte den samme avstanden til Den høyere påtalemyndighet, når hen adresserte den integrerte påtalemodellen. Informantens oppfatning var at statsadvokatene ønsket å opprettholde denne avstanden for å unngå større organisering. Informanten mente imidlertid at nærmere samspill ville kunne bidratt til mer effektiv faglig styring:

Også mener jeg... Jeg synes vel... Men det er jo min personlige mening, så synes jeg at det er statsadvokatene som ikke har lyst til å ta over påtalemyndigheten i politiet. De tør ikke for det blir for mange, det blir en for stor organisasjon. De liker den... De er såpass konservative at de liker den lille organiseringen de har idag. Og de har ikke lyst til å bli større for da vil de bli en stor organisasjon. Men det ville ha gjort at de hadde mye mer styringsfart i forhold til de prioriteringene som du også var inne på. Da ville de lettere kunne spres ned, og de ville kunne ha bedre styring.

(Informant 2)

Informant 2 var én av få informanter som ga tydelig uttrykk for at hen ønsket å skille politi- og påtale, og pekte på styring som én av grunnene til dette. Selv om informantens mening i skilledebatten ikke er representativ for de øvrige informantene, er informantens begrunnelse for dette relevant å se i sammenheng med de øvrige uttalelsene fra informantene. De fleste informantene ga uttrykk for at de opplevde en viss avstand til denne etaten og ønsket mer faglig oppfølging fra Den høyere påtalemyndighet, særlig statsadvokatene. De fleste informantene stilte seg dog tvilende til at et skille mellom påtale og politi var riktig vei å gå, eller at dette var fordelaktig i et helhetsperspektiv.

7.2. Personlig straffeansvar

Et sentralt tema som ble løftet av informantene under intervjuene, var opplevelsen av å ha personlig straffeansvar. Politijuristene er ansatte i politiet, men holdes personlig straffeansvarlige for sine handlinger. Dette kan tenkes å utgjøre en form for «accountability», hvor politijuristene personlig blir holdt ansvarlige ved feiltrinn, i stedet for arbeidsgiver (Rowe, 2020, s. 14-16). I ytterste konsekvens innebærer det at den enkelte politijurist kan bli straffeforfulgt. Under intervjuene beskrev informantene hvordan de opplevde dette ansvaret. Majoriteten av informantene opplevde ansvaret som et stort press, og de beskrev det som «tyngende», «urettferdig», «uforholdsmessig», «ugreit», og som en «stressfaktor». Informant 5 og informant 6 sa følgende:

Nei det er jo litt sært (ler) for å si det sånn. Det er jo ikke så mange jobber du risikerer å bli straffeforfulgt for å gjøre jobben din innenfor de faste arbeidsrammene som er satt. Men det er jo... stor aksept for så vidt... At man har den tiden man har. Det er jo mer et sånt ledelsesspørsmål, organisatorisk spørsmål. Det får på en måte ikke jeg gjort så mye med. Det som er problemet med det er at hvis man ikke vet helt hva som ligger i porteføljen sin, så kan det jo skje ting som du er ukjent med, som du kanskje burde vært kjent med. Men som på grunn av saksmengden er vanskelig. Og det gjør jo at ting, frister og sånt av og til glipper da, det gjør det jo.

(Informant 5)

Eh, skummelt. Og særlig hvis det er... Det er jo flere som kan gi uttrykk for at arbeidshverdagen er krevende, det er mye saker, og det er mye som det forventes at man har kontroll på, som man kanskje ikke... arbeidshverdagen helt gjør at man kan ha kontroll på. Småting som kan glippe, eller større ting. Og hvor du ser at mye av jobben du gjør da, kan jo oppleves som at du drifter ditt eget lille advokatkontor. Det er du som er ansvarlig for absolutt alt, og det er ikke noe system eller tak som fanger opp for småfeil da. Type sånne frister osv., det er det jeg som står ansvarlig for. Og hvis ikke jeg husker på det så er det på en måte ingen andre som fanger det opp. Og det er jo litt sånn svakt kanskje, at en så stor organisasjon ikke har tiltak eller verktøy, for å klare å ikke kunne komme i en situasjon hvor man rett og slett glipper da, i jobben sin.

(Informant 6)

Som sitatene viser så var mange av informantene sine negative opplevelser med det personlige straffeansvaret knyttet opp mot arbeidsbelastningen og den store saksmengden som preger arbeidshverdagen. Med utgangspunkt i denne arbeidssituasjon ga mange av informantene uttrykk for at de opplevde det personlige straffeansvaret som urettferdig og uforholdsmessig. Som informant 4 uttrykte så har man som politiadvokat tidvis «*straffeansvar for det man ikke har 100 % oversikt over*».

7.2.1. Stort ansvar og lite kontroll

Et sentralt tema som ble løftet frem under intervjuene var kontroll i arbeidshverdagen. Dette ble knyttet opp mot det personlige straffeansvaret, hvor informantene fremhevet utfordringen med å ha personlig straffeansvar når du opplever at du ikke har kontroll. Informantene beskrev at denne problematikken er størst på allmennseksjonen. Dette knyttes opp mot arbeidshverdagen på allmennseksjonen som preges av et svært omfattende sakstilfang. På allmennseksjonen er det vanlig å ha flere hundre saker i porteføljen samtidig. Informant 5 ble spurt om hvordan hen opplever det å prøve å opprettholde porteføljekontroll:

Eh ja det... Det er ikke noe som kan hete kontroll egentlig. Hvert fall ikke her [...] Vi kan ha mer oversikt kanskje. Så fullstendig kontroll er vanskelig å ha. Vi har en del verktøy for å få et overblikk da, over sakene. Også er det noen teknikker man kan bruke, men som er litt opp til den enkelte egentlig. For å få, mer eller mindre kontroll da. Men sannheten er jo at jeg vet jo ikke hvor mange saker jeg har i porteføljen

min.

(Informant 5)

Flere informanter skildret arbeidssituasjonen på en lignende måte. Når informant 4 ble spurt om det samme spørsmålet svarte hen på følgende måte:

Ja, vi har jo fokus på porteføljekontroll, men det er ikke å stikke under stolen med at når porteføljen blir for stor så mister man jo fort litt kontrollen da. I den forstand at man opplever jo, eller jeg opplever jo hvert fall i min arbeidshverdag fra en tid til en annen at man driver kanskje mer med brannslukking, at de sakene som er der og da trenger behov de driver man med. I stedet for at det er meg som styrer at nå skal jeg ha de sakene og de sakene, og på en måte lager et opplegg da.

(Informant 4)

Flere informanter beskriver at saksmengden gjør det vanskelig å opprettholde kontroll, og dermed blir straffesaksarbeidet man gjennomfører nærmest en form for «brannslukking». Hvilken grad av kontroll og frihet man har i arbeidshverdagen synes å ha en tett sammenheng med hvilken seksjon man jobber på. Informantene beskrev arbeidshverdagen på spesialseksjonen som mer forutsigbar enn på allmennseksjonen. Informant 1 beskrev arbeidshverdagen på allmennseksjonen som et marathontløp som aldri tok slutt:

Da jeg jobbet på allmenn så snakket jeg om at det var som å løpe marathontløp i sprintfart. Og hver gang det var en mil igjen av det jævla marathontløpet så var det noen som la på en ny mil. Eller hver gang det var tre kilometer igjen så var det noen som la på en ny mil. For da kom det flere saker. 'Nå er du nesten ajour, kan du ta denne bunken?'. 'Bla, bla bla noen er syk, kan du ta den hovedforhandlingen?', 'Jeg skal bare i et møte, kan du passe jourtelefonen?'. 'Jeg blir bare borte en time', så blir de borte fem. Altså du blir hele tiden spist opp av alt mulig rart da. Så de har veldig lite kontroll på egen hverdag.

(Informant 1)

Flere informanter beskrev at det er lett «å drukne» i antallet saker, og at det dermed er «lett at ting glipper». Disse arbeidsforholdene gir en følelse av å ikke ha kontroll, som mange opplever som en belastning i arbeidshverdagen:

Det tror jeg er en utfordring for mange nye som kommer inn i politiet. Ofte er du så heldig at du tar over en tidligere kollega sin portefølje hvor det allerede ligger 300 saker som du skal ha oversikt over, og det er ingen som hjelper deg å få oversikten. Pluss at du i tillegg begynner å trekke en hel haug med nye saker. Det er en del som bukker under etter relativt kort tid, for opplevelsen av å ikke ha kontroll den blir så stor at folk mister nattesøvn og blir sykemeldt av det.

(Informant 3)

Som det fremkommer av sitatet ovenfor fra informant 3, så påpekes det imidlertid at det kan være ekstra vanskelig som ny på allmennseksjonen, da du mangler erfaring, og at det ikke er

noen som «hjelper deg å få oversikten» når du er ny i denne situasjonen. Flere informanter tematiserte denne følelsen av å stå alene i ansvaret og mangelen på oppfølging. Informant 1 beskrev at det generelt sett var svært lite oppfølging fra ledelsen i arbeidshverdagen, og at den oppfølgingen man fikk stort sett besto av tilbakemeldinger om at man har for mye i restanse. Informanten konstaterte at dette ikke er den formen av oppfølgingen som man trenger og etterlyste mer personalansvarlig oppfølging, hvor en leder for eksempel spør «går det egentlig bra?». Informant 6 mente også at det manglet oppfølging ovenfra, samt rutiner på systemnivå som fanget opp saker som kan glippe i straffesaksarbeidet. Når informant 6 ble spurt om hen følte seg alene om ansvaret svarte hen på følgende måte:

Ja det tenker jeg, at jeg er. For det går jo hele tiden på meg og min samvittighet da, til å følge opp da. Og der prøver vel jeg... Alle påtalejurister prøver å gjøre så godt de kan, der... Men når det blir for mye å gjøre da, og for mye saker, så er det ikke utenkelig at man drukner litt på en måte. Og flere ting vil jeg tro, kunne vært forhindret hvis man hadde rutiner på systemnivå, som kunne fanget opp det da. Og da føles det jo ofte kanskje litt sånn urettferdig, at det går så mye på den enkelte da.

(Informant 6)

Informantens utsagn skildrer en selvregulerende form for styring og profesjonskontroll hvor mye av ansvaret overlates til den enkelte arbeidstageren (Rowe, 2020, s. 97). Dette ansvaret er befestet med individorienterte sanksjoner knyttet til profesjonsutøverens samvittighet (Svensson & Karlsson, 2010, s. 262). Informanten etterlyser imidlertid mer systembaserte former for profesjonskontroll som umiddelbart fanger opp individuelle feiltrinn, slik at disse ikke i etterkant kan forfølge politijuristen gjennom individuelt straffeansvar. Slike rutiner kan tenkes å avlaste politijuristens ansvar og selvregulerende form for kontroll.

Enkelte av informantene som uttalte seg om manglende intern kontroll, jobber ikke lenger på allmennseksjonen, og deres opplevelse tar utgangspunkt i hvordan det var når de jobbet der. Dermed er det ikke nødvendigvis slik at deres erfaring speiler dagen situasjon på allmennseksjonen. Noen av informantene som jobber på allmennseksjonen i dag, ga uttrykk for at det har blitt satt i verk visse organisatoriske og rutinemessige tiltak når det gjelder blant annet opplæring i porteføljekontroll. Informant 4 beskrev for eksempel at hen hadde en fadder under opplæringsuken, som blant annet ga hen opplæring i digitale verktøy og -strategier som systematiserer straffesaksarbeidet. Samtidig, ga de fleste informantene uttrykk for at det fremdeles finnes et forbedringspotensial innen dette området. Informant 5 beskrev dette på følgende måte:

Det som er problemet med det er at hvis man ikke vet helt hva som ligger i porteføljen sin, så kan det jo skje ting som du er ukjent med, som du kanskje burde vært kjent med. Men som på grunn av saksmengden er vanskelig. Og det gjør jo at ting, frister og sånt av og til glipper da, det gjør det jo. Men der har vi fått noen rutineendringer som gjør at sånne frister er lettere å fange opp da. Så det har blitt bedre. [...] Men gjennomgående så er jo ikke rutiner og internkontroll innad politiet så veldig godt lagt fram da. Det burde på en måte vært bedre.

(Informant 5)

Grunnet mindre frihet i arbeidshverdagen og den store saksmengden, fremstår problematikken rundt å ha personlig straffeansvarlig som nevnt, som mer påtagelig på allmennseksjonen. Samtidig påpekte en del informanter at det også finnes en god del erfarne politijurister på spesialseksjonen som opplever dette ansvaret som stressende. Dette ble knyttet opp mot alvorligheten i de aktuelle sakene de behandler, og dermed også opp mot konsekvensene av eventuelle feiltrinn for personer involvert, samt for en selv, når det gjelder personlig straffeansvar.

Samlet sett skildrer informantene en arbeidshverdag hvor de opplever å ha personlig straffeansvar i en situasjon hvor de har dårlige forutsetninger for å ha kontroll. Dette er resultatet av stor arbeidsbelastning, lite personlig oppfølging og en mangel på rutiner på systemnivå. Dette resulterer i en opplevelse av mangel på kontroll i kombinasjon med høye krav. Trenden i datamaterialet, kan ses i sammenheng med Wathnes (2015) forskningsfunn om nye styringsformer i politiet. Som en følge av standardisering og selvledelse, kan politijuristene tenkes å oppleve økt autonomi, men mindre kontroll i arbeidshverdagen. Dette henger sammen med de omfattende krav som fremmes gjennom trenden for mål- og resultatstyring. Som krav-kontroll-teorien fremholder, så vil kombinasjonen av mangel på kontroll og høye krav medføre belastninger for arbeidstageren (Karasek & Theorell, 1990; s. 32-34; Wathne, 2015 s. 188, 189).

7.2.2. Ansatt og selvstendig

Altså du er jo her som en helt vanlig ansatt, uten den store selvstendigheten. Fordi du er ansatt. Men på den annen side så har du personlig straffeansvar for alt du gjør. Så du har veldig stort ansvar og veldig liten... frihet da. Til å bestemme helt selv, når og hvor, og hvordan. Altså innenfor lovens rammer da. (pause) Altså en advokat som jobber for seg selv velger jo helt fritt hvor mye de gidder å jobbe for eksempel, hva de gidder å jobbe med. Og det er på egen regning og risiko. Jeg jobber for andres regning på egen risiko (ler litt)... Sånn at du har den bundetheten i å være ansatt, men så har du det ansvaret som er med å være selvstendig [...] Og driter jeg meg ut i en sak, så er det spesialenheten. Da innledes det sak mot *meg* som person.

(Informant 1)

I sitatet ovenfor beskriver informant 1 dobbeltheten rundt å være ansatt og å ha personlig straffeansvar. Informanten skildrer en arbeidssituasjon hvor politijuristene opplever å befinne seg i en mellomposisjon mellom å være ansatt og selvstendig. Som sitatet viser, så opplever de en begrenset frihet som stammer fra deres posisjon som ansatte. Dette innebærer blant annet at det er arbeidsgiver som setter rammene for deres arbeid, for eksempel hvor mange saker de har ansvar for til enhver tid. Samtidig, har de ikke beskyttelsen fra arbeidsgiver som man ofte har i andre stillinger innen offentlig forvaltning, da de har et selvstendig ansvar for de beslutningene de tar. Som et resultat kan det tenkes at yrkesgruppen opplever å ha et stort ansvar og en rekke forpliktelser, men begrensede rettigheter.

Informantenes opplevelse av å befinne seg i spenningen mellom å være ansatt og selvstendig kan knyttes til nye trender i profesjonskontroll. Som en følge av mer sammensatte styringsformer i politiet, så brytes politijuristenes profesjonsansvar mot nye ansvarsformer. Dermed kan profesjonsutøveren oppleve å befinne seg i spenningen mellom fag og byråkrati, samt i spenningen mellom å handle som en kollektiv og individuell aktør (Molander & Terum, 2010, s. 15, 16; Svensson & Karlsson, 2010, s. 261). For politijuristen kan denne spenningen tenkes å være særlig påtagelig som en følge av at de styres i to spor. Politijuristene er ansatte i- og representerer politiorganisasjonen. Dermed styrer de ikke sine egne arbeidsrammer og må forholde seg til den administrative styringen som organisasjonsledelsen utøver. Samtidig, er de faglig underordnet påtalemyndigheten og har et personlig straffeansvar. Dermed må de handle på vegne av seg selv som en selvstendig og uavhengig profesjonell aktør «for andres regning på egen risiko» som informant 1 uttrykker.

7.2.3. Individuelle strategier

Datamaterialet indikerer imidlertid at det er personavhengig hvordan man håndterer disse arbeidsforholdene. Basert på fortellingene fra informantene fremstår det som at det i stor grad er opp til den enkelte å utvikle strategier for å håndtere presset i arbeidshverdagen, og at informantene hadde ulike måter å forholde seg til arbeidshverdagen. Flere påpeker mangelen av organisatoriske rutiner og oppfølging i arbeidshverdagen, og beskriver at man i stor grad overlates til seg selv.

[...] Ja, noen har jo vært der (allmennseksjonen) i 30 år liksom. Men de tar stort sett og skjærer seg selv veldig... Så man må egentlig bare finne måter å redde sin egen ræv på (ler). Sette grenser for seg selv, for det er ingen andre som setter grenser.

(Informant 1)

Ja. Men så lærer man jo seg å finne strategier på at man får ikke gjort noe mer enn det man får gjort på en måte. Man må ta én sak av gangen... Så ja.. For hvis man hele tiden skal kjenne på at, 'herlighet var dette feil, var dette feil' ... Da... Overlever man jo mest sannsynlig ikke, i bransjen. For da blir man for stressa. (Informant 6)

Nei så man må jo på en måte leve med det at man ikke har oversikt. Det er jo noen som blir litt stressa av det, men det er på en måte en del av hverdagen. Vi greier ikke å ha den oversikten som de har på spesialavsnittene. Men du kan typisk ha oversikt over de sakene som er mer alvorlige da. Og det er på en måte hvertfall noe jeg har laget selv, jeg lager en oppfølging i de sakene. Sånn at jeg vet hvilke de er også kan jeg følge de opp mot etterforsker [...] Men det blir litt opp til den enkelte hvordan man jobber selv da. (Informant 5)

Det fremkommer at noen håndterer presset ved å skjerme seg selv. Andre lærer seg å akseptere at man ikke har oversikt over alle saker, men prioriterer strategisk hvilke saker som trenger å følges opp. Informant 5 videreutviklet sitt resonnement om hvordan hen forholdt seg til mangelen på kontroll i hverdagen, og knyttet dette opp mot den uoverkommelige saksmengden:

Nei i starten så var det kanskje litt stressende. Jeg vet at det har vært mange kollegaer av meg som også er erfarne som fortsatt synes at det er stressende. Men uansett hvor mye man jobber så blir man på en måte ikke... (ler litt) Det er bare så så mange dager vi kan gå i retten rett og slett, i løpet av et år. Så det blir på en måte, vanskelig å få gjort noe med da. Så man må lære seg å leve med det. Også påvirker jo det for eksempel om personen ringer da og lur på hvordan saken står. Så er sannsynligheten stor for at jeg aner ikke hvilken sak de snakker om. Og det... Kan jo være litt krevende til tider. Eller etterforskere som har spørsmål til saker som jeg ikke kjenner overhodet. Men... Det stresser meg ikke så veldig, det gjør det ikke. Jeg får på en måte gjort det jeg får gjort.

(Informant 5)

Som informant 5 konstaterer så er det imidlertid ikke alle som klarer å distansere seg fra mangelen på kontroll, og mange opplever derfor arbeidshverdagen som stressende. For enkelte fører denne stressen til at de blir sykmeldt eller bytter jobb. Informant 1 beskrev dette på følgende måte:

Ja, jeg tror det har betydning for en del. At de gir seg for arbeidspresst da. Den kvaliteten, redselen for å trå feil, mangel på kontroll... (pause) Ja. Altså du har 400 saker og du har aldri sett 350 av dem. Du aner ikke hva det er, vet ikke. Får ikke gjort noe med det, vet ikke. (pause) Det er litt spesifikt for allmenn da, at man har så sinnsykt mye. Og noe er stort og noe er smått. Noe er familievold og noe er førerkortbeslag. Men hvis du ikke følger opp fristene for det faens førerkortbeslaget, og glemmer å utlevere det, eller glemmer å forlenge det, så er det en kollega som har fått en anmeldelse til spesialenheten for å ikke ha levert tilbake førerkortet innen fristen. Hun visste ikke om saken en gang.

(Informant 1)

Det nevnes at det finnes visse verktøy og teknikker som man får opplæring i og som er ment å tilrettelegge for at man får bedre oversikt og kontroll, og at det har blitt gjort innsatser om å tilrettelegge flere slike rutiner de siste årene. Til tross for dette, gir informantene generelt uttrykk for at dette ansvaret i høy grad overlates til den enkelte, som selv må finne måter å håndtere arbeidshverdagen på. Dette underbygger det generelle funnet om at politijuristene opplever en høy grad av selvledelse i arbeidshverdagen, men at denne ledelsen preges av en opplevd mangel på kontroll og frihet (Wathne, 2015, s. 51-53).

7.2.4. Personlig straffeansvar: positivt press?

Det var imidlertid ikke slik at alle informanter hadde utelukkende negative opplevelser av det personlige straffeansvaret som er festet til deres rolle. Noen av informantene trakk frem positive aspekter ved dette ansvaret, til tross for at de anerkjente at de til tider opplevde det som et stressmoment i arbeidshverdagen. Informant 3 sin opplevelse av personlig straffeansvar skilte seg litt ut, da hen ikke opplevde dette som en negativ stressfaktor i hverdagen. Når informanten ble spurt om hvordan hen opplevde ansvaret svarte hen på følgende måte:

Det tenker jeg vel for så vidt er greit. Altså vi tar jo beslutninger som har stor innvirkning på andre personers liv. Og da tenker jeg at... Da er det viktig at man er bevisst de verktøyene man har og man er bevisst de virkemidlene man har til rådighet. Man skal gjøre en grundig vurdering da, før man for eksempel, beslutter ransaking hjemme hos en familie i romjula, for å ta et veldig konkret eksempel. Da er det noe med å skjønne vilkårene for når kan man gjøre det, og kanskje særlig det med forholdsmessighet da [...] Så er jo for så vidt terskelen for når man blir holdt personlig ansvarlig, den er jo høy. Det skal jo gå ved grov uaktsomhet, så noen feiltrinn kan vi jo på en måte tillate oss. Så det skjer nok og. Ofte må man jo ta beslutninger på veldig veldig kort tid basert på begrenset informasjon, det er man *helt* nødt til å gjøre, ellers kan viktige bevis gå tapt og så videre. At man har det presset på seg å ta best mulig riktige beslutninger sett hen til den rollen vi har opp mot andre, synes jeg er helt greit. Jeg mister ikke nattesøvn av det.

(Informant 3)

Som sitatet viser så pekte informanten på begrunnelsen for dette ansvaret som er knyttet opp mot de statlige maktmidlene som man råder over i rollen som politiadvokat. Videre, påpekte informanten at personlig straffeansvar grovt sett kan bidra til å sikre kvalitet i straffesaksarbeidet. Informant 4 resonnererte på en lignende måte, og påpeker at det personlige straffeansvaret kan bidra positivt i forhold til beslutningstaking ved at det tvinger en å gjøre en ekstra kvalitetssjekk av straffesaksarbeidet man gjennomfører:

Noen ganger er det en stressfaktor i form av at det blir jo på en måte mer alvorlig i den forstand at du vet det at man kan bli straffet selv for de beslutningene man tar. Men det gjør jo også at man tar en ekstra sikkerhetssjekk for de beslutningene man tar da. [...] Og selvfølgelig, det er også en ekstra stressfaktor i form av når saker blir liggende, og det blir lang saksbehandlingstid, at man også har ansvar for det. For eksempel hvis det er et førerkort som har blitt utkvittert til den datoen det skal da, kanskje så er man jo ansvarlig for det. Og da blir ofte det omfanget av straffesaker man sitter på en ekstra belastning fordi at man har straffeansvar for det man tidvis ikke har 100 % oversikt over. (pause). Men i form av beslutningstaking så tenker jeg det at det gjør det at man... Eller jeg opplever hvert fall det, at jeg er 99 % sikker på at den beslutningen jeg tar er riktig, for du vil ikke komme i straffeansvar sjøl.

(Informant 4)

Det personlige straffeansvaret ble også trukket frem og satt i sammenheng med den foregående diskusjonen om kvalitet og kvantitet. Personlig straffeansvar synes å være en vesentlig faktor for politijuristenes dyrking av kvalitet, og kvalitetsens motstandsdyktighet mot kvantitative krav ovenfra. Det faktum at beslutningen blir stående ved deg, og at du i ytterste konsekvens kan bli straffeforfulgt, er et sterkt insentiv til å aldri gå på akkord med kvaliteten:

Ja kritikken går jo på en måte mot oss, eller mot meg da, hvis ikke etterforskningen er gjort riktig, så er det på en måte mitt hode som ruller, så da er jeg mer lojal mot at den saken skal gjøres etter reglene og så godt som mulig enn at POD blir fornøyd med tallene sine.

(Informant 4)

Informant 2 påpekte en annen fordel ved det personlige straffeansvaret. Informanten påpekte at det personlige straffeansvaret er nødvendig for å sikre politiadvokatens beslutningsmyndighet, og er dermed viktig for å sikre effektivt etterforsknings- og straffesaksarbeid:

Det er en del av jobben. Så det er en positiv ting at vi har den beslutningsmyndigheten og at må ha den fordi at.. Det haster ofte slik at vi kan ikke... Og rettssystemet er bygget opp sånn at hvis det haster... Altså det er tingretten som i første omgang, og lagmannsretten, som vil beslutte om det vi gjør har vært riktig. Og det er ikke sånn at jeg skal... rådføre meg med sjefen min hver gang jeg skal fatte en avgjørelse. Jeg må ha beslutningsmyndighet selv.

(Informant 2)

Her påpeker informant 2 hvorfor personlig straffeansvar er viktig når det gjelder å muliggjøre den autonomi som rettssystemet krever at den enkelte politijuristen har (Molander & Terum, 2010, s. 18). Dette henger sammen med det tidssensitive aspektet ved etterforskning (Johannessen, 2013, s. 71). Politijuristene får en form av frihet i forhold til disposisjonen og bruken av tvangsmidler, men dette er frihet under ansvar. Det personlige straffeansvaret

bidrar til at politijuristene kan holdes ansvarlige, gjennom at misbruk av denne makten medfører strafferettslige konsekvenser (Rowe, 2020, s. 14, 16).

Informantenes fortellinger tyder på at mange av dem har et bevisst forhold til begrunnelsen for det personlige straffeansvaret, og flere av dem gir uttrykk for at de synes rammebetingelsen for det personlige straffeansvaret er viktig. Samtidig opplever mange ansvaret som stressende og uforholdsmessig med tanke på deres arbeidshverdag. Det fremstår som at dette først og fremst henger sammen med den store saksmengden, hvor kombinasjonen av mangel på kontroll og ansvarliggjøringen av den enkelte politijurist, gjør at mange politijurister opplever arbeidshverdagen som pressende og tung.

Det personlige straffeansvaret var et tema som flere av informantene ønsket å løfte og belyse. Når informantene mot slutten av intervjuene ble spurt om de hadde noen ønsker om hva jeg burde trekke frem og spørre de neste informantene nærmere om i de kommende intervjuene, ble dette ansvaret løftet av flere av informantene. Informant 6 uttrykte seg slik:

Det ansvaret vi har på en måte, det er tyngende, og jeg vet at det... Man må ha et fokus på at det kan bli et veldig stort ansvar, særlig for de nye, men altså også for oss som er gamle i gamet. At man har rutiner for liksom å fange opp og hvert fall spørre da, hvordan man takler ... At det er jo et ikke-ubetydelig press, på en måte, på de som jobber der. Ja...

(Informant 6)

Personlig straffeansvar kan tenkes å utgjøre et tydelig uttrykk for hvordan politijuristene blir holdt ansvarlige på. Denne formen for «accountability» realiseres gjennom bruken av straffemakt. Dette kan tenkes å være en del av organisasjonsstrukturen som er implementert med formål om at politijuristen skal bli straffeforfulgt hvis hun/han forvalter sine maktmidler på en uansvarlig måte. Mange av informantene opplever imidlertid at de arbeider under vanskelige arbeidsforhold, og dermed oppleves ansvaret som uforholdsmessig med tanke på mangelen på kontroll i egen arbeidshverdag.

7.3. Mål og midler

Et annet tema som kan identifiseres fra intervjuene er forholdet mellom mål og midler i styringsdialogen fra overordnede myndigheter. Når informantene beskrev samspillet med de to ulike «styringssporene», ga de uttrykk for at de hadde mest samspill med Den høyere påtalemyndighet. Det er først og fremst statsadvokaten og riksadvokaten som veileder politijuristene i deres faglige beslutninger. POD styrer imidlertid politijuristene gjennom å kontrollere deres budsjett, og styrer dermed de økonomiske forutsetningene for

politijuristenes arbeid. Av intervjuene kom det frem at denne styringen som skjer mer implisitt, tross alt preger politijuristenes arbeidshverdag i relativt høy grad. Samtlige informanter løftet frem ressursmangel som en sentral utfordring. Informantene skildret en arbeidshverdag med høy arbeidsbelastning, og majoriteten av informantene forsto dette som et resultat av manglende ressurser:

Ja, jeg tror det først og fremst er ressurs spørsmål. Jeg tror det at hvis vi hadde vært flere ansatte så hadde ikke dette her vært et like stort problem da. Også tror jeg også selvfølgelig at hadde man fått drillet inn mer hver ansatt i hvordan man skal håndtere porteføljen, så ville nok det også hjulpet. Men det ser man jo nå at det har man jo satt tiltak på i vår avdeling og har større fokus på enn før. Så det begynner nå å bære frukter av det resultatet da, og folk jobber mer effektivt. Likevel så greier man ikke å jobbe restansene like mye ned. Da er det på en måte andre faktorer som trengs å prioriteres da, og da er det jo ressurs spørsmål.

(Informant 4)

Informantene beskrev at konsekvensene av den høye arbeidsbelastningen for straffesaksarbeidet først og fremst kommer til uttrykk gjennom restanser. I sitatet ovenfor påpeker informanten at det har blitt gjort mange organisatoriske grep for å effektivisere arbeidet på avdelingen, men at problemet gjenstår. Informant 3 førte et lignende resonnement:

Den mest synlige effekten av det (ressursmangelen) er jo at man får store restanser. Jeg tror det og har blitt litt bedre med åra, men det er jo fordi man har tilført mer ressurser, man har fått flere hender. Man har jo forsøkt å organisere seg bort fra det, og løse det ved at man flytter saker mellom avsnitt og flytter saksansvar osv. Men det blir jo på en måte bare å flytte på problemet da. Jurister vil jo hevde at det er én ting som kan løse dette her, og det er flere hender, og man har nå fått inn noen flere ansatte og da kan man jo ta inn flere svar. [...] Og da kan man omorganisere så mye man vil, men du klarer ikke å organisere deg bort fra det faktum at arbeidsdagen har typ 8 timer.

(Informant 3)

Noen av informantene nevnte at organisatoriske tiltak også kan tenkes å være en del av løsningen, men samtlige var enige om at mer ressurser må tilføres: «*at vi trenger flere hoder er det nok kanskje ikke noe tvil om*» (informant 5). Mangelen på ressurser ble videre tett knyttet opp mot den todelte styringen, hvor informant 5 peker på utfordringene ved å dele budsjett med øvrige politiet:

[...] problemet vårt er jo at påtale i politiet får pengene fra POD, altså budsjettene våre. Mens vi faglig sett er underordnet riksadvokaten og statsadvokaten. Så vi styres på en måte i to fronter da. Fordi pengene har jo en del å si, i forhold til, både hvor mange mennesker du får, men også styringssignaler ellers da. Så det er kanskje den største utfordringen, at vi har samme budsjett. Fordi veldig ofte kan man jo lese i media at nå skal man styrke påtale, og at det kommer haugevis av millioner kroner til påtale, men disse går inn i akkurat det samme budsjettet som for politiet, og da bruker politimesteren det på det de finner mest

hensiktsmessig. Kanskje ikke er så rart, men da går de hvert fall kanskje ikke dit de skal. Så ender det med at man kanskje ikke får noen flere politiadvokater. Akkurat det er et stort problem, fordi det er noen sånne måltall som politiet skal få, og det er jo antall politifolk per innbygger, du skal ha to per 1000 innbygger, som er veldig tydelig. Også må du ha kuler og krutt og ting som koster penger, mens en politiadvokat koster stort sett ikke så mye penger. Vi trenger en PC og kanskje et sted å sitte (ler litt). Det eneste budsjettet vi trenger, vi har ikke masse dyre ting, som det politiet har. Og som krever mye dyre ressurser. Og jeg tror det, er en stor utfordring da, akkurat det der.

(Informant 5)

Flere informanter påpekte utfordringen med å styres i to ulike fronter i forhold til mål og midler. Informant 3 påpekte hvordan de to styringslinjene kan medføre at *«det blir litt mismatch noen ganger mellom hva riksadvokaten ønsker og hva vi har muligheten til å gjøre»*. Informanten konstaterte blant annet at dette kan medføre problemer i forhold til prioriteringer. Når informanten ble spurt om hvordan hen syntes at kriteriene og prioriteringene i rundskrivet fra riksadvokaten fungerte, svarte hen på følgende måte:

Altså hvis vi hadde vært så godt bemannet og rustet som det jeg/vi tenker vi burde ha vært da, så tror jeg de fungerer veldig bra. I en situasjon hvor man hele tiden har ressursutfordringer så er det liksom vanskelig å prioritere. For (prioriterings)skrivet fra riksadvokaten handler jo egentlig om hvilke saker som skal gis forrang over andre, som jo er en kjempegod tanke og selvfølgelig skal det være sånn. Problemet er at man ofte står i en situasjon hvor man må prioritere blant prioriterte saker. [...] Men ja, jeg synes at prioriteringsskrivet er en god ide. Men ressursutfordringer gjør at man ikke alltid klarer å etterleve de... er vel det enkle svaret.

(Informant 3)

Informanten beskriver en diskrepans mellom de kommuniserte prioriteringene i straffesaksarbeidet og midlene som finnes tilgjengelig til å realisere disse. Dette synliggjør vekten av ressurser i forhold til styringskraft, og behovet for at mål må stå i samsvar med de midlene som finnes tilgjengelig. Utfordringen, kan tenkes å stamme fra møtet mellom ulike styringslogikker (Freidson, 2001). POD og politimesteren som styrer politijuristenes budsjett, kan tenkes å preges av markedets styringslogikk. I denne logikken vil ikke områder styres og prioriteres med grunnlag i faglige hensyn eller verdier. I stedet utgår styringsformen fra kostnadseffektivitet og prestasjonsmålinger, og dette vil også være avgjørende for ressurstilførselen (Wathne, 2018, s. 30). Som informant 5 påpeker i sitatet ovenfor, så resulterer denne målstyringen i at politijuristenes midler ofte blir nedprioritert.

7.3.1. Kontroll over egne midler

Flere av informantene uttrykte et ønske om at påtale skulle ha et eget budsjett, da de opplever at ressurser som er tildelt påtalemyndigheten i politiet ofte blir omfordelt:

Jeg tror det for påtalemyndigheten isolert sett, hadde det vært bedre å være en egen enhet. Sånn som i Sverige. Fordi, det som syns for befolkningen det er hvor mange personer som syns i uniformer med batong som går rundt i gata. Det er det folket tenker på når det er snakk om politi og forebygging og sånne ting. Det er ikke den jobben som gjøres av påtalemyndigheten. Det tenkes ikke på... Det skal være mer penger til å etterforske saken ja, men hvis det ikke finnes flere personer som kan påtale og gå med den i retten. Altså det er sykt mange som kan plante potetene, men hvis du ikke har noen til å ta dem opp av jorda (ler)... så ender du bare med en hel masse råte poteter (ler). Så lenge alt som er av budsjettmessig overskudd går til kuler og krutt da, og nye biler og sånn, så vil ikke påtalemyndigheten få full uttelling.

(Informant 1)

Flere informanter delte oppfatningen om at deres arbeid tenderer å bli nedprioritert økonomisk til fordel for operative kostnader innen politiet. Informanten knytter dette opp mot hva allmennheten vanligvis assosierer og forbinder med politiet, deres funksjon og rolle. Med utgangspunkt i at POD er underlagt Justis- og beredskapsdepartementet, styres fordelingen av penger til en viss grad av politiske krefter. Informant 3 beskrev det nåværende politiske klimaet som en *«tidsepoke hvor man skal styrke politifolk i gata»*. Dette samsvarer med utviklingen innen norsk politistyring og kriminalpolitikken, hvor man ser en tendens til økende vektlegging på beredskap (Gundhus et al., 2021). Funnene tyder på at dette til en viss grad går på bekostning av politiets etterforskningsvirksomhet. Informantene pekte ikke bare på ressursmangler på den påtalefaglige siden av etterforskningen, men også på den politifaglige siden.

Påtalemyndighetens mangel på kontroll over egne midler kan tenkes å utgjøre en effekt av den integrerte påtalemyndigheten. Det fremstår som at de til en viss grad mister sin uavhengighet, da deres midler styres politisk da politijuristenes handlingsrom til en viss grad begrenses. Det var kun et fåtall av informantene som ønsket å skille påtale og politi. Derimot ønsket flertallet å skille etatene budsjettmessig.

Flere informanter reflekterte rundt egen funksjon i straffesakskjeden, og hvordan de ulike leddene i kjeden henger sammen. Sitatet fra informant 1 tematiserer blant annet dette, hvor informantene påpeker viktigheten av politijuristenes funksjon i straffesakskjeden. Informant 3 adresserte samme tema, og ga uttrykk for et ønske om et mer helhetlig syn på straffesakskjeden budsjettmessig:

Jeg skulle ønske at man så straffesakskjeden litt mer i ett. [...] Og det vi ofte ser er at man setter inn veldig mye ressurser et eller annet sted i den kjeden. Som resulterer i at det blir mye anmeldelser. Men man tar ikke høyde for at det sitter noen påtalejurister som skal håndtere sakene videre. En domstol som skal håndtere sakene etter det. Og noen blir dømt og skal inn og sone. Så man gjør ofte grep for å styrke et eller

annet ledd i den kjeden, og så tar man ikke høyde for at det får ringvirkninger for alle de andre leddene da. Og så neste år så gjør man tiltak for å styrke domstolene for eksempel. Og så sitter domstolene og venter på saker og så er det påtalejuristene... Og så sitter vi og jobber ræva av oss og sender dem sykemeldinger og så blir det stans. Altså du har den der.... Ja, man får ikke balanse i kjeden da.

(Informant 3)

Utdragene belyser politijuristenes forståelse av sin egen rolle og funksjon i straffesakskjeden. Videre, illustrerer det betydningen av penger og ressurser, og på hvilken måte fordelingen av penger påvirker og utgjør en del av den overordnede styringen (Wathne, 2018, s. 30). I politijuristenes tilfelle, er det POD og politimesteren som styrer budsjettet. Som et resultat av at politijuristene opplever at de ikke får nok ressurser, kan det tenkes at den faglige styringskraften til øvre påtalemyndigheten svekkes, da det savnes midler til å oppnå de formulerte målene og prioriteringene.

7.4. Oppsummerende drøfting

Dette kapitlet har fordypet seg i den interne styringen og ledelsen av politijuristene, samt hvordan politijuristene og deres straffesaksarbeid kontrolleres. Å kaste lys over informantenes opplevelser av disse styringsrelasjonene, aktualiserer forholdet mellom struktur og individ, samt struktur og kultur. Som konstatert av Wathne (2018), så betinges effektene av ulike styringsformer av verdiene, organisasjonskulturen og organisasjonsidentiteten som foreligger i den aktuelle organisasjonen hvor styringen implementeres (s. 99). Å belyse politijuristenes opplevelse av styringen og styringsdialogen, kan tenkes å øke forståelsen for hvordan politiets strukturelle styringsformer oppleves og oversettes til praksis.

Funnene som har blitt presentert i dette kapitlet tyder på at politijuristenes arbeidshverdag preges av sammensatte styringsformer (Sand, 2015, s. 116-119). Det finnes tegn til flere ulike styringslogikker som til en viss grad står i konflikt med hverandre (Freidson, 2001; Granér & Kronkvist, 2014, s. 76). Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom kryssende forventninger om kvalitet og kvantitet i politijuristenes straffesaksarbeid. Det finnes tydelige uttrykk for mål- og resultatstyring, hvor informantene angir at deres effektivitet og prestasjon måles gjennom kvantitativt målbare kriterier (Wathne, 2018, 2015). Dette kan tenkes å tyde på at markedets styringslogikk har en viss innflytelse på etterforskningsfeltet. Parallelt finnes styringskrav om høy kvalitet, som kan tenkes å ha sitt utgangspunkt i den profesjonelle styringslogikken (Freidson, 2001; Granér & Kronkvist, 2014, s. 75). Informantenes utsagn tyder på at de kryssende forventningene kan oppleves som en belastning i arbeidshverdagen. Informantene ga imidlertid uttrykk for at hensynet om at mål- og resultatstyringen har

begrenset gjennomslagskraft i praksis som følge av at hensynet om å opprettholde god kvalitet prioriteres høyere. Dette tyder på at den profesjonelle styringslogikken er motstandsdyktig ovenfor markedets styringslogikk, og at denne logikken står sterkt i politijuristenes fagmiljø (Freidson, 2001).

Den profesjonelle styringslogikkens sterke posisjon kan tenkes å henge sammen med politijuristenes yrkesstolthet, identitet og motivasjon (Wathne, 2018, s. 50-71). Funnene tyder på at statistikk og resultatoppgjør ikke utgjør kilden til politijuristenes motivasjon, og at yrkesetikk og høy faglig standard heller knyttes opp mot deres drivkraft. En annen faktor som synes å spille inn, er politijuristenes personlige straffeansvar. Denne formen for ansvarliggjøring som er utrustet med strafferettslige sanksjoner, synes å utgjøre en sterkere form for profesjonskontroll, enn mål- og resultatstyringen (Romzek & Dubnick, 1987). Dette kan tenkes å forsterke politijuristenes rolle som legalitetskontrollør og verne om rettssikkerheten.

Samlet sett så fremstår det som at de sammensatte styringskreftene har medført nye former for profesjonskontroll for politijuristene (Svensson & Karlsson, 2010, s. 262). Som en følge av politijuristenes store ansvar og autonomi, pålegges de mye selvregulering, og holdes personlig straffeansvarlige ved feiltrinn. Denne selvreguleringen, preges imidlertid av flere begrensninger når det gjelder kontroll og frihet i arbeidshverdagen. For det første, preges politijuristenes straffesaksarbeid av en svært omfattende saksmengde, som de forventes å behandle effektivt samtidig som de skal opprettholde kvaliteten. Det store saksomfanget som knyttes opp mot ressursmangel, gjør det vanskelig for politijuristene å opprettholde kontroll, og det finnes få interne systemer som fanger opp eventuelle feiltrinn. Videre, medfører ressursmangelen en diskrepans mellom mål og midler. Dette gjør det utfordrende å realisere uttalte mål og prioriteringer. Som et resultat, preges politijuristenes arbeidssituasjon av stort ansvar, men lite kontroll, og dette kan tenkes å skape belastninger i arbeidshverdagen (Wathne, 2015, s. 188, 189).

Helhetlig, så skildres informantenes arbeidshverdag som krevende, og dette er tett knyttet opp mot fastsatte arbeidsforhold og rammer som preger hverdagen. Det fremstår som at arbeidsrammene er preget av en rekke paradokser. Dette forekommer i form av kryssende forventninger om kvalitet og kvantitet, opplevelsen av å være i en mellomposisjon av å være ansatt og selvstendig, samt en situasjon hvor man opplever å mangle midlene til å oppnå ønskede mål. Med tanke på det store ansvaret som tilskrives politijuristenes rolle, skaper

arbeidsforholdene dårlige forutsetninger for at politijuristene skal kunne opprettholde kontroll i straffesaksarbeidet.

8. Avsluttende diskusjon

I følgende kapittel vil avhandlingen rundes av gjennom diskusjon og oppsummering. Foregående analysekapitler har belyst to ulike dimensjoner ved politijuristenes arbeidshverdag. I det avsluttende kapittelet ønsker jeg å ta et skritt tilbake og se disse to dimensjonene i sammenheng, og å diskutere hvilke implikasjoner disse funnene har for etterforskningsfeltet i stort. Etter denne diskusjonen, vil jeg returnere til studiens forskningsspørsmål, og prøve å besvare disse gjennom en oppsummering av studiens funn. Avslutningsvis, vil oppgavens bidrag diskuteres og evalueres, og jeg vil fremføre forslag til videre forskning innen relevante forskningsfelt.

8.1. Konfliktlinjer i politijuristens arbeidshverdag

Analysekapitlene i denne avhandlingen kan fremstå som frakoblede fra hverandre da de belyser to adskilte dimensjoner i politijuristenes arbeidshverdag. Samtidig, er det mulig å identifisere kontaktflater mellom disse to nivåene i datamaterialet. Ved å se funnene i sammenheng, er det mulig å belyse hvordan disse to dimensjonene former politijuristrollen og politijuristens arbeidshverdag i samspill. Videre er det mulig å se hvordan styringsdialogen med overordnede myndigheter påvirker politijuristenes samspill med de politifaglige etterforskerne.

Med utgangspunkt i informantenes fortellinger, fremstår det som at de hovedsakelige konfliktlinjene i politijuristenes arbeidshverdag ikke først og fremst stammer fra samspillet i etterforskningsteamet, men heller fra rammene og arbeidsforholdene som politijuristene arbeider under. Disse rammene og arbeidsforholdene kan spores tilbake til styrings- og reguleringsinnsatser fra overordnede myndigheter, samt til den organisatoriske strukturen som foreligger i den integrerte påtalemyndigheten. Som det andre analysekapittelet har vist, så skaper dette en opplevelse av tyngende ansvar, manglende kontroll og ressursmangel, i politijuristenes arbeidshverdag. Dette kan knyttes opp til funnene i første analysekapittel og til sitatet fra informant 1 (se delkapittel 6.1.3. s. 58) som understreket vekten av støtte fra politifaglig etterforskningsleder, og at uten denne støtten «*så hadde det blitt rett og slett litt voldsomt*». Den aktuelle arbeidssituasjonen kan tenkes å forsterke politijuristens behov for støttespillere og parter som avlaster ansvaret, og medfører dermed at politijuristen søker støtte i etterforskningsteamet. Dette tyder på at samarbeidet med politifaglige etterforskere oppleves som en trygg havn i en tidvis stormende arbeidshverdag.

Videre, var det flere informanter som påpekte hvordan den aktuelle ressursituasjonen preget samspillet i etterforskningsteamet. Informant 3 beskrev at den primære utfordringen i etterforskningsteamet, utgjøres av ressurser. Selve kommunikasjonen med etterforskerne og å bli enige om etterforskingsskritt oppleves ikke så vanskelig. Som nevnt i andre analysekapittel, så opplevde informantene at det var mangel på ressurser både på den politifaglige- og påtalefaglige etterforskningssiden. Som et resultat av dette, beskrev informant 5 at det hender at man som politijurist må mase på de politifaglige etterforskerne om å få iverksatt de etterforskingsskrittene man ønsker, da det er mangel på enkelte politiresurser. Dette illustrerer hvordan styringsstrukturen, får ringvirkninger i det relasjonelle samspillet mellom grupper lenger ned i systemet (Widerberg, 2015).

8.2. Implikasjoner for politiets etterforskningsvirksomhet

Oppgavens funn har bidratt til å belyse politijuristens rolle, identitet og motivasjon. Denne rollen kan tenkes å formes gjennom både formelle og uformelle strukturer, og gjennom både styringslinjer og samspill med aktører i arbeidshverdagen. Funnene har synliggjort at det finnes visse iboende paradokser i denne rollen, og at dette kan medføre dilemmaer i arbeidshverdagen for politijuristen. Enkelte av disse dilemmaene oppleves som belastninger for politijuristen. Med utgangspunkt i politijuristens samfunnsoppdrag og posisjon i straffesakskjeden, fremmer dette spørsmål om hva disse belastningene innebærer for politiets reaktive funksjon og påtale- og etterforskningsvirksomhet.

Funnene gir ikke et entydig svar på hvorvidt belastningene svekker kvaliteten i politijuristenes straffesaksarbeid. Informantene har delte opplevelser rundt dette. Noen erfarer at de aktuelle arbeidsforholdene medfører at man lett glipper i sitt arbeid. Andre opplever at de klarer å opprettholde den oversikt som er nødvendig for å sikre sakenes kvalitet. Flertallet av informantene opplever imidlertid at disse belastningene preger deres arbeidshverdag, og det er rimelig å anta at politijuristenes arbeidssituasjon til en viss grad preger forutsetningene for deres profesjonsutøvelse. Dermed kan de aktuelle arbeidsforholdene problematiseres med utgangspunkt i politijuristenes sentrale posisjon i politiets påtale- og etterforskningsarbeid. I tillegg til å prege politijuristenes profesjonsutøvelse, så kan dette tenkes å påvirke politijuristens yrkesstatus. Med tanke på funnet om at påtale- og etterforskningsarbeid i høy grad betraktes som erfaringsbasert kunnskap, kan dette tenkes å være en uheldig utvikling i henhold til målet om å opprettholde en effektiv påtale- og etterforskningsfunksjon.

Et nærliggende funn som aktualiseres i diskusjonen, gjelder ressurstilstanden i politiets påtale- og etterforskningsvirksomhet. Studiens funn kan tenkes å belyse konsekvensene av ressurskutt i denne virksomheten, og hvordan dette oppleves av de som jobber med påtale- og etterforskningsarbeid. Som flere av informantene påpeker så medfører dette en ubalanse i straffesakskjeden, som i sin tur belaster aktørene som jobber i denne delen av kjeden. Dette kan tenkes å synliggjøre én av skyggesidene ved den beredskapsdreining som har eid sted i politiet de siste årene (Gundhus et al., 2021).

8.3. Konklusjoner og forskningsspørsmål

For å plukke opp avhandlingens røde tråd og oppsummere de viktigste funnene vil jeg nå returnere til avhandlingens forskningsspørsmål for å besvare disse.

Hvordan opplever politijuristene samspillet med de politifaglige etterforskerne i sitt påtale- og etterforskningsarbeid?

Funnene fra prosjektet viser at politijuristene generelt sett har en god opplevelse av samspillet med de politifaglige etterforskerne. De opplever at samspillet preges av en god, åpen og lydhør etterforskningskultur som preges av gjensidighet og kompetanseflyt.

Etterforskningsteamet oppleves som et «community of practice» hvor det foregår kollektive prosesser av læring, identitetsdanning og rolleforhandling (Lave & Wenger, 1991, s. 98-100). Beslutninger tas hovedsakelig gjennom gruppediskusjon og erfaringsutveksling, og politijuristene opplever sjelden at de trenger å bruke sin formelle beslutningsmyndighet (Busch & Vanebo, 2000, s. 137, 138). Gjennom opplevelsen av et gjensidig mål og delt ansvar skapes et godt grunnlag for samhold (Lave & Wenger, 1991, s. 98-100).

Som en følge av at rolleforståelsen forhandles i praksis og etableres gjennom samspill, så opplever politijuristene at det kan være utfordrende å innta rollen som etterforskningsleder når de er nyansatte. Med utgangspunkt i at tilliten i teamet bygges gjennom erfaring, og at straffesaksarbeid i høy grad betraktes som erfaringsbasert kunnskap, kan politijuristene oppleve dilemmaer knyttet til autoritet og ydmykhet når de er nye på etterforskningsfeltet. Dette tyder på at deres formelle beslutningsmyndighet kan utfordres og er betinget av det uformelle samspillet (Busch & Vanebo, 2000, s. 137, 138; Granér & Kronkvist, 2014, s. 58-60).

Et annet dilemma som politijuristene opplever når det gjelder samspillet med politifaglige etterforskere, gjelder nærhet og avstand. Med utgangspunkt i den organisasjonskultur (Johannessen, 2015, s. 51) som foreligger, fremstår gode relasjoner og tett samarbeid som

sentrale faktorer for tillit, kompetanseflyt og fremdrift. Samtidig, betraktes en sammensveiset organisasjonskultur å medføre visse utfordringer når det gjelder politijuristenes kontrollfunksjon. På dette området fremstår det imidlertid som at arbeidsmetodikken utgjør en positiv motkraft. Den nye kunnskapsbaserte arbeidsmetodikken (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 90-112) synes å fylle en funksjon som en ny form for profesjonskontroll (Svensson & Karlsson, 2010, s. 262, 263) som tilrettelegger for objektivitet i etterforskningsprosessen, og preger dermed dynamikken i etterforskningsteamet på en positiv måte.

Hvordan opplever politijuristene styringen og kontrollen som utøves av Den høyere påtalemyndighet samt av politimesteren og POD?

Funnene fra prosjektet gir inntrykk av at den todelte styringen samt forekomsten av flere ulike styringslogikker skaper visse dilemmaer og utfordringer i arbeidshverdagen for politijuristene (Freidson, 2001). Blant annet medfører det kryssende forventninger om kvantitet og kvalitet, hvor politijuristene forventes å behandle saker effektivt, samtidig som de må opprettholde kvalitet. Et annet paradoks, som kan forstås som en konsekvens av den todelte styringen, er diskrepansen mellom mål og midler. Politijuristene opplever at de tilgjengelige midlene ikke alltid står i samsvar med de målene og prioriteringene som riksadvokaten formulerer. Dette kan tenkes å være en konsekvens av at POD og politimesteren styrer budsjettfordelingen. Flere politijurister opplever ressursmangel som en stor utfordring i hverdagen, og gir uttrykk for et ønske om at Den høyere påtalemyndigheten skal overta dette ansvaret.

Videre tyder funnene på at politijuristene opplever styringen fra overordnede myndigheter som «fjernstyring» (Rowe, 2020, s. 97). Politijuristene gir uttrykk for at de i ganske stor grad distanserer seg fra mål- og resultatstyringen fra POD, da dette ikke anses å ligge «nært» eller i sentrum for deres profesjonsutøvelse (Molander & Terum, 2010, s. 15, 16). God faglig kvalitet knyttes derimot nærmere opp mot politijuristenes yrkesstolthet, identitet og motivasjon (Wathne, 2018, s. 50-71). Dermed, gir politijuristene inntrykk av at den profesjonelle styringslogikken (Freidson, 2001) står sterkt i deres yrkesmiljø, samt at deres faglige lojalitet er hos Den høyere påtalemyndigheten. Til tross for dette, opplever politijuristene at styringen fra denne aktøren også kan oppleves litt «fjern» til følge av mye e-postledelse. Politijuristene gir uttrykk for at de ønsker mer personlig oppfølging og ledelse.

Når det gjelder kontroll, opplever politijuristene at de tilskrives et stort ansvar i en arbeidssituasjon hvor de har forholdsvis dårlige forutsetninger for å ha kontroll. Dette kan knyttes opp mot at politijuristene befinner seg i spenningen mellom å være selvstendige

profesjonsutøver og ansatte i politiorganisasjonen (Svensson & Karlsson, 2010, s. 261, 274; Molander & Terum, 2010, s. 15, 16). Gjennom sitt personlige straffeansvar, opplever politijuristene at de handler «for andres regning på egen risiko». Samtidig, opplever de å ha liten kontroll over egen arbeidshverdag til følge av et stort saksomfang, ressursmangel og krav fra overordnede myndigheter. Dette resulterer i en belastende arbeidssituasjon, hvor politijuristene opplever å i høy grad bli overlatt til seg selv og å måtte utøve en selvregulerende kontroll (Karasek & Theorell, 1990, s. 29-34; Wathne, 2015 s. 188, 189; Rowe, 2020, s. 97). Politijuristene etterlyser dermed bedre rutiner og internkontroll på systemnivå, som kan avlaste gruppens personlige ansvar.

8.4. Oppgavens bidrag og videre forskning

Oppgaven har utgjort et kunnskapsbidrag til forskningsfeltet om politiets etterforskningsvirksomhet. Studien har bidratt til å belyse de sosiale og strukturelle prosessene som preger dette felt. Gjennom å fordype seg i samspillet i etterforskningsteamet har studien kastet lys over organisasjonskulturen og dynamikken i etterforskningsteamet, samt hvordan politijuristen orienterer seg i dette sosiale landskapet. Videre, har studien belyst hvordan styringen og kontrollen fra overordnede myndigheter setter rammene for politijuristenes profesjonsutøvelse, og hvordan dette preger politijuristenes arbeidshverdag. Helhetlig sett, har studien belyst forholdet mellom den formelle og uformelle organisasjonen som foreligger i denne virksomheten. Funnene har illustrert hvordan formelle strukturer oversettes til praksis gjennom å belyse opplevelser til aktører som preges av strukturene i arbeidshverdagen.

I lys av rådende debatt rundt organiseringen av politi og påtale, så har studien som sagt ikke hatt et formål om å utgjøre et innlegg i denne debatten. Derimot, har jeg en forhåpning om at den vil utgjøre et relevant kunnskapsbidrag gjennom at den har belyst relevante aspekter ved politijuristenes arbeidshverdag. Et sentralt funn i henhold til dette, er at politijuristene stort sett opplever nærheten og samarbeidet med de politifaglige etterforskerne som en styrke for kvaliteten i straffesaksarbeidet. De primære utfordringene i politijuristenes arbeid synes å springe ut av styrings- og arbeidsforhold. I henhold til skilledebatten, var det få av informantene som ga uttrykk for at de ønsket et fysisk skille. Derimot var det mange som ønsket et budsjettmessig skille.

Jeg oppfordrer flere til å forske på politiets etterforskningsvirksomhet. Dette representerer et forskningsfelt som fortjener mer oppmerksomhet. Denne studien har utforsket feltet gjennom

politijuristenes øyne og opplevelse, men det finnes flere perspektiver som kan være relevante å løfte. Videre finnes det flere dimensjoner av samspill i politijuristenes arbeidshverdag som kan utforskes, som for eksempel politijuristenes yrkesrelasjon med dommere eller advokater. I tillegg, vil studier som mer konkret fordypet seg i påtalefunksjonen i rettssystemet være verdifulle. I denne sammenheng er ikke bare påtale i politiet relevant å utforske, men også Den høyere påtalemyndighet. Avslutningsvis vil jeg, i likhet med Høigård, (2011), oppmuntre nordiske komparative studier til å undersøke konsekvensene av de ulike organisasjonsmodellene for påtale og politi (s. 271).

Antall ord: 37854

Litteraturliste

- Archibald, M. M., Ambagtsheer, R. C., Casey, M. G., & Lawless, M.** (2019). Using Zoom Videoconferencing for Qualitative Data Collection: Perceptions and Experiences of Researchers and Participants. *International Journal of Qualitative Methods*, 18. <https://doi.org/10.1177/1609406919874596>
- Ask, K., & Granhag, P. A.** (2005). Motivational sources of confirmation bias in criminal investigations: The need for cognitive closure. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 2(1), 43–63. <https://doi.org/10.1002/jip.19>
- Ask, K., Granhag, P. A., & Rebelius, A.** (2011). Investigators under influence: How social norms activate goal-directed processing of criminal evidence. *Applied Cognitive Psychology*, 25(4), 548–553. <https://doi.org/10.1002/acp.1724>
- Ask, K., Rebelius, A., & Granhag, P. A.** (2008). The ‘elasticity’ of criminal evidence: A moderator of investigator bias. *Applied Cognitive Psychology*, 22(9), 1245–1259. <https://doi.org/10.1002/acp.1432>
- Bauer, L. M.** (2010). *Fremstilling av reglene om påtalemyndighetens organisasjon og kompetanse. Fremstilling og vurdering hvorvidt dagens ordning er hensiktsmessig i lys av debatten om å skille politi og påtalemyndighet* [Masteroppgave, Universitetet i Oslo]. DUO vitenarkiv. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/18646/101217.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Bazaz, R.** (2020a, 25. november). *Politijurister har varslet: – Jeg spurte hvordan det gikk, så begynte hun å gråte.* NRK. https://www.nrk.no/norge/politijurister-har-varslet--jeg-spurte-hvordan-det-gikk_-sa-begynte-hun-a-grate-1.15247982
- Bazaz, R.** (2020b, 26. november). *Jusprofessor reagerer: – Staten må ta ansvar for lang liggetid hos politiet.* NRK. <https://www.nrk.no/norge/jusprofessor-reagerer--staten-ma-ta-ansvar-for-lang-liggetid-hos-politiet-1.15242050>
- Bazaz, R.** (2021, 15. april). *Granskningsrapport om Øst Politidistrikt: Flere har hatt et uforsvarlig arbeidsmiljø.* NRK. <https://www.nrk.no/norge/granskningsrapport-brudd-pa-arbeidsmiljolooven-i-politiet-1.15448212>

- Bjerknes, O. T., & Fahsing, I. A. (2018).** *Etterforskning: Prinsipper, metoder og praksis* (3. utg.). Fagbokforlaget.
- Bowling, B., Reiner, R., & Sheptycki, J. (2019).** *The Politics of the Police* (5. utg.). Oxford University Press.
- Brodeur, J.-P. (2010).** *The Policing Web*. Oxford University Press.
- Brookman, F., & Innes, M. (2013).** The problem of success: What is a ‘good’ homicide investigation? *Policing and Society*, 23(3), 292–310.
<https://doi.org/10.1080/10439463.2013.771538>
- Bryman, A. (2011).** *Samhällsvetenskapliga metoder* (3. utg.). University Press.
- Bukve, O. (2021).** *Forstå, forklare, forandre: Om design av samfunnsvitenskaplege forskningsprosjekt* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Busch, T., & Vanebo, J. O. (2000).** *Organisasjon, ledelse og motivasjon* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Chan, J. (2005).** Changing police culture. I T. Newburn (Red.), *Policing: Key Readings* (s. 338–363). Willan Publishing.
- Corsianos, M. (2001).** Conceptualizing ‘Justice’ in Detectives’ Decision Making. *International Journal of the Sociology of Law*, 29(2), 113–125.
<https://doi.org/10.1006/ijsl.2001.0145>
- De nasjonale forskningsetiske komiteene.** (u.å.). *Generelle forskningsetiske retningslinjer*. Forskningsetikk. Hentet 2. februar 2022 fra
<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/generelle/>
- Denscombe, M. (2016).** *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (4. utg.). Studentlitteratur.
- Ericson, R. V. (1982).** *Reproducing Order: A Study of Police Patrol Work*. University of Toronto Press.
- Fahsing, I., & Ask, K. (2013).** Decision Making and Decisional Tipping Points in Homicide Investigations: An Interview Study of British and Norwegian Detectives. *Journal of*

Investigative Psychology and Offender Profiling, 10(2), 155–165.

<https://doi.org/10.1002/jip.1384>

- Fahsing, I., & Ask, K.** (2016). The making of an expert detective: The role of experience in English and Norwegian police officers' investigative decision-making. *Psychology, Crime & Law*, 22(3), 203–223. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2015.1077249>
- Feeley, M. M.** (2001). Three Voices of Socio-Legal Studies Social Science in the Law: Theoretical Issues and Methodological Problems. *Israel Law Review*, 35(2), 175–204. <https://doi.org/10.1017/S0021223700012176>
- Finstad, L.** (2013). *Politiblikket* (3. utg.). Pax.
- Finstad, L.** (2018). *Hva er politi*. Universitetsforlaget.
- Freidson, E.** (2001). *Professionalism: The third logic*. Polity Press.
- Gimmingsrud, J., og Nordli, S.** (2018). *Over 7000 straffesaker venter på behandling*. NRK. <https://www.nrk.no/osloogviken/7000-straffesaker-venter-pa-behandling-i-ost-politidistrikt-1.14206243>
- Glomseth, R.** (2015a). Politiet som organisasjon. I S. O. Johannessen & R. Glomseth (Red.), *Politiledelse* (s. 42–73). Gyldendal Akademisk.
- Glomseth, R.** (2015b). På sporet av politiledelse. I S. O. Johannessen & R. Glomseth (Red.), *Politiledelse* (s. 140–172). Gyldendal Akademisk.
- Glomseth, R., Gottschalk, P., & Solli-Sæther, H.** (2007). Occupational culture as determinant of knowledge sharing and performance in police investigations. *International Journal of the Sociology of Law*, 35(2), 96–107. <https://doi.org/10.1016/j.ijsl.2007.03.003>
- Goldstein, J.** (1960). Police Discretion Not to Invoke the Criminal Process: Low-Visibility Decisions in the Administration of Justice. *The Yale Law Journal*, 69(4), 543–594. <https://doi.org/10.2307/794445>
- Granér, R.** (2004). *Patrullerande polisens yrkeskultur* [Doktorgradavhandling, Lunds Universitet]. DiVA. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-37392>
- Granér, R., & Kronkvist, O.** (2014). Kontroll av og i politiorganisasjonen. I P. Larsson, H. O. I. Gundhus, & R. Granér (Red.), *Innføring i politivitenskap* (s. 53–78). Cappelen Damm Akademisk.

- Grønning, T. B.** (2018, 19. november). *Politijuristene anbefaler å skille politi og påtale.* Juristen. <https://juristen.no/nyheter/2018/11/politijuristene-anbefaler-%C3%A5-skilte-politi-og-p%C3%A5tale>
- Gundhus, H. I.** (2009). «For sikkerhets skyld»: IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet [Doktorgradsavhandling]. Unipub Forlag.
- Gundhus, H. I.** (2010). Ekspertise eller dialog?: Tillit og profesjonalisering av politiet. I S. R. Runhovde (Red.), *Tillit til politiet* (s. s. 141-162). Politihøgskolen.
- Gundhus, H. I.** (2013). Experience or Knowledge? Perspectives on New Knowledge Regimes and Control of Police Professionalism. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 7(2), 178–194. <https://doi.org/10.1093/police/pas039>
- Gundhus, H. O. I.** (2016). Å målstyre skjønnsutøvelse: Profesjonalisering av politiets utlendingskontroll. *Sosiologi i dag*, 46(1), 54–79. <http://hdl.handle.net/11250/2391370>
- Gundhus, H. O. I.** (2017). Discretion as an Obstacle: Police Culture, Change, and Governance in a Norwegian Context. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 11(3), 258–272. <https://doi.org/10.1093/police/pax012>
- Gundhus, H. O., Talberg, N., & Wathne, C. T.** (2021). From discretion to standardization: Digitalization of the police organization. *International Journal of Police Science & Management*, 24(1), 27–41. <https://doi.org/10.1177/14613557211036554>
- Hart, C.** (2018). *Doing a Literature Review: Releasing the Research Imagination* (2. utg.). SAGE Publications.
- Hennink, M., Hutter, I., & Bailey, A.** (2020). *Qualitative research methods* (2. utg.). SAGE Publications.
- Hestehave, N. K.** (2021). *Coppers chasing usual suspects: An embedded search for a proactive police performance and the detective métier* [Doktorgradavhandling]. Aalborg University.
- Hov, J.** (2010). *Innføring i prosess 2*. Papinian.
- Høigard, C.** (2011). Policing the North. I M. Tonry & T. LappiSeppala (Red.), *Crime and Justice in Scandinavia* (s. 265–348). University Chicago Press. <https://doi.org/10.1086/659840>

- Innes, M.** (2003). *Investigating Murder: Detective Work and the Police Response to Criminal Homicide*. University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199259427.001.0001>
- Johannessen, S. O.** (2013). *Politikultur: Identitet, makt og forandring i politiet*. Akademika.
- Johannessen, S. O.** (2015). Å forstå politiet som organisasjons- og ledelsespraksiser. I S. O. Johannessen & R. Glomseth (Red.), *Politiledelse* (s. 22–41). Gyldendal Akademisk.
- Jordheim, A.** (2015, 10. april). Kunnskap nedenfra [Anmeldelse av *I hjertet av velferdsstaten*, av K. Widerberg]. Forskerforum.
<https://www.forskerforum.no/kunnskap-nedenfra/>
- Justis- og beredskapsdepartementet.** (2021). *Tildelingsbrev 2021 Politidirektoratet*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/80197702ddb144e8a016a040e656751f/tidelingsbrev-pod-2021.pdf>
- Karasek, R., & Theorell, T.** (1990). *Healthy work: Stress, productivity, and the reconstruction of working life*. Basic Books.
- Karp, T.** (2014). *Endring i organisasjoner: Ideologi, teori og praksis*. Cappelen Damm Akademisk.
- Kolsrud, K.** (2021, 20. september). *Riksadvokaten strammer juristenes grep om etterforskningsledelsen*. Rett24. <https://rett24.no/articles/riksadvokaten-strammer-juristenes-grep-om-etterforskningsledelsen>
- Kvale, S., & Brinkmann, S.** (2017). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Ladegård, G., & Vabo, S. I.** (2010). *Ledelse og styring: Teoretisk rammeverk*. I G. Ladegård & S. I. Vabo (Red.), *Ledelse og styring* (s. 15–38). Fagbokforlaget.
- Lave, J., & Wenger, E.** (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. University Press.
- Letvik, T.** (2018, 2. mai). – *Vi skal stå opp for juristene*. Juristen.
<https://juristen.no/2018/09/%E2%80%93-vi-skal-st%C3%A5-opp-juristene>
- Loader, I., & Walker, N.** (2007). *Civilizing Security*. University Press.

- Loftus, B.** (2010). Police occupational culture: Classic themes, altered times. *Policing and Society*, 20(1), 1–20. <https://doi.org/10.1080/10439460903281547>
- Lomell, H. M.** (2010). The Politics of Numbers: Crime Statistics as a Source of Knowledge and a Tool of Governance. I S. G. Shoham, P. Knepper, & M. Kett (Red.), *International Handbook of Criminology*. Routledge.
- Lønheim, B. S.** (2014). *Prinsipiell eller personavhengig? Erfaringer med og synspunkter på den integrerte påtalefunksjonen* [Masteroppgave, Universitetet i Oslo]. DUO vitenarkiv. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/40637/219.pdf?sequence=1>
- Mathiesen, I. H., & Volckmar-Eeg, M. G.** (2022). En abduktiv tilnærming til institusjonell etnografi – et bidrag til sosiologisk kunnskapsutvikling. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 6(1), 9–23. <https://doi.org/10.18261/nost.6.1.2>
- Moland, A., Roalsø, M. & Døvik, O.** (2018, 17. juli). *Politifolk fortviler: Krise landet rundt*. NRK. <https://www.nrk.no/norge/krise-i-politiet-1.14121109>
- Molander, A., & Terum, L. I.** (2010). Profesjonsstudier- en introduksjon. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (2. utg., s. 13–28). Universitetsforlaget.
- Myhrer, T.-G.** (2001). Etterforskningsbegrepet: Avgrensning, vilkår, roller og ansvar. *Tidsskrift for strafferett*, 1(1), 6–30.
- Myhrer, T. G.** (2007). *Rettslige problemstillinger knyttet til observasjon som metode i politiforskningen: Gjeldende rett og forslag til ny regulering* (PHS forskning 2007:3). Politihøgskolen. <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/175036/rettsligeproblemstillinger.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Myhrer, T.-G.** (2014). Politiretten: Samfunnsbeskyttelse og rettssikkerhet. I P. Larsson, H. O. I. Gundhus, & R. Granér (Red.), *Innføring i politivitenskap* (s. s. 79-109). Cappelen Damm Akademisk.
- Myhrer, T.-G.** (2015). *Kvalitet i etterforskningen: Særlig om påtaleansvarliges rolle og betydning: Delrapport i «Etterforskningsprosjektet»*. Politihøgskolen. <http://hdl.handle.net/11250/282259>

- NOU 2017: 5.** (2017). *En påtalemyndighet for fremtiden- Påtaleanalysen*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- NTB.** (2021, 13. april). *Yvonne varslet om forholdene i politiet – nå er konklusjonen klar*. Fredrikstad blad. <https://www.f-b.no/yvonne-varslet-om-forholdene-i-politiet-na-er-konklusjonen-klar/s/5-59-2217372>
- Olsvik, E. H.** (2013). *Vitenskapsteori for politiet*. Gyldendal Akademisk.
- Politidirektoratet.** (2013). *Etterforskning i politiet 2013*. Politidirektoratet. <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/etterforskningen-i-politiet.pdf>
- Politidirektoratet.** (2022). *STRASAK-rapporten T1 2021 (T12021)*. Politifagavdelingen, Seksjon for straffesak. <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/strasak/2021/anmeldt-kriminalitet-strasak-2021.pdf>
- Politiets Fellesforbund.** (2020). Sakspapirer fra Politiets Fellesforbund landsmøte 2020. Politiets fellesforbund. <https://pf.no/assets/docs/Sakspapirer-til-Politiets-Fellesforbunds-landsmote-2020-til-publisering-v3.pdf>
- Politiets Fellesforbund.** (u.å.) *Samfunnsansvar*. Hentet 16. april 2022 fra <https://pf.no/temaomrader/samfunnsansvar-1>
- Politijuristene.** (2018). *Et skille mellom politiet og påtalemyndigheten?* (Rapport fra skilleutvalget til landsmøtet 2018). Juristforbundet. <https://www.juristforbundet.no/globalassets/dokumenter/organisasjon/stat/jf-s-politijuristene/rapport-fra-skilleutvalget-til-landsmotet-2018.pdf>
- Politiloven.** (1995). Lov om politiet (LOV-1995-08-04-53). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1995-08-04-53>
- Prebe, N., Volledal, P. E. & Thue, O. H.** (2018). *Rapport etter inspeksjon/tilsyn av spesialseksjon- påtale og felles enhet for etterretning og etterforskning- Øst Politidistrikt* (Tilsynsrapport 201710t697-7). Oslo statsadvokatsembeter. <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2018/09/Inspeksjon-tilsyn-av-spesialseksjon-%C3%98st-politidistrikt.pdf>

- Påtaleinstruksen.** (1985). *Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten* (FOR-1985-06-28-1679). Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/1985-06-28-1679>
- Reiner, R.** (2013). Who governs? Democracy, plutocracy, science and prophecy in policing. *Criminology & Criminal Justice*, 13(2), 161–180.
<https://doi.org/10.1177/1748895812474282>
- Reuss-Ianni, E.** (2017). *Two cultures of policing: Street cops and management cops*. Transaction Publishers.
- Riksadvokaten** (2020). *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2020* (nr. 1/2020) [Rundskriv]. Riksadvokaten. <https://www.riksadvokaten.no/document/riksadvokatens-mal-og-prioriteringer-for-2020/>
- Riksadvokaten.** (2021a). *Riksadvokatens forventninger til rollen som påtalefaglig etterforskningsleder*. (21/1906-1/RBR004) [Rundskriv]. Riksadvokaten.
<https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2021/09/RA-om-rollen-som-p%C3%A5talefaglig-etterforskningsleder.pdf>
- Riksadvokaten** (2021b). *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2021* (nr. 1/2021) [Rundskriv]. Riksadvokaten.
<https://www.riksadvokaten.no/document/riksadvokatens-mal-og-prioriteringer-for-2021/>
- Riksadvokaten** (2022). *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2022* (nr. 1/2022) [Rundskriv]. Riksadvokaten.
<https://www.riksadvokaten.no/document/riksadvokatens-mal-og-prioriteringer-for-2022/>
- Riksadvokaten & Politidirektoratet.** (2016). *Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet*. Politidirektoratet. <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/handlingsplan-for-loft-av-etterforskningsfeltet.pdf>
- Riksadvokaten og Politidirektoratet** (2020) *Nasjonal straffesaksinstruks*. Riksadvokaten og Politidirektoratet. <https://www.riksadvokaten.no/document/nasjonal-straffesaksinstruks-revidert-mai-2020/>
- Riksadvokaten.** (u.å.). *Den høyere påtalemyndighet*. Hentet 10. februar 2022 fra <https://www.riksadvokaten.no/om-oss/#acc-item-5>

- Romzek, B. S., & Dubnick, M. J.** (1987). Accountability in the Public Sector: Lessons from the Challenger Tragedy. *Public Administration Review*, 47(3), 227–238.
<https://doi.org/10.2307/975901>
- Rowe, M.** (2020). *Policing the Police: Challenges of Democracy and Accountability*. Polity Press.
- Sand, I.-J.** (2015). Rettsstat, demokrati og kompleksitet: Ledelse og styring av politiet i en mer differensiert stat. I S. O. Johanessen & R. Glomseth (Red.), *Politiledelse* (s. 109–128). Gyldendal Akademisk.
- Skilbrei, M.-L.** (2019). *Kvalitative metoder: Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.
- Skolnick, J. H.** (1966). *Justice without trial: Law enforcement in democratic society*. Wiley.
- Smith, D. E.** (2005). *Institutional Ethnography: A Sociology for People*. Alta Mira Press.
- Smith, D., J.** (1997). Case construction and the goals of the criminal process. *The British Journal of Criminology*, 37(3), 319–346.
<https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a014172>
- St. meld. nr. 42** (2004-2005). *Politiets rolle og oppgaver*. Justis- og beredskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/91efc535022e4649821a8d81b31d54e4/no/pdfs/stm200420050042000dddpdfs.pdf>
- Stelfox, P.** (2008). Investigative Practice and Performance Management: Making the Marriage Work. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 2(3), 303–310.
<https://doi.org/10.1093/police/pan045>
- Stelfox, P.** (2011). Professionalizing criminal investigation. I T. Newburn, T. Williamson, & A. Wright (Red.), *Handbook of criminal investigation* (s. 628–651). Routledge.
- Straffeprosessloven.** (1887). *Lov om Rettergangsmaaden i Straffesager (Opphevd)* (LOV 1887-07-01-5). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1887-07-01-5>
- Straffeprosessloven.** (1981). *Lov om rettergangsmåten i straffesaker* (LOV-1981-05-22-25). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1981-05-22-25>

- Svensson, L. G.** (2010). Profesjon og organisasjon. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (2. utg., s. 130–143). Universitetsforlaget.
- Svensson, L. G., & Karlsson, A.** (2010). Profesjoner, kontroll og ansvar. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (2. utg., s. 261–278). Universitetsforlaget.
- Sveaas, D. M.** (2019). *Etterforskningsledelse: Perspektiver på bevissthet, metodikk og samhandling* [Masteroppgave, Politihøgskolen]. PIA. <https://pfs.brage.unit.no/pfs-xmlui/handle/11250/2590355>
- Thaagard, T.** (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Tjora, A. H.** (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal.
- Wathne, C. T.** (2015). *Som å bli fremmed i eget hus: Politiets opplevelse av mening og motivasjon i lys av nye styringssystemer* [Doktorgradavhandling]. Universitetet i Oslo.
- Wathne, C. T.** (2018). *Målstyring i politiet: I teori og praksis*. Cappelen Damm Akademisk.
- Wathne, C. T.** (u.å.). *Et forskningsprosjekt om politijuristenes arbeidsvilkår sett i lys av fokus på måltall*. Upublisert prosjektskisse.
- Westley, W. A.** (1953). Violence and the Police. *American Journal of Sociology*, 59(1), 34–41. <https://doi.org/10.1086/221264>
- Widerberg, K.** (2015). En invitasjon til institusjonell etnografi. I K. Widerberg (Red.), *I hjertet av velferdsstaten: En invitasjon til institusjonell etnografi* (1. utg., s. 13–31). Cappelen Damm AS.
- Yakhlef, S.** (2018). *United agents: Community of practice within border policing in the Baltic Sea area* [Doktorgradsavhandling, Lund University]. DiVA. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hkr:diva-21606>

Vedlegg

Vedlegg A: Godkjenning fra NSD

Meldeskjema / Masterprosjekt 2021/22 / Vurdering

Vurdering

☰ 16.08.2021 ▾ Skriv ut

Referansenummer

330270

Prosjekttittel

Masterprosjekt 2021/22

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Oslo / Det juridiske fakultet / Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Prosjektperiode

15.05.2021 - 15.09.2022

[Meldeskjema](#)

Dato

16.08.2021

Type

Standard

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 16.08.2021. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.09.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere

meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Gry Henriksen

Kontaktperson ved NSD:

Vedlegg B: Godkjenning fra politidistrikt

POLITIET

Anniken Margaretha Gedde Kjällgren
a.m.g.kjallgren@student.jus.uio.no

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

04.10.2021

Søknad om å intervjuere ansatte i forbindelse med masterprosjekt som omhandler politijurister

Det vises til henvendelse hit vedrørende ønske om å intervjuere 8-12 politijurister i [redacted] i forbindelse med et masterprosjekt. Jeg beklager at henvendelsen besvares sent.

Dersom henvendelsen fremdeles har aktualitet, samtykker [redacted] at politijurister stilles til disposisjon for intervju. Det forutsettes at intervjuene gjennomføres på juristenes arbeidsplass.

Jeg ber om å bli kontaktet vedrørende oppstart, samt antall jurister. Henvendelsen bes sendt på mail til [redacted]

Med hilsen

[redacted]
Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg C: Intervjuguide

Intervjuguide

Del 1: Innledende informasjon

- **Introduksjon**
- **Praktisk informasjon**
  - Opptak- håndtering av opptak
  - Samtykke, frivillighet
  - Konfidensialitet, anonymisering
  - Problemstilling/prosjektets agenda
  - Intervjuform, min rolle under intervjuet
  - Kontaktinformasjon

Del 2: Åpningsspørsmål

- **Bakgrunnsinformasjon**
  - År i politiet
    - Hvor lenge har du jobbet i politiet?
  - Rolle og stillingskategori
  - Faglig bakgrunn
- **Arbeidshverdag**
  - *Kan du fortelle litt om/beskrive arbeidshverdagen din? Hvordan ser en typisk arbeidsdag ut for deg? (arbeidsoppgaver osv)*
  - *Hvordan opplever du arbeidshverdagen, fungerer den godt?*
  - *Hvilke eventuelle problemstillinger, problemer eller dilemmaer kan oppstå i arbeidshverdagen?*
  - Spesifikke arbeidsoppgaver du kan spørre mer om
    - Etterforskningsleder
    - Faglig kontroll av etterforskning
  - *Hvordan opplever du arbeidsmiljøet på din arbeidsplass?*
  - *Hvordan opplever du arbeidsmengden?*
    - Konsekvenser

Del 3: Sentrale temaer og spørsmål

- **Samarbeid og samspill**
  - *Hvilke andre yrkesgrupper og aktører samarbeider/samspiller du med i arbeidshverdagen din?*
    - (politibetjenter, riksadvokaten, advokater, politimester osv)
  - *Kan du fortelle mer om samarbeidet med de politifaglige etterforskerne?*
  - *Hvordan foregår samarbeidet med de politifaglige etterforskerne?*
  - *Hvordan synes du samarbeidet fungerer?*
  - *Hva mener du er viktig for et slikt samarbeid skal fungere?*
  - *Opplever du at det eksisterer en gjensidig forståelse og enighet rundt de viktigste prinsippene i etterforskning- og påtalearbeid?*
  - Integreert påtale

- Hvordan synes du dette fungerer?
    - (Hvorfor/hvorfor ikke)
- **Styringslinjer, prinsipper og prioriteringer i straffesaksarbeidet**
  - *Hvordan foregår samhandlingen med statsadvokatene og riksadvokaten?*
    - Rundskriv- mål og prioriteringer
    - Kriterier for å måle etterforskningsuksess
    - *Hvordan fungerer dette? Hva synes du om disse?*
    - Krav til kvalitet og effektivitet
      - Har du noen tanker om forholdet mellom kravet om saksbehandlingstid/
  - *Hvordan foregår samhandlingen med POD og politimesteren?*
    - IPA
    - Styringsdialog
  - *Hvilke prinsipper styres du av i ditt arbeid og dine beslutninger?*
  - *Hva tenker du er viktige prioriteringer/mål for straffesaksarbeidet?*
  - *Hva mener du er viktig for en vellykket etterforskningsprosess?*
- **Utviklingstrekk**
  - Har din yrkesrolle eller arbeidssituasjon forandret seg over tid?
    - Har styringslinjene endret seg over tid?
    - Reformert?
    - På hvilken måte, hva tror du er årsaken?

Del 4: Avsluttende spørsmål

- *Har du noen tanker om hvordan man kunne utviklet påtale og politi for å forbedre straffesaksprosessen?*
- *Er det noe du vil anbefale/oppfordre meg til å spørre dine kollegaer om i de neste intervjuene?*
- *Er det noe du ønsker å tilføye før vi avslutter?*

Vedlegg D: Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Politijuristers opplevelser og erfaringer som påtalemyndighet i politiet”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å belyse politijuristers erfaringer og opplevelser i rollen som representanter for påtalemyndighet i politiet. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektet har som formål å belyse politijuristers erfaringer og opplevelser i deres yrkesrolle som påtalemyndighet i politiet. Politijuristene utgjør en sentral yrkesgruppe i den norske modellen for integrert påtalemyndighet, hvor laveste nivå av påtalemakten er organisert i politiet. Dermed vil politijuristenes arbeidshverdag, opplevelser og erfaringer også øke forståelsen for hva som kjennetegner organisasjonskulturen, holdningene og de institusjonelle relasjonene i den integrerte påtalemyndigheten. Formålet ved prosjektet er dermed også å kaste lys over strukturer og kulturer som preger norsk påtale- og etterforskningsarbeid, og hvilken betydning dette kan tenkes å ha for straffesaksarbeidet i Norge.

Problemstillingen for dette masterprosjektet vil være:

Hvordan opplever politijuristene sitt etterforsknings- og påtalearbeid i politiet?

- På hvilken måte formes denne opplevelsen av styringsrelasjoner, ressurser og samhandling internt i politiorganisasjonen?
- Hvilken betydning har integrert påtale i politiet for kvalitet på straffesaksarbeidet?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for kriminologi og rettsvitenskap, Universitetet i Oslo, er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg har fått tillatelse fra politimester i [redacted] til å gjennomføre de aktuelle intervjuene. Du blir spurt om å delta fordi jeg har fått dine kontaktopplysninger fra tildelt kontaktperson i politidistriktet. Totalt ti til tolv (10-12) personer, inkludert deg selv, har blitt spurt om å delta i dette prosjektet. Utvalget av informanter har vært målrettet, hvor alle som blir spurt jobber som politijurister på førstenivå i påtalemyndigheten i [redacted].

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar ved en semistrukturert intervju, som er en avslappet samtale om prosjektets tema. Hvis det godkjennes av deg, blir intervjuet tatt opp digitalt og transkriberes i etterkant.

Intervjuet vil vare i maksimalt en (1) time, med beregnet tid til ca. 45 minutter.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Kun student og veileder vil ha tilgang til data.
- All data vil behandles anonymt. Dette vil si at eventuelt navn og kontaktopplysninger vil erstattes med kode som lagres på egen navneliste og oppbevares adskilt fra øvrig data.
- All data oppbevares på sikkert nettverksområde som kun student/veileder har tilgang til. Eventuelle skriftlig materiale vil oppbevares i innelåst skap på instituttets område med begrenset persontilgang. Kun student/veileder har tilgang til skapet.
- Informanter vil IKKE kunne gjenkjennes i publikasjon da datamateriale vil være fullstendig anonymisert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er september 2022, med mest sannsynlig i løpet av juni 2022. Ved prosjektets slutt vil all datamateriale slettes permanent. Eventuelle skriftlige data vil makuleres.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Institutt for kriminologi og rettssosiologi har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for kriminologi og rettssosiologi ved Anniken Margaretha Gedde Kjällgren, [REDACTED]
- Institutt for kriminologi og rettssosiologi ved Helene Oppen Ingebrigtsen Gundhus, [REDACTED]
- Vårt personvernombud: Roger Markgraf-Bye, [REDACTED]

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost [REDACTED] eller på telefon: [REDACTED]

Med vennlig hilsen

Helene O. I. Gundhus
(Forsker/veileder)

Anniken M. G. Kjällgren

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)